

TAITEEN KOSKETUKSIA

HY+
KOULUTUS-
JA KEHITTÄMIS-
PALVELUT

Ruokonen, Inkeri
Kairavuori, Seija
Lappalainen, Minna
Niinistö, Hanna
Ruokonen, Pinja (toim.)

Kirjoituksia
taidekasvatuksesta
varhaiskasvatuksessa
ja esiopetuksessa

SISÄLLYS

TOIMITUS

Ruokonen, Inkeri
Kairavuori, Seija
Lappalainen, Minna
Niinistö, Hanna
Ruokonen, Pinja

TAITTO

Lappalainen, Minna

JULKAISIJA

Julkaisu on tuotettu ja julkaistu osana Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämisspalvelut HY+:n toteuttamaa ja Opetushallituksen rahoittamaa Taidekasvatusta varhaiskasvattajille -koulutushanketta 2022.

Kannen kuva: Sanna Breilin
Tämän sivun kuva: Minna Puttonen

Kirjassa oleviin kuviin on saatu asianmukaiset kuvausluvut tätä julkaisua koskien. Niiden levittäminen muuhun tarkoitukseen on kielletty ilman erillistä lupaa.

ESIPUHE.....	5
TAAPEROIDEN TAIDEPEDAGOGIIKKA.....	8
TAIDETTA JA ELÄMYKSIÄ ALLE 3-VUOTIAIDEN KANSSA, Laura Suvanne.....	9
PIENIÄ SIIPIÄ AUKOMASSA - KOTIUTUMINEN JA RYHMÄYTYMINEN KUVATAITEEN JA MUSIIKIN KEINOIN, Maria Kangas-Keisala.....	11
TAITEEN VIEMÄÄ, Jonna Järvinen.....	15
LEIKIN LUMOUS TAIDEPEDAGOGIIKASSA.....	20
LEIKIN TAIDETTA, Paula Uusiluoto.....	21
SAMMAKKOSEIKKAILU, Sari Vainio-Laitinen.....	25
TÄNÄÄN KÄVIMME AVARUudessa, Virve Keronen.....	28
TANSSIVAT HUIVIT, Minna Puttonen.....	32
MAURI MUURAHAINEN JA KAVERIT, Hanna Tenhunen ja Henna Tirkkonen.....	34
TUNTEIDEN VÄRIT – VÄRIHIRVIÖIDEN MATKASSA TUNTEIDEN MAAILMAAN, Miia Selin.....	39
TIITIÄISEN SIIVET - ELÄMYKSIÄ METSÄRYHMÄSSÄ, Riika Viljasalo.....	44
TAIDEPEDAGOGIIKKA ESIOPETUKSESSA.....	53
KOKONAISVALTAISTA TAIDeprojektitoimintaa – Sirkusteema ESKARISSA, Tuire Tuominen-Järvinen.....	54
AAPELIEN ITSEILMAISUN TAIDETILA, Kirsti Helminen.....	60
MUSIIKKI- JA KUVATAIDEKASVATUS RYHMÄYTYMISEN TUKENA ESIOPETUSRYHMÄSSÄ, Meri Fingerroos.....	64
ÖTÖKKÄRYHMÄN ANIMAATIOSEIKKAILU, Riikka Sarsama.....	68
TAITEESTA ILOA KESÄÄN, Jenna Hämäläinen.....	71
TAIDEKASVATUS ILOA JA OSALLISUUDEN RAKENTAJANA.....	77
KUN TAIDEAGENTTI HERÄÄ, Jaana Virta.....	78
HAUSKASTI KOHTI KESÄÄ, Anne Uutela.....	82
TAIDE KÄDEN ULOTTUVILLE, Piia Tuohikorpi, Santeri Siironen, Petra Westberg.....	85
TAIDE ARJEN MAHDOLLISTAJANA, Pipsa Kotilainen, Niina Leikas, Satu Muteli-Vikman.....	89
TUTUSTUMINEN ANIMAATION TEKEMISEEN JA MUSISOINTINURKKAUS, Johanna Melán.....	97
TAIDE YHTEISÖLLISYYDEN RAKENTAJANA.....	99
TAIDETIREHTÖÖRI TUO TAITEEN TAIKAA ARKEEN, Mija Husar-Pihkala.....	100
SILTA MENNEIDEN KOKEMUSTEN JA NYKYHETKEN VÄLILLÄ, Mona Timonen ja Kaisa Tammi.....	105
OLARIN ASUKASPUISTON MAALAUSPAJA – ILOA VÄREISTÄ, Anni Jääskeläinen.....	112

ESIPUHE

Tämä taidepedagogisten ideoiden artikkelikokoelma Taiteen kosketuksia – kirjoituksia taidekasvatuksesta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on syntynyt osana vuonna 2022 toteutettua 12 opintopisteen laajuista täydennyskoulutusta ”Taidekasvatusta varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstölle”. Täydennyskoulutus suunnattiin varhaiskasvatuksen henkilöstölle ja toteutettiin monimuoto-opetuksena niin, että lähiopetusjaksot toteutuivat Helsingissä ja Turussa. Täydennyskoulutus oli Opetushallituksen rahoittamaa ja osallistujille maksutonta. Koulutuksessa syntyneitä taidepedagogisia ideoita tahdottiin jakaa, eli koulutuksen yhtenä tavoitteena oli ”laittaa taidepedagoginen hyvä kiertämään”. Näin taidekasvatuksen täydennyskoulutuksella voidaan tukea tämän materiaalin myötä paljon laajempaa joukkoa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöstä koulutukseen osallistuneiden vertaisten jakamien pedagogisten ideoiden kautta.

Jokaisella lapsella on oikeus laadukkaaseen taidekasvatukseen, ja tämän täydennyskoulutuksen tavoitteena olikin vahvistaa varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista osaamista erityisesti kokonaisvaltaisen musiikillisen ja kuvallisen oppimisen alueilla. Lisäksi ilmaisun monet muodot -oppimisenaluetta tarkasteltiin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kokonaisvaltaisessa pedagogisessa viitekehityksessä. Koulutus tuotti runsaasti ideoita ja rohkaisti viemään taidekasvatusta ja lapsen luovuuden tukemista omaan työhön päiväkotien arkeen. Artikkelikokoelman toimittajina toimivat kurssilla opettaneet asiantuntijat: kuvataidekasvatuksen dosentti Seija Kairavuori, kuvataiteen didaktiikan yliopistonlehtori Hanna Niinistö, musiikkipedagogi Minna Lappalainen ja KM, musiikinopettaja Pinja Ruokonen sekä varhaiskasvatuksen pedagogiikan professori Inkeri Ruokonen.

Musiikin koulutusosiossa (5 op) laajennettiin valmiuksia varhaiskasvatuksen musiikkipedagogiikan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Koulutuksen sisältöjä olivat muun muassa lasten rytmikasvatus, laulupiirtäminen taidelähtöisenä eheyttävänä opetusmenetelmänä, soitinimprovisaatio, musiikki tunnetaitomenetelmänä, musiikki ja luova leikki, opettajan äänenkäyttö, Orff-soittimet ja lastenlaulujen säestäminen viisikieliselä kanteleella ja ukulelella. Musiikkia lähestyttiin lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja oppimisen tukemisen näkökulmasta sekä osana kokopäiväpedagogiikkaa. Moniaistisen työskentelyn tavoitteena oli vahvistaa jokaisen omaa musiikkikasvattajuutta sekä antaa rohkeutta ja työkaluja toteuttaa elämyksellistä musiikillista toimintaa omista lähtökohdista ja omaäänisesti.

Kuvataiteen koulutusosuudessa (5 op) perehdyttiin visuaaliseen kulttuuriin lapsuuden kasvuympäristönä sekä erilaisiin taidekäsitteisiin, monilukutaitoon ja inspiroiviin oppimisympäristöihin (taidemuseot, lähiympäristö) kuvataidekasvatuksen suunnittelun ja toteutuksen lähtökohtina. Opintojaksolla pohdittiin kuvataidekasvatuksen toteuttamista integroituneena monipuolisesti päivittäiseen toimintaan alle kolmivuotiaista esikouluikäisiin siten, että kuvataiteen toimintaympäristöstä kehkeytyy vertaisen ja kollegan rinnalle ”kolmas kasvattaja”. Koulutuksessa perehdyttiin myös teknologiaan kuvataiteellisen toiminnan ympäristönä ja välineenä, syvennettiin ymmärrystä ja taitoja kuvataidekasvatuksen perusmenetelmistä ja tekniikoista, sekä harjoiteltiin pedagogista dokumentointia kuvataiteellisen toiminnan tallentamisessa ja toimintakulttuurin kehittämisessä.

Ilmaisun monien muotojen koulutusosiossa (2 op) pohdittiin ilmaisun monien muotojen oppimisalueen olemusta ja asemaa varhaiskasvatuksessa,

esteettistä kokemistapaa sekä taiteellisen tiedon luonnetta. Lisäksi syvennyttiin taito- ja taidekasvatuksen pedagogiseen erityisluonteeseen ja sen kulttuuriseen merkitykseen. Opintojakson sisältöjä olivat mm. varhaiskasvatuksen kokonaisvaltaisen taidepedagogiikan tavoitteet, sisällöt ja menetelmät sekä taidekasvatusnäkemykset ja taidepedagogiset sovellukset. Taidekasvatus tukee lasten luovuutta, itseilmaisua ja mielikuvitusta – taitoja, jotka kasvattavat osallisuutta, ongelmanratkaisutaitoa ja tukevat lapsen kokonaisvaltaista kehittymistä.

Tämän julkaisun artikkelit on jaoteltu viiteen osioon, joiden yhteiset teemat, kuten leikillisuus, osallisuus ja ilmaisun ilo, ovat näkyvissä kaikkialla. Ensimmäisessä osiossa olevat artikkelit esittelevät alle kolmevuotiaiden taidepedagogiikkaa. Toisessa osiossa keskitytään erityisesti 3-5-vuotiaiden lasten taidepedagogiikkaan ja leikin lumoukseen lasten taidepedagogiikassa. Kolmanteen osioon on koottu erityisesti esiopetukseen soveltuvat taidepedagogiset kirjoitukset. Neljännessä osiossa tarkastellaan taidepedagogiikkaa erityisesti osallisuuden ja ilon näkökulmasta varhaiskasvatuksen arjessa. Viidennen osion kirjoitukset tuovat esille taiteen yhteisöllisyyttä rakentavan voiman.

Taidekasvatuksen avulla tuetaan ekososiaalisen sivistyksen arvoja ja periaatteita jo varhaiskasvatuksesta alkaen. Taide on itsessään arvokas, kuten jokainen lapsikin on. Taidekasvatuksen avulla kehittyy lapsen luova ajattelu, jota voidaan ohjata pedagogisesti hyvyyden ja kauneuden palvelukseen. Taide herättää lumouksen, ja lapsen taiteellinen kokemus sekä ilmaisu luovat onnellisuuden sekä ilon tunteita, joiden kautta rakennetaan tulevaisuuden maailmoja. Tämä taidepedagoginen artikkelikokoelma on lahja kirjoittajiltaan kollegoilleen varhaiskasvatukseen sekä esiopetukseen. Täydennyskoulutukseen osallistuneet ovat tämän julkaisun kautta laittaneet hyvän kiertämään. Täydennyskoulutuksen opettajina ja tämän teoksen toimittajina kiitämme jokaista kirjoittajaa. Olette todellisia taidekasvatusagentteja varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arjessa. Pitäkää taiteen valo loistamassa omassa työssänne lasten oppimisen ja hyvinvoinnin parhaaksi. Taiteessa asuu toivon pedagogiikka, annetaan taiteiden ja ilmaisun ilon säteiden loistaa lasten elämässä!

*Olkohon taiteemme niinkuin tammi,
tuuhealehtinen, lempeä puu,
olkohon niinkuin kartanon koivu,
varjoisa, vilpas, juurella jonka
maamiehen murheet unhottuu.*

*”Olkohon taiteemme niinkuin meri,
syvä, mut päilyvä pinnaltaan,
olkohon niinkuin kunnahan lähde,
vuoresta tullut, vuoresta viepä,
kantava laaksohon kauneuttaan.*

*Olkohon taiteemme niinkuin taivas,
siintävä, soiluva, tähtinen, sees.
Olkohon niinkuin nouseva päivä
metsien päällä, järvien päällä,
kun sinä kaiutat kantelees.*

*Humise Suomeni taiteen tammi,
läiky Väinämön laulun vuo,
siintäös taivas, nouskosi päivä,
että sen riemulla kuulevi kansat,
riemulla kuulee ja rientävi luo.”*

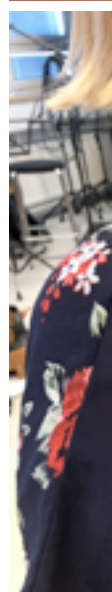
– Eino Leino

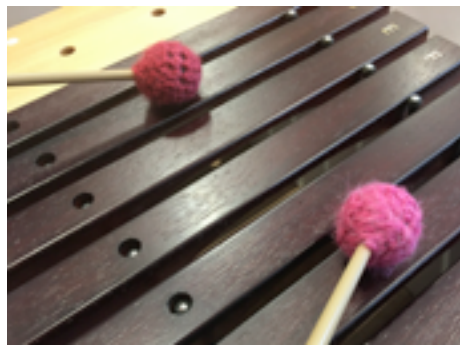
Helsingissä

Lapsen oikeuksien päivänä 20.11.2022

Kirjan toimittajat

Inkeri Ruokonen
Seija Kairavuori
Minna Lappalainen
Hanna Niinistö
Pinja Ruokonen

Kuvia koulutuksen lähipäiviltä. (Kuvat Jaana Virta, Minna Lappalainen ja Pinja Ruokonen)

TAAPEROIDEN

TAIDEPEDAGOGIIKKA

TAIDETTA JA ELÄMYKSIÄ ALLE 3-VUOTIAIDEN KANSSA

••••••••••

Laura Suvanne

JOHDANTO

Taidekasvatus on alle 3-vuotiaiden kanssa kokeilua ja ihmettelyä. Pienten kanssa toimiessa on hyvä huomioida etukäteisvalmistelut, tarvikkeet valmiina pöydällä ennen aloitusta sekä pitää tuokio sopivan lyhyenä, jotta lapsen mielenkiinto säilyy. Monesti käy kuitenkin niin, että lapsi on innokas taiteilija ja tuokion lopetus on vaikeaa.

Varhaiskasvatuksen opettaja on useimmiten ensimmäinen ja ainoa alle kouluikäisen lapsen taidekasvattaja. Varhaiskasvatuksen taidepedagogiikka on äärimmäisen vaativaa, sillä se edellyttää taidekasvatuksen alueiden hallinnan lisäksi myös aktiivista havainnointia ja läsnäoloa sekä kykyä tunnistaa lapsen kehityksellisiä tarpeita ja tukea kutakin lasta tämän lähikehityksen vyöhykkeellä taiteiden ja leikin antamin välinein. Lisäksi tarvitaan kykyä luoda tilaa jonka sisällä lapsi voi omaehtoisesti, moniaistisesti ja turvallisesti toimia. (Ruokonen 2020.)

TAIDEPEDAGOGINEN PROJEKTI

Taidepedagogisen projektin kohderyhmänä oli alle 3-vuotiaat taaperot. Projektin idea lähti lasten lempilauluksi muodostuneesta Kielinupun Hyönteiset-laulusta. Projektin kuvallisen ja musiikillisen ilmaisun tavoitteet olivat seuraavat:

- antaa lapsen luovuudelle tilaa toteuttaa itseään
- tuottaa lapselle elämyksen ja onnistumisen tunnetta
- värien tunnistaminen ja opetteleminen
- lapsen rohkeuden lisääminen materiaalin tunnisteluun, esim. sormen kastaminen sormiväriin (myös pensseli vaihtoehtona)

- mittasuhteiden harjoittelu, pitkä-lyhyt (syntyi pitkiä ja lyhyitä matoja)
- uuden laulun harjoittelu/oppiminen
- lasten kielellisten taitojen tukeminen
- antaa lapsille musiikillinen elämys ja mahdollisuus ilmaista itseään laulun sekä soittimien avulla
- tunteiden tunnistaminen musiikin avulla

Kun elokuussa palattiin kesälomilta päiväkotiin, kuuntelimme paljon Kielinupun Hyönteiset-laulua. Lapset toivoivat sitä aina uudestaan ja uudestaan. Teimme pienryhmätöinä teemaan liittyen muun muassa soittimilla hyönteisten ääniä, jotka äänitettiin ja kuunneltiin. Musiikkikasvatukseen kautta luodaan varhaiskasvatukseen sellainen musiikillinen oppimisympäristö, jossa lapsella on mahdollisuus musiikillisiin elämyksiin sekä onnistumisen ja oppimisen kokemuksiin. (Ruokonen, Rusanen, Välimäki, 2009, 22.)

Hyönteiset-laulu soi meillä päiväpiireillä, joissa keksimme hyönteisille erilaisia liikkumistapoja. Päiväpiirillämme vieraili myös vähän surullinen leppäkerttu Pilkku, jota lapset lohduttivat vuorollaan silittämällä. Kuuntelimme myös Hiljaisen hyönteisen Leppäkertun itku -laulun ja keskustelimme, mistä leppäkerttu oli tullut surulliseksi.

Alle 3-vuotiaat ovat usein innokkaita tutkijoita, ja sadesäillä olemme lasten kanssa etsineet usein kastematoja. Päätimme kokeilla päiväpiirillä myös laulupiirtämistä, joka oli ryhmällemme uusi menetelmä (kuva 1). Matias mato -laulua (Lappalainen 2017) oli kuunneltu ja leikitty muutamia kertoja ennen laulupiirtämiskertaa. Laulupiirtämispäivänä laulu kuunneltiin vielä ja leikittiin miten mato voisi mönkiä mullassa. Lopuksi maton alta paljastui iso lattiaan teipattu paperi, johon lapset saivat piirtää erivärisiä matoja. Välineinä oli vahaliidut. Keskus-

Kuva 1. Laulupiirtämistä (kuva Laura Suvanne)

Kuva 2. Leppäkertut (kuva Laura Suvanne)

telimme myös vähän lasten kanssa mittasuhteista pitkä ja lyhyt.

Lapset ovat olleet usein innokkaita maalajia. Alustuksena lapsille kerrottiin, mitä oltiin tekemässä. Muutamat jo arvasivatkin, että leppäkerttu oli kyseessä. Maalauhetkelle lapsille oli leikattu valmiiksi leppäkerttu-pohjat valkoisesta maalauspaperista, jotka maalattiin punaisiksi. Sen jälkeen painettiin leppäkertulle pilkkuja mustalla maalilla, halutessaan lapsi sai käyttää pensseliä (kuva 2). Maalauhetkellä laulettiin laulua Lennä lennä leppäkerttu. Tuokio toteutettiin kolmen lapsen pienryhmissä. Arviointina voin todeta, että askarteluhetki oli rauhallinen. Lapset pystyivät tekemään maalaukset samaan aikaan, kenenkään ei tarvinnut odottaa. 2-vuotiaat olisivat voineet leikata aikuisen avustuksella leppäkerttu-pohjat valmiiksi leikkattujen pohjien sijasta.

LÄHTEET

- Lappalainen M. (2017). Hei, me laulupiirretään. Laulau.
- Ruokonen, I. (2020). Nyt on ilmaisun aika! Varhaiskasvatuksen taidekasvatus. Varhaiskasvatuksen opettajien liitto.
- Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (2009). Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa opas, iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

PIENIÄ SIIPIÄ AUKOMASSA

- Kotiutuminen ja ryhmäytyminen kuvataiteen ja musiikin keinoin

.....

Maria Kangas-Keisala

JOHDANTO

Aloitin elokuussa 2022 työskentelemään päiväkodissa, jossa käynnistettiin koko talon toiminta uudestaan päiväkodin siirtyessä yksityiseltä toimijalta kunnalliseksi päiväkodiksi. Käytännössä meille jäi vain seinät ja muutama kaluste, kaiken muun materiaalin ja työvälineistön olemme joutuneet hankkimaan. Vallitsevassa maailmantilanteessa monia työn kannalta tärkeitä teknisiä välineitä on jouduttu odottamaan, kuten kopio- ja laminointikoneita. Nämä haasteet ovat osaltaan vaikuttaneet myös taidepedagogisen projektin etenemiseen.

Uusi ryhmäni koostuu kahdestatoista 1-2-vuotiaasta lapsesta. Muutama oli jo ollut päiväkodissa aiemmin, mutta suurin osa aloitti elokuun aikana. Näin ollen elokuun kaikista oleellisista tehtävämme oli luoda ryhmäämme sellainen turvallinen ja lämmin ilmapiiri toimintoihin, että uusien ja jo aiemmin aloittaneiden lasten olisi helppoa kotiutua uuteen päiväkotiin ja saada luottamus uusiin kasvattajiin. Pienen lapsen siirtymä kotihoidosta päiväkotiin on hänen elämänsä suurin muutos siihen mennessä.

Halusin taidekasvatukseen olevan omalta osaltaan tukemassa tätä isoa siirtymää luoden turvallisuudentunnetta ja rakentamalla pientä siltaa kodin ja päiväkodin välille. Tältä pohjalta aloin suunnittelemaan ryhmän musiikin ja kuvataiteen kokonaisuuksia.

Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aieman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajan ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. (Opetushallitus, 2022, 19.)

Parhaimmillaan taidekasvatus luo edellytyksen lasten kannalta ensiarvoisen tärkeälle yhteenkuuluvuuden kokemukselle. Kokemus yhteenkuuluvuuden tunteesta on yksi merkittävä ihmisen perustarve koko elämän ajan. (Ruokonen, 2022.)

TAIDEPEDAGOGINEN PROJEKTI

Lasten leikeissä päiväkodin uusista leluista mieluisimmiksi osoittautuivat bussit. Päätimme lähteä toteuttamaan ohjattua toimintaa bussiteemalla. Varhaiskasvatukseen aloituksessa oman perheen kuvilla on usein lapselle iso merkitys, ja tästä bussien ja perheiden yhdistelmästä syntyikin idea perhebusseista. Aloitimme bussityöt maalaamalla isoihin kartonkeihin kuvioenkaisilla traktoreilla tietä (kuva 1). Koska pienen lapsen motorikka on suuriliikkeistä, kannattaa valita suuri paperi ja väline, josta lähtee helposti jälkeä. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 50-52).

Kuva 1. Maalaamista traktorilla (kuva Maria Kangas-Keisala)

Tämä oli selvästi lapsista mieluista puuhaa, ja maalauspuheen ympärille oli koko ajan kehkeytymässä jono, kunnes taas ohjasimme lapset takaisin leikkeihin odottamaan vuoroaan.

Olin tehnyt kaksi värisekoitusta maalaamiseen, mutta kun lapset näkivät kuvan väripullot pöydällä, he halusivat käyttää myös niitä. Lasten aloitteesta maalauksista tulikin huomattavasti värikkämpiä ja kiinnostavampia.

Yleensä pyrin suunnittelemaan askarteluja, joissa näkyy mahdollisimman vähän aikuisen kädenjälki, mutta tässä tapauksessa lähes kaikkien lasten ollessa reilusti alle 3-vuotiaita, päädyin tunnistettavuuden taatakseen itse piirtämään bussit ja kopiomaan ja leikkaamaan ne lapsille. Jokainen väritti sitten oman bussinsa mieleisensä (kuva 2). Edelleen epäröin, olisiko kuitenkin ryhmän 2,5-vuotiaiden pitänyt antaa piirtää bussinsa itse. Ehkä kokeilisin sitä ensi kerralla.

Usein aikuinen tahattomasti suuntaa lapsen työskentelyä osoittamalla palautteessaan, että realismi ja kohteen ominaisuuksien kuvaaminen ovat toivottavia ominaisuuksia kuvan tekemisessä ja että prosessinomainen kuvaustapa ei ole niin arvokasta. (Karpainen, Puurula & Ruokonen 2001).

Perheiltä oli pyydetty kuvia lasten perheenjäsenistä, jotka sitten kopioimme tai tulostimme. Lapset liimasivat perheenjäsenet busseihin haluamilleen paikoille. Osa tarvitsi enemmän ohjausta ja varsinkin rohkaisua, osa oli jo varsin omatoimisia ja oma-peräisiä perheen sijoittelussa busseihin. Lopulta bussi liimattiin maalausalueeseen ja perheen kuvitteellinen retki pääsi alkamaan.

Lopputuloksena ruokailutilan seinällä ajelee iloisia perheitä busseissaan (kuva 3). Nämä nousevat päivittäin lasten puheisiin, selkeästi ylpeyttä äänensään lapset toistelevat ”minun äiti/isä” osoitellen töitään. Myös toisten perheitä busseissa tutkitaan

Kuva 2. Bussin värittäminen (kuva Maria Kangas-Keisala)

Kuva 3. Valmis työ (kuva Maria Kangas-Keisala)

Kuva 4. Päivärytmilauluun piirsin itse myös kuvat tulostimen puuttumisen vuoksi. (kuva Maria Kangas-Keisala)

yhdessä kiinnostuneina, ja se osaltaan vahvistaa yhteisöllisyyden kokemusta.

Musiikkikasvatuksessa sain idean pieneen lauluun päivärytmikuvien rinnalle (kuva 4). Olen kokenut kuvat päivärytmistä erityisen tärkeäksi pienten ryhmässä niiden tuoman konkretian vuoksi ja halusin tuoda niihin lisää elämyksellisyyttä. Lisäksi minua kiinnosti ajatus musiikin rauhoittavasta voimasta tässä yhteydessä. Ainakin lapset kuuntelivat laulua mielellään.

Alkujaan minulla oli hieman toisenlaisia suunnitelmia päivärytmilaulun lisäksi, mutta ryhmän tunnelman muuttuminen uusien itkevien lasten aloittaessa muutti suunnitelmatkin. Päätin käyttää lapsille laulamista heidän rauhoittamiseensa. Oli äärimmäisen tärkeää aistia, milloin oli hyvä hetki aloittaa laulaminen, milloin taas pelkkä puhe oli hyväksi ja milloin lapsi tarvitsi hiljaisuutta. Huomasin kuitenkin, että sopiviin, yllättäviinkin hetkiin laulettu laulut toivat ryhmään iloa, lämpöä ja kodikkuutta. Hetkittäin ne saivat myös ikävän unohtumaan. Ja toisaalta oli ihana tehdä tuttavuutta uusiin pieniin keinuttamalla heitä sylissä laulaen keinuva melodiaa, kuten Kaksi on paatissa soittaja. Näistä hetkistä selkeästi nauttivat sekä keinuttaja että keinutettava.

Kiva palaute tuli eräältä äidiltä, joka kertoi saaneensa pienen vastahakoisen pojan lähtemään päiväkotiin sillä lupauksella, että oli sanonut lapselle: ”Mennään äkkiä päiväkotiin, Maikki laulaa sulle siellä.”

Pieni päivärytmilaulu

(san. ja säv. Maria Kangas-Keisala)

Kuulehan _____, tässä on sun päivä.

Tehdään siitä sulle hyvä päivä.

Ensin syödään aamupala massuun,

sitten me otetaan lelu pikku tassuun.

Ulos mennään puuhaamaan

kavereiden kanssa.

Onkohan siellä hiekkaa vai lunta?

Lounaskin syödään ennen unta.

Unilla me nähdään unten valtakunta.

Seuraavaksi syödään välipala massuun.

Massu täynnä otetaan taas lelu pikku tassuun.

Ulos mennään puuhaamaan lopuksi lisää.

Tuleekohan hakemaan äiti vai isä?

Laulu löytyy linkistä:

<https://youtu.be/G-LUynfqKiw>

Mennään äkkiä päiväkotiin!

Maikki laulaa sulle siellä!

PROJEKTIN KEHITTÄVÄÄ ARVIOINTIA

Se, mitä ryhmässä on tapahtunut bussitöiden seinnälle lisäämisen myötä, on minulle hyvä palaute projektin tavoitteiden onnistumisesta ainakin osittain. Saimme rakennettua sillan lapsen koti- ja varhaiskasvatusympäristöjen välille. Osin myös näiden perheussien avulla voimme kannatella lapsen tunnemuistia perheestään varhaiskasvatuspäivän aikana.

Olenkin ajatellut, että voisin toteuttaa vastedeskin pienten ryhmässä samantyyppisen kädentyön syksyisin melko pian uuden kauden alussa. Tämän toteutuksen aloitimme hyvissä ajoin elokuun alkupuolella, mutta projekti jäi hetkeksi kesken, kun uusia itkeviä pieniä aloitti ja oli pakko keskittyä sylin antamiseen ja pienten rauhoitteluun. Jatkossa odottaisin, että kaikki ovat aloittaneet ja ryhmän arki on rauhoittunut.

Lasten mielenkiinnon kohteiden perusteella perheet voivat olla joka vuosi vähän eri ympäristöissä, jonain vuonna ehkä maatilalla, toisena viidakossa, kuka tietää?

Isommillekin lapsille tämä idea sopii toteutettavaksi esimerkiksi sen perinteisen yksiväriselle paperille piirrettävän perhekuvan sijaan tai rinnalle. Heidän kanssaan ideaa voisi jatkaa ja laajentaa esimerkiksi siten, että sadutettaisiin lapsia perheen bussiretkestä jne.

Taidekasvatuksen täydennysopinnot ovat lisänneet työssäni myös musiikin käyttöä. Olen aina lauleskellut lapsille sekä valmiita lauluja että tilanteessa päähäni putkahtavia pikku laulelmia. Nyt uskallan käyttää tätä itselleni ominaista toimintatapaa vielä aiempaa runsaammin ja rohkeammin.

LÄHTEET

Karppinen, S., Puurula, A., Ruokonen, I. (toim.) (2021). Elämysten alkupolulla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Finn Lectura.

Opetushallitus (2018/2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Opetushallitus.

Kaikkonen, M., Kontu E., Mäkipää P., Pesonen, H. (2022) Vaativa tuki taidekasvatuksessa. Teoksesa I. Ruokonen (2022). Ilmaisun ilo. Käsikirja 0–8 -vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen (s. 274). PS-kustannus.

Kuva: Maria Kangas-Keisala

TAITEEN VIEMÄÄ

Jonna Järvinen

JOHDANTO

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen, kuvallisen, käsitteellisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön (Opetushallitus, 2022, 44). On huomionarvoista, että valtakunnallisessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2022) ei mainita sanaa askartelu kertaakaan ilmaisun monissa muodoissa. Olisi tärkeää keskittyä taiteen kokemuksellisuuteen sen sijaan, että tuotetaan teoksia, jotka eivät merkitse tekijälleen mitään. Ihanteellista olisi myös, että varhaiskasvatuksessa huomioitaisiin muun muassa kuvataiteiden monipuolisuus; on monia muitakin keinoja ilmaista itseään kuin leikkaaminen, liimaaminen ja aikuislähtöinen, mallista samanlaisten töiden liukuhinalta askartelu.

Jotta aikuinen voi tukea lasta löytämään oman luovan ilmaisunsa, on tutustuttava siihen, mikä on laadukasta toimintaa taidekasvatuksessa. Usein asiassa on kaksi eri ääripäätä, joista kumpikaan ei lopulta palvele lapsen taiteellista ilmaisua täysin. Aiemmasta aikuislähtöisestä toiminnasta poiketen on pyritty luopumaan mallien kopioinnista, lopputuloksen korostamisesta ja aikuisten normien ja sääntöjen noudattamisesta. Osa on nähnyt tämän suosituksena antaa lapsen tehdä vain sitä mitä haluaa. Kuitenkin jos lapsi toimii niin, että kaikki on vapaata tekemistä, voi hän saavuttaa vain sen, mikä on mahdollista ilman aikuisen tukea. Kasvattajan tehtävänä on luoda lapselle hyväksyvä ja kannustava ympäristö, jossa annetaan tilaa yksilöllisille kokemuksille. (Rusanen ym. 2014, 35.) Tarkoituksenani on kokonaisvaltaisena projektina lisätä monipuolista taidekasvatusta varhaiskas-

vatukseen: saada lapsille uusia elämyksellisiä kokemuksia kehittämällä omia taitoja askel askeleelta sekä auttaa ja rohkaista kollegoita löytämään uusia tapoja käyttää taiteen monia muotoja työssään. Projekti alkoi keväällä 2022, mutta jatkuu edelleen. Aloittaessani taidekasvatusprojektia olen 0–3-vuotiaiden ryhmässä töissä ja projektini alku kohdentuu siis taaperoikäisiin. Alle kolmevuotiaiden kanssa onkin hyvä aloittaa taidekasvatuksen monipuolistaminen, nimittäin Lastentarha-lehdessä 2020 julkaistun artikkelin mukaan Karvin (2019) arvioinnissa kävi ilmi, että alle kolmevuotiaiden taidekasvatusta ei pidetä varhaiskasvatuksessa tärkeänä: osa varhaiskasvattajista koki, että lapsia voi aloittaa taidekasvattamaan sitten, kun he kasvavat isommiksi (Komi, 2020).

TAIDEPEDAGOGINEN PROJEKTI

Paloauto ajaa kahtasataa

Projektin alkaessa ryhmän lapsilla oli monille alle kolmevuotiaiden ryhmässä työskenteleville tuttu kiinnostuksen kohde: kulku- ja hälytysajoneuvot sekä työkoneet. Olimme tehneet retkiä, joissa bongailimme busseja, junia, autoja, työkoneita ja hälytysajoneuvoja. Tutkimme metro- ja junavideoita YouTubesta, liikuimme mopoillen lepohuoneessa, leikimme yhdessä hälytystehtäviä sekä kuuntelimme lasten kanssa kulkuneuvoaiheista musiikkia. Aloitimme kuvataideprojektin maalaamalla vesiväreillä erilaisia värityskuvia, jotka olivat kulkuneuvoaiheisia. Lapset saivat itse valita kuvat, värit sekä maalaamiensa kuvien määrän. Maalaaminen ei rajoittunut yhteen kertaan, vaan maalailimme kulkuneuvoja pitkin kevättä. Kevätjuhlassa osallistimme vanhempia maalaamaan yhdessä lasten kanssa meille kevätmaisemaa ajoneuvojen taustaksi: viritäydymme tunnelmaan vanhemmillekin tuttujen

laulujen avulla. Kun kevätmaisema oli kuivunut, pääsivät lapset tekemään maisemaan renkaiden jälkiä leluautoilla. Käytimme maalaamisessa monsteriautoja, joissa renkaat olivat tarpeeksi suuret ja autosta saivat pienemmätkin lapset hyvän otteen. Lopulta sijoittelimme ajoneuvot ja erilaisia auton tarvikkeita kevätmaisemaamme. Kuvataideprojekti oli yksinkertainen, mutta monivaiheinen: lapset kävivät vielä kesällä useampana päivänä läpi, mitä ajoneuvoja ja työkoneita teoksesta löytyy, kertasivat mitkä olivat heidän maalaamiaan kuvia ja alkusyksystä osa isommista muisteli vielä kevätjuhlaa ja maalaamista oman vanhemman kanssa. Lapset toivoivat myös samaa musiikkia soitettavan, jota olimme maalaillessa kuunnelleet ja Satu Sopasen Hälytysajoneuvot-kappale siirtyi kuvataidehetkistä muuhun toimintaan mukaan. Laulut elivät siirtymätilanteissa, kun paloautovarpaat ajoivat lahkeista kahtasataa ja riemukkaissa liikuntahetkissä, kun kappale vauhditti juoksun riemuun. Kuvataideprojektin kokemuksellisuus oli siis hyvin saavutettu.

Laulupiirtämisen maailmaan

Aloitin keväällä laulupiirtämisen ryhmän isoimpien 2-3-vuotiaiden lasten kanssa. Kokeilimme eri kerroilla erilaisia teemoja, jotka pohjautuivat lasten yhteisiin mielenkiinnonkohteisiin. Käytin ohjauksissa lauluja, jotka olivat lapsille ennestään tuttuja:

osan lauloimme piirtäen ja osan kuuntelimme levyiltä. Lapset osallistuivat innokkaasti ja yllättävän hyvin pysyivät lattialle teipatulla paperilla piirtäessä muun muassa hämähäkinseittejä ja autoratoja (kuva 1).

Laitoimme taideteoksemme aina ohjauksien jälkeen esille ryhmätilaan, kirjasimme tekstin, jossa avattiin mitä olimme tehneet ja kiinnitimme taideteoksien viereen valokuvia laulupiirtämisohjauksista. Teos sijoitettiin aina sellaiselle paikalle, että kotiin haettaessa lapset pystyivät aikuisen tuella kertomaan päivän ohjauksesta vanhemmalle. Vanhemmat saattoivat kysyä, mikä osa oli heidän lapsensa tuottamaa, jolloin kerroimme taideteoksen olevan koko pienryhmän yhteinen. Syksyllä laulupiirsimme jo koko ryhmän voimin. Pienimmätkin 1-vuotiaat tarttuivat innokkaasti kynään ja piirsivät isompien esimerkin mukana. Isommassa porukassa ja pienempien lasten kanssa yhdessä laulupiirtäminen on ollut vapaampaa, mutta isompien 2-3-vuotiaiden kanssa on onnistunut hienosti lyhyet ohjaukset Minna Lappalaisen Hei me laulupiirretään! -kirjasta (2017). Lapset ovat innostuneita laulupiirtämisestä ja isommat ehdottavat itse erilaisia teemoja laulupiirtämisen aiheiksi. Laulupiirtäminen on ollut niin mieluisaa lapsille, että se tulee näkymään myös yksikkömme pienten ryhmien tulevassa vanhempainillassa, jotta vanhemmat saavat myös tutustua menetelmään.

Lapset ovat innostuneita laulupiirtämisestä ja isommat ehdottavat itse erilaisia teemoja laulupiirtämisen aiheiksi

Koko työyhteisön kouluttaminen

Oman koulutukseni lisäksi yksiköstämme oli kaksi muuta työntekijää Laurea AMK:n taidekasvatuskoulutuksessa. Jaoimme kokemuksia koulutuksista keskenämme ja koostimme työyhteisön kehittämispäivälle "Taidepotpurin", jossa lyhyesti esittelimme erilaisia oppimiamme kuvataide- ja improvisaatiotekniikoita, esittelimme luennoilta tulleita oivalluksia sekä harjoittelimme säästämään koko yksikön voimin. Yksiköstämme löytyi hyvin säästämiseen soitinmateriaalia, mutta lainasimme tarvittavaa välineistöä myös kirjastoista lisää. Tulemme vielä jakamaan omaa osaamistamme talon yhteisissä palaverissa ja ryhmien toiveitten mukaan käymme ohjaamassa esimerkiksi laulupiirtämistä lapsille, jotta henkilökunta saisi itselleen lisää ideoita ja tarvittaessa uskallusta ohjata itse. Pyrimme koko taidepotpurimme ajan korostamaan sitä, että lapset ovat hyvin kiitollinen yleisö; tärkeintä olisi vain uskaltaa itse tarttua soittimeen, kynään, tai esimerkiksi liikkeeseen. Aikuisen esimerkillä on valtava voima näyttää, miten voi heittäytyä mukaan elämukseen ja miten taide voi tuoda hyvää oloa: lopputulos ei ole se, mihin tähdätään, vaan yksilön kokemuksellisuus, ilo ja tunne siitä, että on kykenevä ja osaava. Työyhteisöjen tulisi rohkeasti käyttää työntekijöiden ammattitaitoa ja erityisosaamisia hyväksi, jotta koko työyhteisö pystyisi kehittymään. Tärkeää olisi myös panostaa positiivisen palautteen antamiseen idearikkaille ja taitaville kollegoillemme sekä siihen, että kiinnittäisimme kiireisen ja vaativan varhaiskasvatuksen keskellä huomiota hyvään ympärillämme.

POHDINTAA

Projekti on vasta alussa ja askel askeleelta astutaan kohti jokaisen lapsen näköistä, erilaisten taitteen muotojen maailmaa. Laulupiirtämisen olen huomannut toimintatavaksi, johon jokainen kohtaamani lapsi on tähän mennessä jollain tavalla heittäytynyt mukaan. Jatkan laulupiirtämisen maailmassa kokeillen erilaisia ohjauksia ja mielenkiinnolla odotan myös eri-ikäisten lasten ohjaamista. Kuvataideprosessi lähti myös vasta alkuun tämän koulutuksen myötä. Nyt oman kokemuksen kartuttua on taas erilaisten tekniikoiden kokeileminen

Kuva 1. Ötökän elämää laulupiirtäen! (kuva Jonna Järvinen)

helpompaa. Alle kolmevuotiaat ovat olleet kokemukseni mukaan taidekasvatukseen erinomainen kohderyhmä ja lyhyen ajan sisällä olen nähnyt vain hyviä vaikutuksia taaperoikäisten monipuolisella taidekasvatuksella. Muutoksia tapahtuu pikkuhiljaa sekä toimintatavoissa että omissa ajatusmaailmassa. Annetaan enemmän tilaa luovuudelle ja vähemmän pelkälle tuottamiselle.

Prosessin alusta lähtien kiinnitin huomioni asiaan, joka nousi pitkin koulutusta pintaan: taide ja siihen liittyvät ahdistuksen ja häpeän tunteet tuntuvat liittyvän useilla aikuisilla yhteen. Itse sukeltaessa koulutuksessa taidekasvatuksen maailmaan huomasin kokevani ahdistusta, epävarmuutta ja häpeää. Tunsin näitä tunteita kunnes uskalsin antautua taiteen kokemiselle, hyppäämään omalle epämu-kavuusalueelle. Huomasin tekeväni paljon töitä

sen ajatustyön eteen, ettei ole pakko onnistua ja luoda täydellistä, voi vain antaa kokemuksellisuuden viedä. Aloin myös pikkuhiljaa huomaamaan ympärillä olevilla aikuisilla vaikeita tunteita taiteen kokemisen suhteen: tyhjän paperin kammoa, oman työn vertailua muiden töihin, pelkoa laulaa, ahdistusta soittaa soittimia, tanssia tai kokeilla eri tekniikoita kuvataiteissa. Nämä tunteet määrittelevät paljon sitä, mitä töissä varhaiskasvattajina lasten kanssa teemme ja millaiset mahdollisuudet heille luomme taiteen kokemiselle. Ihmisellä on kuitenkin luontainen taipumus pysyä omalla mukavuusalueellaan, ellei tietoisesti pyri sen ulkopuolelle ja kehittymään.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskus Karvin (2019) toteuttaman arvioinnin mukaan taidekasvatuksessa on puutteita. Kuvataide- ja osin musiikkikasvatus eivät ole osa varhaiskasvatuksen päivittäistä arkea ja niiden toteutus on osassa päiväkodeja hyvin satunnaista. Taidekasvatusopintoja on lisätty, mutta varhaiskasvatukseen tarvittaisiin ehdottomasti lisää pitkäkestoista taidekasvatus-

koulutusta ja materiaalia, joka rohkaisisi ihmisiä kohtaamaan itsensä taiteen kokijana ja luojana. Kouluttautuminen voi saada kasvattajan toimimaan taidekasvatuksen mahdollistajana, auttamaan lapsia kohtaamaan taiteen eri muotoja ennakkolottomasti ja rohkeasti ilman, että aikuisen omat kokemukset vaikuttavat taidekasvatukseen tai sen eri osa-alueiden pois jättämiseen.

Kuvat: Jonna Järvinen

LÄHTEET

Komi, T. (2020) Taidekasvatus on lahja. Artikkelijulkaisu alunperin Lastentarha-lehdessä (01/2020). VOL. <https://www.vol.fi/uutiset/taidekasvatus-on-lahja>

Opetushallitus (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Opetushallitus.

Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen M-L., Gammerlgård, L., Ulvinen, J., Marjanen, J., Kivistö, A. & Hjelt, H. (2019). Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Julkaisut 15:2019. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Rusänen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, K., & Torkki, K. (2014). Musta tuntuu punaiselta – kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Helsinki: Lasten keskus

LEIKIN LUMOUS

TAIDEPEDAGOGIIKASSA

LEIKIN TAIDETTA

Paula Uusiluoto

JOHDANTO

Tässä artikkelissa tuon esiin pohdintojani leikin ja taiteen suhteesta sekä oppimisympäristön merkityksestä osana taidekasvatusta. Kiinnostukseni aiheeseen heräsi Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa -kurssilla jo ensimmäisten opetuspäivien aikana, kun kävimme läpi taidekasvatuksen merkitystä osana lasten oppimista, hyvinvointia ja osallisuutta. Opetuspäivien jälkeen aloin tarkastelemaan omaa alle 3-vuotiaiden ryhmääni taidekasvatuksen näkökulmasta ja huomasin, että taidekasvatus on pienillä läsnä lähes jokaisessa hetkessä, kun sille vain antaa mahdollisuuden. Lapsia havainnoimalla huomasin nopeasti, kuinka paljon jo lasten leikki pitää sisällään taiteelle ominaisia asioita. Leikki on lapselle elämän ilmaisu, tapa jäsentää ympäröivää maailmaa ja sen vuoksi se on niin keskeistä liittää taidepedagogiikkaan (Ruokonen, 2020).

Oppimisympäristö on vertaisryhmän ja aikuisten lisäksi kolmas kasvattaja (Rusanen, Kuusela, Rintakorpi & Torkki, 2014). Oppimisympäristön tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen (Opetushallitus, 2022). Voimme rakentaa ja muokata oppimisympäristöä niin, että se innostaa lapsia tutustumaan taiteeseen ja tekemään taidetta.

Lasten taiteellista toimijuutta tutkittaessa merkitykselliseksi nousee aikuisten suhde lapsiin. Varhaiskasvatuksen kontekstissa lasten taiteellisella toimijuudella pedagogista merkitystä luodaan sillä, että aikuiset voivat ottaa huomioon sen toteutumisen ja siten luoda lapsilähtöistä vuorovaikutusta aikuisen ja lapsen välille. (Räsänen, 2021.) Aikuisen sensitiivisyys auttaa havainnoimaan taidekasvatuk-

sen mahdollisuudet arjessa. Taiteellisen osaamisen kautta voimme toteuttaa laadukasta taidepedagogista sisältöä arkisiin hetkiin kuten leikkeihin, siirtymä- ja odottelutilanteisiin tai lepotuokioillekin.

TAIDEKASVATUS OSANA LEIKKIÄ

Olen toiminut varhaiskasvatuksen opettajana alle 3-vuotiaiden ryhmässä noin vuoden ajan. Osallistuin Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa -kurssille, sillä halusin vahvistaa omaa osaamistani taidepedagogiikan saralla. Kurssilla saimme tehtäväksemme toteuttaa Ilmaisun monien muotojen temaattisen projektin omassa päiväkotiryhmässä tai päiväkodin toiminnassa. Projektissani halusin nostaa esiin varhaiskasvatuksen arjen pienien hetkien suuria merkityksiä osana taidekasvatusta. Tavoitteenani oli saada lisää itsetuottamusta ja keinoja taidekasvatuksen toteuttamiseen omassa ryhmässäni.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeisin työtapana ja se liittyy olennaisesti taidekasvatukseen. Taidetta ja leikkiä yhdistää mahdollisuus mielenmaisemiin ja tulkintoihin. Mielikuvituksen siivin taiteissa voi kokeilla erilaisia ideoita ja rooleja, yrittää ja erehtyä sekä turvallisesti purkaa tunteitaan. (Ruokonen, 2020.) Leikki ja taide pitävät sisällään monia yhtäläisyyksiä ja projektissani halusin ruokkia tätä symbioosia lisää etenkin musiikillisen ja kuvallisen ilmaisun kautta. Seuraavissa alaluvuissa esittelen aikaansaannoksiani.

Musiikki mukaan leikkiin

Olemme ryhmässämme painottaneet tuettua leikkiä, ja halusin tuoda tuettuun leikkiin lisää musiikillista ilmaisuun. Aloitin projektini havainnoimalla lapsia ja oppimisympäristöjä. Huomasin,

että lapset viihtyivät eläinleikkien parissa. Lähdin rikastuttamaan leikkejä mallintamalla eläinten ääniä ja liikkeitä. Jatkoin harjoitusta muuttamalla äänenvoimakkuutta ja liikkumistapaa sen mukaan, minkä kokoinen eläin oli kyseessä. Isosta eläimestä kuului kovempi ääni ja sen liikkeet olivat isompia, mutta aivan pikkuruinen eläin piti hiljaista ääntä ja sen liikkeet olivat kovin pieniä. Lisäksi ääneen ja liikkeeseen vaikutti myös se, millä tuulella eläin oli: innostuneena se äänteli ja liikkui nopeammin kuin väsyneenä. Näiden harjoitteiden lisäksi olemme myös laulaneet leikin lomassa teemaan sopivia lauluja (esim. Piippolan vaari, Pikku koira laulaa ja Elefanttimarssi). Laulujen myötä leikistä on tullut pitkäkestoisempaa ja monesti lapset ovat pyytäneet erikseen lauluja mukaan leikkiin tai he ovat itse alkaneet spontaanisti laulamaan.

Lasten osallisuus musiikillisessa ilmaisussa on lisääntynyt oppimisympäristöä muokkaamalla. Olemme toiminnassamme hyödyntäneet laulukortteja, joista lapset ovat saaneet valita mieluisan laulun. Laulukortit ovat toimineet todella hyvin etenkin odottelutilanteissa. Leikkitalaan on tuotu myös soitinkori lasten saataville, jotta lasten on helppo halutessaan soittaa rytmimunilla tai -kapuloilla (kuva 1). Erityisesti rytmimunat ovat olleet suosittuja ja melkein päivittäin lapset haluavat soittaa niitä leikin ohessa.

Kurssin aikana opettelimme soittamaan kanteletta ja ukulelea. Olin erittäin innoissani näistä opetuskerroista, sillä minulla ei ole aiempaa kokemusta soittamisesta. Ukulele on mainio soitin varhaiskasvatukseen, koska se on pienikokoinen ja sillä on

Kuva 1. Rytmikästä menoa. (kuva Paula Uusiluoto)

” Laulujen myötä leikistä on tullut pitkäkestoisempaa.

helppo säestää lauluja niin, että äänenvoimakkuus ei nouse liian korkealle. Olen itse muutaman kerran rohkaistunut soittamaan ryhmässäni ukulelea, mutta tällä hetkellä osaamiseni on vielä vähäistä. Onneksi minulla on mahtava soittotaitoinen kollega, joka lähes viikoittain ilahduttaa ryhmäämme soittamisellaan. Joka kerta, kun ukulelea soitetaan, lapset ovat kuulneleet sitä aivan haltioissaan. Soittaminen saa aikaan elämyksellisyyden kokemuksia ja rikastuttaa pieniä arkisia hetkiä.

Innostava oppimisympäristö edistää kuvallista ilmaisua

Päiväkodissamme otettiin käyttöön uusi taidehuone, johon asetettiin lasten tasolle heidän toivomiaan kuvallisen ilmaisun välineitä. Lapset toivoivat maalausta, piirtämistä ja muovailua, joten laitoimme lasten saataville kyniä, papereita, siveltimiä, maaleja ja muovailuvahojia. Taidehuoneen seinille varattiin runsaasti tilaa lasten valmiille töille ja tilassa voidaan pitää taidenäyttelyjä, joita vanhemmat pääsevät kiertämään lasten tuonti- ja hakutilanteiden yhteydessä. Lattialle jätettiin tyhjää tilaa, jota voidaan hyödyntää esimerkiksi laulupiirtämisessä. Taidehuoneen tavarat on järjestetty niin, että taide-
tuokioiden pitäminen onnistuu mahdollisimman vaivattomasti eikä tarvikkeita tarvitse etsiä ympäri taloa. Ilokseni olen huomannut, että taidehuone on selkeästi kannustanut lapsia kuvallisen ilmaisun pariin ja he viihtyvät pitkään etenkin maalaus- ja muovailupuuhien parissa. Lisäksi se on mahdollistanut monipuolisten kuvataidetuokioiden järjestämisen ja helpottanut niiden valmistelua.

Lähiympäristö toimii mainiona oppimisympäristönä ja materiaalien lähteenä. Harjoittelimme kurssin aikana moniaistista lähiympäristön tutkimista ja olen hyödyntänyt tätä harjoitusta omassa ryhmässäni. Olemme muun muassa ulkona tarkkaileet lehtien väriä, koskettaneet niiden pintoja, kuunnelleet lehtien rapinaa, haistaneet miltä ne

Kuva 2. Erikoiskaakao (kuva Paula Uusiluoto)

tuoksuvat ja tanssineet lehtitanssia. Näissä harjoituksissa on mielestäni lumouksen tunnelmaa, kun herkistymme hetkeksi yhdessä lasten kanssa aistimaan ympärillä olevia asioita.

Ulkoilun aikana voi toteuttaa monenlaista kuvalliseen ilmaisuun liittyvää toimintaa. Lapset voivat esimerkiksi kerätä ympäristöstä tavaroita tai luonnonmateriaaleja värien mukaan, voimme etsiä erilaisia pintoja, muotoja, värejä tai materiaaleja ympäristöstä. Monesti lapset omasta aloitteestaan keräävät ulkona "aarteita", jotka voivat olla esimerkiksi hienoja kiviä, tammenterhoja tai lehtiä. Näitä upeita aarteita tullaan monesti aikuisille

Taidehuone on selkeästi kannustanut
lapsia kuvallisen ilmaisun pariin
ja he viihtyvät pitkään etenkin
maalaus- ja muovailupuuhien parissa.

näyttämään. Aikuinen voi näissä tilanteissa huomioida lapsen kanssa aarteiden muotoja tai värejä ja niistä voidaan koota esimerkiksi taideteos, josta otetaan kuva muistoksi (kuva 2). Kuvan voi lähettää vanhemmille tai tulostaa seinälle. Usein ulkoilussa pysähdyn tarkastelemaan lasten hiekkalaatikkoleikkejä. Siellä lapset tekevät dinosaurusten pesiä, työmaita, tunneleita, taloja, valmistavat ruokaa ja leipovat juhlakakkuja. Nämä hiekkalaatikon luomukset ovat jo itsessään kuvallisen ilmaisun tuotoksia ja aikuisen avulla niistä voi jalostua vaikkapa lyhyt animaatio. Aikuisen on hyvä nähdä näissä päivittäisissä toiminnoissa myös kuvallisen ilmaisun mahdollisuudet ja napata niistä kiinni. Rikastutetaan lasten aloitteita ja annetaan välineitä kuvallisen ilmaisun toteuttamiseen. Muistetaan, että kuvallisen ilmaisun keskipisteenä ei ole tuotos vaan koko tekemisen prosessi.

TAIDEKASVATTAJAKSI PIENIN ASKELIN

Sain kurssin aikana valtavasti ideoita ja itsevarmuutta taidekasvatuksen toteuttamiseen. Ymmärsin, että minun ei tarvitse ensin sisäistää kaikkia opetettuja asioita, vaan tärkeintä on lähteä pienestä liikkeelle. Taidekasvatus voi olla paljon muuta kuin ennalta suunniteltuja opetustuokioita tai projekteja, se voi olla yllätyksellistä, spontaania ja parhaimmillaan saamme nauttia siitä varhaiskasvatuksessa joka päivä. On ollut mahtava huomata, että jo näiden pienten muutoksien kautta taidekasvatus on tullut yhä vahvemmaksi osaksi ryh-

mämme arkea ja se on tuonut mukanaan paljon iloa, innostusta, elämyksellisyyttä ja oppimista niin lapsissa kuin aikuisissa. Se on vahvistanut ryhmämme me-henkeä ja lisännyt työhyvinvointia. Haluan rohkaista kaikkia varhaiskasvatuksessa työskenteleviä sekoittamaan arkeensa lisää taidetta ripaus kerrallaan.

LÄHTEET

Opetushallitus (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Opetushallitus.

Ruokonen, I. (2020). Nyt on ilmaisun aika. Varhaiskasvatuksen opettajien liitto (VOL).

Rusänen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, K. & Torkki, K. (2014). Musta tuntuu punaiselta. Lasten keskus.

Räsänen, T. (2021). Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä taidekasvatuksesta ja sen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa. [Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma, Jyväskylän yliopisto].

SAMMAKKOSEIKKAILU

Sari Vainio-Lahtinen

JOHDANTO

Koulutukseen tullessa olin kiinnostunut erityisesti laulupiirtämisestä. Menetelmän monipuolisuus ja miten satu lähtee ikään kuin lentoon innosti minua erityisesti. Lasten mielikuvitus saa vapaasti toteutua ja miten ohjataan tarinaa eteenpäin kuitenkin niin, että langat ovat aikuisen käsissä, kiinnostoi minua. Koulutuksen edetessä poimin suunnitelmani paljon toimintatapoja, joita sain opetuksessa sekä myös opiskelukavereilta.

Aikuisen oma asenne ja kontakti lapseen, kyky heittäytyä lapsen maailmaan ja samalla säilyttää tilanne kontrollissa, kyky kuunnella ja huomioida lasta sekä kommunikoida hänen kanssaan ovat peruslähtökohia alle kouluikäisen musiikkikasvatuksessa. työstään innostunut aikuinen on kaiken toiminnan edellytys. hän saa esimerkillään lapset mukaan toimintaan. Lasten into ja halu tehdä ja kokea ja olla mukana musiikkihetkillä ovat asioita jotka palkitsevat opettajaa. Aikuisen innostuneisuus, motivaatio ja jaksaminen kumpuavat lapsista ja heidän ilostaan. (Luokkala, 2018.)

Halusin tehdä työstä monipuolisen kokonaisuuden, jossa toteutuvat kurssin kaikki osa-alueet: musiikki, taide ja luova ilmaisu. Suunnitelmasa oli laulupiirtämistä, laululeikkiä, musiikkia ja askartelua. Näin pääsen parhaiten kokeilemaan uusia pedagogisia menetelmiä. Tulin kurssille oppimaan uusia menetelmiä ja saamaan uutta innostusta luovaan ilmaisuun varhaiskasvatuksessa. Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäris-

tön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta. (Opetushallitus 2018/2022.) Toteutin taidepedagogisen projektin syksyllä 2022.

TAIDEPEDAGOGINEN PROJEKTI

Pienryhmäohjauksessani oli seitsemän viisivuotiaasta lasta. Kuvassa 1 näkyy tilanne, jossa ryhmä virittäytyy tunnelmaan Siinan TaikaStudios Sammakkolaululla ja siihen liittyvällä laulujumpalla.

Kuva 1. Tunnelmaan virittäytyminen laulaen (kuva Sari Vainio-Lahtinen)

Tutkimme tabletilta lasten kanssa, mitä värejä tarvitsemme, kun maalataan sammakko. Vihreä väri oli yhteinen päätös. Työssä käytettiin useampaa vihreän sävyä sormimaaleista sekä kultaa. Lapset saivat kaikki värisävyt alustalle ja pystyivät näin itse kokeilemaan eri värisävyjä. Sammakolle leikattiin jalat vihreästä kartongista. Tutkimme, montako jalkaa tarvitaan. Sammakosta tuli lapsille myös leikkikalua (kuva 3). Sammakon auki olevaan suuhun laitoimme pitkän langan ja napin langan päähän. Lapsi voi leikissä pyydystää nappia ("kärpästää") sammakon suuaukosta.

Sammakot pääsivät ensin mukaan piilotusleikkiin: Yksi tai kaksi lasta poistui huoneesta, muut lapset piilottivat sammakon. Huoneessa olevilla lapsilla oli rummut. Kun etsijät tulivat huoneeseen, soittajat soittivat hiljaa-kovaa sen mukaan, miten lähellä etsijät olivat. Rummutus oli korvia huumaavaa, joten seuraavilla kerroilla vähensin soittajia. Leikki oli mieluinen, ja myös muita, ehkä korvaystävällisempiä soittimia, kuten tringelia, voisi käyttää.

Laulupiirtäminen

Laulupiirtämiseen liittyneet laulut olivat Polkua pitkin, Lammelle, Sammakko, Sammakot piilosilla, Ui kala ui, Vesirinkuloita ja Venevalssi. Välineinä toimivat liidut ja tussit. Meillä oli käytössämme erillinen tila parvella, mihin saimme jättää paperit lattialle odottamaan seuraavaa kertaa. Piirtäminen siis aloitettiin aina samalla Sammakko-laululla (Siinan TaikaStudio), joka löytyy leikkinä youtubesta. Polkua pitkin menimme päiväkodin käytäviä pitkin parvelle. Parvella viritimme ensin käden piirtämiseen taikakynällä piirtäen ilmaan. Piirsimme lammien tussilla niin, että kynä kiersi ja lapset olivat paikallaan. Keväällä olin antanut lasten piirtää omaa liituaan seuraten ja siinä hiukan riehaannuttiin, otin opiksi. Viisivuotiaat maltoivat hyvin tehdä yhdessä lampea paperille ja odottaa omaa vuoroaan piirtämiseen.

Lammella kuljimme lasten keksimin liikkumistavoin laukaten, sivuttain, käsiä pyöritellen. Piirrettäessä pyysin piirtämään jotain pientä, sillä aikai-

sempi kokemus osoitti, että piirtämisen suurudessa voi tulla kilpailu, niin ettei paperille sitten paljoa mahdu. Lapset saivat ensin väreiksi väriliidut ja myöhemmillä kerroilla sai valita joko tussit tai väriliidut.

Viisivuotias kestä myös hyvin sen, että kaveri jatkaa työtä. Ui kala ui -laulussa piirsimme kaverin piirrokseen lisää. Sammakkotarina lammella jatkui quiron ääntä kuunnellen, mietimme mistä tämä ääni tulee. Minun sammakkoni oli eksynyt ja hukannut ystävänsä piilosta leikittäessä. Lapset olivat innoissaan saadessaan auttaa ja siten saivat hakea omat sammakkonsa lammelle. Sammakoita piilotettiin huivien alle ja osa lapsista soitti quiroja, kun etsijät olivat lähellä löytää sammakoita. Kaiken edellä kerrotun olen jakanut useammalle päivälle noin kahden viikon ajalle. Usein kävi niin, että joku lapsista vasta lämpeni piirtämään huolella ja toinen jo kyllästyi, silloin sai levähtää Venevalssin soidessa.

Piirrettyä ruskeaa hyvää paperia käytimme jatkossa myös metsäretkellä, jolloin paperin puhdas puoli kiinnitettiin männyn ympärille ja lapset saivat piirtää mustikalla rungon ympärillä olevalle paperille. Nämä mustikkapiirrokset vielä leikattiin

Kuva 2. Sammakko
(kuva Sari Vainio-Lahtinen)

päiväkodilla puun rungoiksi seinälle. Puihin tuli pedagoginen toiminta dokumentoituna vanhemmille kuvin ja sanoin.

POHDINTA

Laulupiirtäminen tulee jatkumaan ja jalostumaan käytössäni. Lasten innostus on niin parasta motivoimaan omaa toimintaa. Uuden menetelmän käyttöönotto vaatii paljon toistoja tiedostaen, että vain tekemällä oppii. Soittimet ovat nyt päivittäin käytössä aamupiirissä. Työkaverit käyttävät soittimia yhdessä sovitussa aamupiirin kulussa. Pienryhmissä on kolme eri aamupiiriä, mutta soittimet ovat kaikissa käytössä päivittäin. Lyhytjännitteinenkin lapsi jaksaa odottaa omaa soittovuoroaan.

Soitinsadut ovat myös löytäneet musiikkihetkiimme, näin saadaan soittimet tutuksi ja kaikki pääsevät kokeilemaan eri soittimia. Aivan turhaan niitä on siellä kaapissa ”hillottu”. Lapset ovat aina riemuissaan, kun näkevät aikuisen tuovan soittimet mukaan toimintaan.

LÄHTEET

Luukkala, M. (2018). Musiikin varhaiskasvatuksen käsikirja musiikkimatkailejoille. Suomen Musiikkimatka.

Opetushallitus (2018/2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Opetushallitus.

Kuva 3. Sammakko (kuva Sari Vainio-Lahtinen)

TÄNÄÄN KÄVIMME AVARUUDESSA

Virve Keronen

JOHDANTO

Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät toimintatyöt ovat lapselle luontevia oppimisen tapoja. Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteutumista kuvaa kokonaisvaltaisuus ja monipuolisuus. Lapsella tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan. Pedagogista toiminta toteutetaan lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Nämä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022) ajatukset kuvastavat hyvin lähtökohtia omalle taidepedagogiselle projektilleni.

Taideopintojeni yhteydessä kiinnostuin taidepedagogisesta menetelmästä, mikä tukee juuri näitä asioita. Menetelmässä lapsi saa kokea osallisuutta ja keskiössä on yhteinen toiminta. Toimintaan voidaan sisällyttää lapsen mielenkiinnonkohteita, leikkiä, erilaisia oppimisen tavoitteita sekä monipuolisesti oppimisen alueita. Menetelmä, jota nyt kuvailen, on laulupiirtäminen. Sen yhteyteen on mahdollista luoda yhteinen seikkailu, joka voi sisältää melkein mitä vain.

Laulupiirtämisessä toiminta on monipuolista, kokonaisvaltaista ja keskiössä on tuotoksen sijaan itse prosessi. Ilmaisuu, heittäytyminen ja tekemisen ilo ovat lopputulosta tärkeämpiä. Toiminnoissa lapsi näkee käden jäljen, iloitsee pyöreistä ja kulmikkaista liikkeistä sekä liikuttaa kynää laulun mukana ja tahdissa. Laulupiirtämisen parissa lapsi saa toteuttaa itseään ilman suorittamisen painetta. Musiikillisen ja kuvallisen ilmaisun lisäksi laulupiirtämisen toiminnallisessa prosessissa yhdistyvät liike ja kehollisuus, tarinallisuus ja draama sekä leikki ja luova keksintä, toteavat Lappalainen ja Ruokonen (2022).

Toimintaa voidaan ohjata monenlaisella alustalla. Yhteiselle paperille piirtäessä laulupiirtämisen toiminnan painopiste muuttuu omasta itsenäisestä tekemisestä ryhmän keskeiseksi vuorovaikutukseksi. Tällöin korostuvat toisten huomioon ottaminen, erilaisten ilmaisutapojen ja erilaisten laulupiirrostien hyväksyminen, yhteisöllisyys ja osallistuminen ja tarinointi (Lappalainen 2017, 19.) Työssäni olen huomannut, että usealla lapsella kynään tarttuminen voi olla vaikeaa. Pelko epäonnistumisesta syrjäyttää osaamisen ja halukkuuden sekä vaikuttaa vahvasti siihen, että piirtäminen jää. Piirtäminen saattaa olla työlästä, väsyttävää ja tylsää.

Minna Lappalainen (2017), laulupiirtämisen kehittäjä, kuvaa alkusysäyksen laulupiirtämiselle lähteen kokemuksista oman poikansa kanssa. Pojan kynäkäyttö ja visuaalinen hahmotus oli haasteellista, mutta lyhyiden laulujen ja piirtämishetkien jälkeen suhde kynään muuttui. Poika tuntui nauttivan kuvan tekemisestä ja kynänsä jäljestä uudella tavalla. Laulu ikään kuin huijasi piirtämään. Oma kokemukseni laulupiirtämisestä myötäilee tätä kokemusta. Laulupiirtämisessä kaikki tapahtuu vähän kuin itsekseen. Yhdessä seikkaillen ja toimien.

TAIDEPEDAGOGINEN PROJEKTI

Taidepedagogisessa projektissa lähdin tutustumaan lisää laulupiirtämiseen. Halusin itse oppia tästä toimintamuodosta enemmän ja nähdä kuinka eri ikäiset lapset innostuvat tällaisesta tekemisestä. Tavoittelin mukavaa vuorovaikutteista ja eheyttävää taidehetkeä luovan tekemisen parissa. Ajatuksissa oli myös tuoda laulupiirtämistä työyhteisöni.

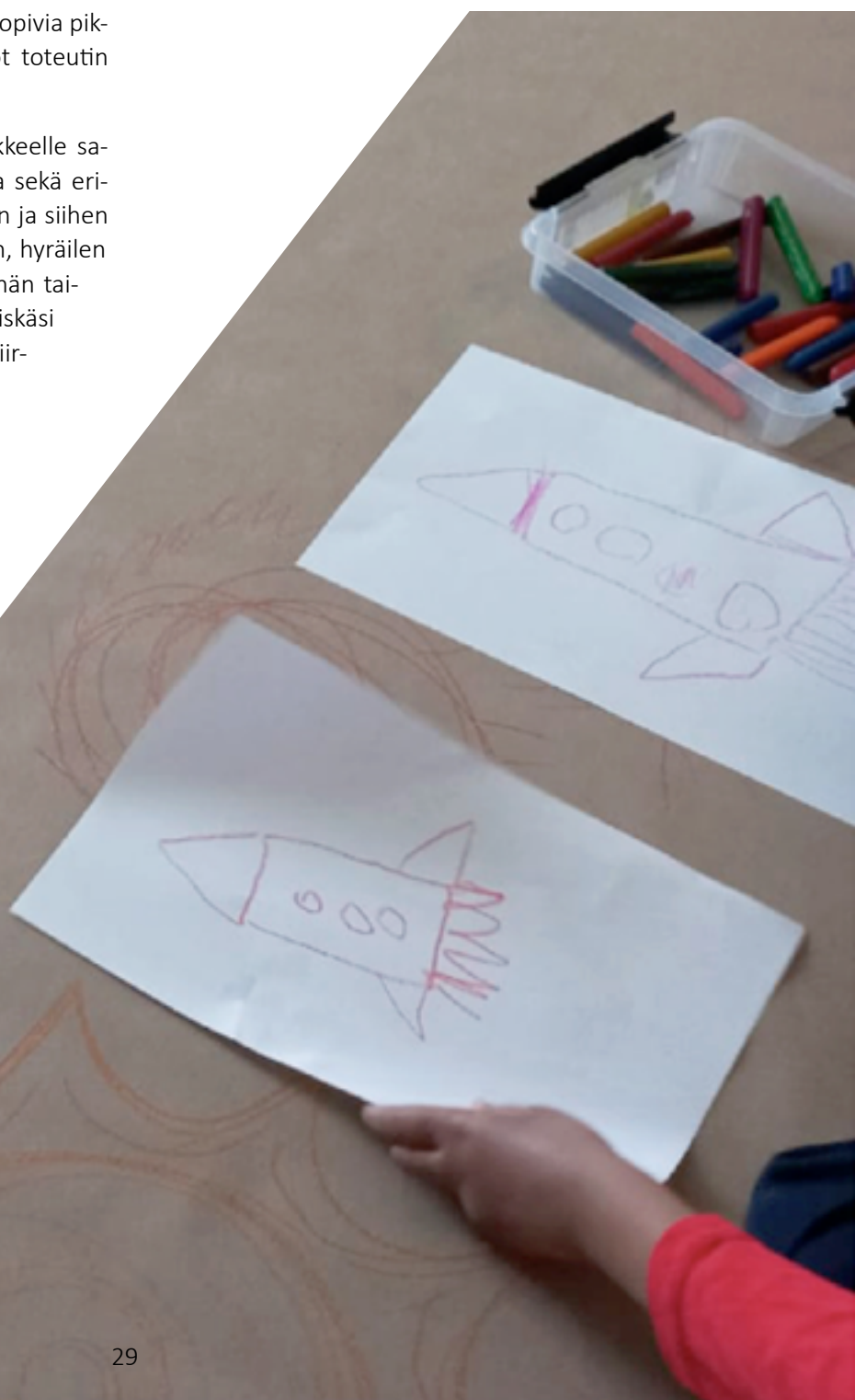
Taidepedagoginen projektini lähti liikkeelle siitä, että kutsuin päiväkotimme aikuisia ja eri ryhmän

lapsia laulupiirtämään kanssani. Toteutukseni tapahtui neljässä eri ryhmässä 2–7-vuotiaiden parissa. Laulupiirtämisen ryhmissä mukana oli lapsia 5–8. Lapsen ikä vaikutti lauluryhmän kokoon.

Lauluhetkien teemat oli valittu vuodenaikaan sopiviksi, koska mukana oli myös itselleni tuntemattomia lapsia. Jokaisella lauluryhmällä oli kuitenkin jotain omaa, jossa oli huomioitu joko ikätaso tai intressit. Valmisteluihini kuului materiaalin valmistus ja hankinta sekä ympäristön valmistelu. Tuokion aluksi olin teipannut voimapaperia lattialle isolle alueelle. Välineinä minulla oli rasiallinen vahaliitujia, musiikkia, cd-soitin, teemaan sopivia pikkuhahmoja sekä pieniä huiveja. Tuokiot toteutin lasten omissa ryhmätiloissa.

Jokainen laulupiirtämistuokioni lähti liikkeelle samasta laulusta, jossa moikataan kaveria sekä erilaisia kehonosia. Laulu on yksinkertainen ja siihen on lapsen helppo yhtyä mukaan leikkien, hyräillen tai laulaen. Toiminta jatkui Laulavan kynän tai kaloitsulla, jossa lapsen mieli ja piirtämiskäsi heräteltiin toimintaan mukaan. Laulupiirtämisessä kädessä ei tarvitse olla heti alkuun liitu tai tussi, vaan oma sormi riittää piirtimeksi mainiosti. Laulupiirtää voikin paperin sijaan, vaikka ilmaan, kaverin selkään tai ulkona maahan ja hiekaan.

Jokaisessa laulutuokiossa jatkoimme loitsun jälkeen

Aurinko-lauluun, jossa piirrettiin ensin aurinkoja ilmaan. "Aurinko aurinko valo tuot, säteillä säteillä lämpöä suot" (Lappalainen 2017, 94). Omat auringot tehtiin lopuksi laulaen isolle yhteiselle paperille. Auringoista siirryimme jokaisessa ryhmässä oman teeman mukaiseen toimintaan.

Kaksi- ja kolmevuotiaiden lasten kanssa aurinko johdatti meidät kimalaisen lentoretkelle sekä pilkuttoman leppäkertun luokse. "Onpas hassua, leppäkerttu ilman pilkkuja. Autetaanko kerttua, autetaanko kerttua, piirretäänkö sille pilkkuja?" (Lappalainen, 2018). Värikkään ampiaisen lento kaverilta toiselle kiinnosti tämän ikäisiä. Siinä täytyi odottaa omaa vuoroa ja kun oma vuoro tuli, sai tehdä upeat lentoliikkeet ilmassa. Sadepilven tullessa taivaalle, lauloimme, piirsimme ja väritimme pilviä ja vesipisaroita. Sateen jälkeen Matias-mato vei meidät kiemurrellen liikkeelle. Matias-mato niin jonona kuin pitkänä kiemuraisena matona paperilla sai kaiken muun unohtumaan ympäriltä. Kaksi- ja kolmevuotiaat halusivat vielä tuokion jälkeen omat leppäkertut väritettäväksi ja koristeltaviksi.

Edellisen tuokion kaltaisen sisällön toteutin myös noin kaksivuotiaiden lauluhetkellä, jossa yllätyin suuresti pienten jaksamisesta ja osallisuudesta. Tuokioon olin ottanut muutamia helpottavia teki-
jöitä mukaan, kuten yhteiselle alustalle valmiiksi piirretyt pilvet. Näin pienille ominaista oli isot liikkeet paperilla sekä tilassa. Heihin erityisesti vaikutti kaunis laulu Mistä tulee lintuset. Lapset liikkuvat rauhallisen musiikin mukana ja lennättivät ranteessa olevia huiveja. Tuokion alussa itkenyt pieni lapsi rauhoittui pian musisoinnin alkaessa.

Kolme- ja viisivuotiaiden kanssa auringosta jatkettiin lampiretkelle (kuva 1). Yhdessä piirsimme paperille lammen ja uitimme varpaita siellä. "Lähdetäänpäs lammelle, uimaan, polskimaan". Lammella kohtasimme lentävän kimalaisen sekä yksinäisen sammakon, jolle piirsimme kaverit. Sammakot syntyivät omille irtonaisille papereille piirtämislaulun tukemana. Laulun avulla jokainen onnistui ja saimme ihastella suloisia erilaisia sammakoita. Lammen pohjasta etsimme liiduilla värittäen myös erilaisia aarteita. Aarteiksi soveltuivat erilaiset laminoituneet muodot, leikkikolikat ja litteät esineet.

Avarusseikkailun yhteydessä kokeilin myös isoja muotolaattoja, palapelin paloja sekä tähden muotoisia hamahelmialustoja.

Eskarilaisten lauluhetkellä auringosta matkattiin rakettilorun/räpin avulla syntyneellä omalla raketilla avaruuteen. Avaruudessa lennettiin avaruusalusella ja etsittiin tähtiä, avaruusromua ja erikokoisia planeettoja. Avaruudessa laulun avulla otettiin mukaan koko keho ja eri kehon osat. Yhteiselle paperille syntyi myös erilaisia avaruusolioita (kuva 2). Eskarit tarvitsivat enemmän aikaa mielikuvituksellisten yksityiskohtien viimeistelyyn sekä muutenkin piirustusten tekemiseen. Palattuamme maahan teimme laulavan kynän taikaloitsun takaperin ja palauduimme takaisin päiväkotimaailmaan.

Jokaisessa musiikkituokiossa pääsin eheyttävällä tavalla tukemaan lasten ilmaisun monia muotoja. Lapset pääsivät kokemaan ja osallistumaan luovaa toimintaan. Hetkissä oli mukana kehonsoittimia, rytmejä, liikettä, tanssia ja laulua. Lapset pääsivät kokeilemaan luovasti erilaisia tapoja jättää jälkeä. Syntyi viivoja, pisteitä, pyöreää liikettä, kaaria, muotoja ja esittäviä kuvia. Syntyi jotain yhdessä tehtyä, laulun siivittämää, mutta myös jotain omaa. Lammessa uiskenteli myös muuan kaunis merenneito. Piirtämislaulujen avulla tehtävistä ei tullut ylitse pääsemättömiä vaan into ja usko itseensä säilyi. Tuokioissa oli mukana paljon erilaisia kielellisiä ja matemaattisia käsitteitä. Erilaisten teemojen myötä oli helppo käsitellä erilaisia luonnonilmiöitä ja esimerkiksi avaruuden sanastoa. Tekeminen oli iloista ja vuorovaikutteista.

Kuva 1. Materiaalia (kuva Virve Keronen)

Kuva 2. Avaruushetki (Virve Keronen)

POHDINTAA

Päällimmäinen ajatus projektista oli, että laulupiirtäminen sopii kaikille. Suurin osa lapsista koki hetket seikkailuna. Myöskin jokainen tuokiolla olleista osallistui oman temperamenttinsa mukaisesti. Eräs eskarilainenkin puhui koko päivän, että kävimme avaruudessa. Menetelmä sopi mielestäni hyvin vilkkaile lapsille, sillä siinä oli paljon toiminnallisuutta. Toiminnassa pystyi myös hyvin huomioimaan yksittäisiä ajatuksia lapsilta, jolloin mielekkyys säilyi. Suomea harjoittelevia tukivat helpot laulut, toiminnallisuus ja lauluissa oleva toisto. Isommat tarvitsivat enemmän aikaa piirtämiseen, koska keskeneräisyys jäi harmittamaan. Pienemmät olivat ennakkoluulottomia ja todella innokkaita. 2–3-vuotiailla piirtämisen into jatkui tuokion jälkeen. Omaan työhöni laulupiirtäminen on vaikuttanut rikastuttavasti. Kun on nähnyt, miten lapsi lähtee ennakkoluulottomasti pienenkin laulun innoittamana toimintaan mukaan, olen ymmärtänyt, että pienikin riittää. Laulupiirtää voi laulun verran metsässä, pihaleikeissä tai aamupiirissä. Laulupiirtäminen ei tarvitse aikuiseltakaan täydellistä laulutaitoa vaan riittää, että rohkeasti uskaltaa lähteä mukaan kokeilemaan. Laulupiirtämistä voi hyödyntää osana hienomotorista työskentelyä, esimerkiksi kirjainten ja numeroiden oppimisessa. Laulut ovat myös mahtava tapa opettaa kieltä, matematiikkaa ja sanastoa sekä tietenkin vuorovaikutustaitoja. Kuten jo alussa totesin, laulupiirtämisen yhteyteen on mahdollista luoda yhteinen seikkailu, joka voi sisältää melkein mitä vain.

LÄHTEET

Lappalainen M., Ruokonen I. (2022) Iloa, osallisuutta ja oppimista laulupiirtämisestä. Teoksessa I. Ruokonen (toim.). Ilmaisun ilo. Käsikirja 0-8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen (s.209–228). PS-kustannus.

Lappalainen, M. (2017). Hei, me laulupiirretään! Laulau.

Lappalainen, M. (2018). Laulupiirtäen lammelta avaruuteen. Laulau.

Opetushallitus (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Opetushallitus.

TANSSIVAT HUIVIT

•••••

Minna Puttonen

JOHDANTO

Tanssivat huivit -projekti syntyi viime keväänä 3-5-vuotiaiden ryhmässä, jossa lapset olivat hyvin toiminnallisia, musiikista ja kädentaidoista kiinnostuneita. Projektin toiminta oli lapsilähtöistä ja lapsi oli siinä aktiivinen toimija, jolloin lapsen osallisuus toteutui hyvin.

Projektin tarkoitus oli tukea lasten itsetuntoa, luovuutta, iloa, perustaitojen harjoittelua sekä tukea vuorovaikutustaitoja, erityisesti huomioiden S2-lapset.

Projekti toteutettiin pienryhmissä ja työvaiheet oli jaettu osiin. Toteutus oli helppo sen jälkeen, kun kaikki tarvittava materiaali oli kerätty. Valmiina huivit ovat hyvin monikäyttöisiä ja helposti esim. mukaan otettavissa liikuntahetkelle. Lapset halusivat usein huivit ennen välipalaa luovaan liikkumiseen.

Moniaistiset elämykset rikastavat lasten mielikuvia ja luovat pedagogisia merkityksiä. Nämä yhdessä kiintymyssuhteen kanssa ovat lapsen oppimiselle ja kehitykselle ratkaisevan tärkeitä. (Marjanen 2022.)

PROJEKTIN TOTEUTUS

Kuvataideosio

Projekti oli kaksiosainen koostuen taide- ja musiikkiosasta. Projektissa pedagogiset tavoitteet laajalajaisen osaamisen alueilla olivat seuraavat:

1. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot: omista tavaroista huolehtiminen
2. Ajattelu ja oppiminen: ihmettelyä, mielikuvitusta, luovuutta ja oppimisen iloa
3. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu: toiminta loi mahdollisuuden harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja
4. Osallistuminen ja vaikuttaminen: osallisuus ja kuulluksi tuleminen
5. Monilukutaito, tieto- ja viestintäteknologia: asioiden ja esineiden nimeäminen. Tutustuminen solmuvärjäykseen digilaitteen avulla

(Helsingin kaupunki, 2017)

Kuva 1. Solmujen tekoa kuminauhan avulla kankaaseen
 Kuva 2. Kankaan värjääminen pensselillä
 Kuvat 3 ja 4. Valmiiden töiden tutkiminen ja ihastelu
 Kuva 5. Ilmaisun riemua huivilla, yhdistettynä musiikkiin
 (kuvat Minna Puttonen)

Tutustuimme lasten kanssa kertauksena päävärihin: punainen, sininen ja keltainen. Lapset saivat itse valita näistä haluamansa värin. Alkuun katsoimme tablettilta ohjeet kankaan solmuvärjäämiseen, jonka työvaiheet olivat seuraavat: Pienryhmissä teimme solmut kuminauhoilla kankaaseen (kuva 1). Jokainen lapsi sai itse tehdä haluamansa määrän solmuja ja sommitella ne haluamansa paikkaan kankaassa. Oman valitsemansa värin maalaaminen pensseliä apuna käyttäen ja valmiin työn kuivumaan asettaminen (kuva 2). Kun työt olivat kuivuneet, niitä ihasteltiin ja tutkittiin yhdessä (kuvat 3 ja 4).

Musiikillinen osio yhdistettynä taideosioon

Tunteet musiikissa kietoutuvat lapsen oppimiseen. Äänelliset, emotionaaliset ja keholliset liikkeen ja elekielen ilmentymät kietoutuvat vuorovaikutukseksi. Lapsen oma ääni ilmentää kehollisen ja emotionaalisen hyvinvoinnin tilaa, jota tulee ais-

tia sensitiivisesti. (Marjanen, 2022.) Lasten kanssa mietittiin yhdessä lauluja ja niihin sopivia soittimia. Soittimiksi valittiin rytmikapulat, marakassit ja puinen ksylofoni sekä osa lapsista soitti oman kehon osia taputtaen rytmissä. Nämä soittimet olivat tuttuja lapsille.

Lauluiksi valittiin tuttuja, jo opittuja lauluja, kuten Matkustan ympäri maailmaa ja Hämähäkki, jolloin soittajat pysyivät helpommin rytmissä. Lapset osallistuivat innokkaina. Tavoitteena oli että lapset saivat ilmaista itseään luovalla tavalla, jossa päällimmäisenä olivat onnistumisen kokemukset ja lapsella olisi ilon ja hyvän olon tunne (kuva 5). Soittimiksi ja lauluiksi valittiin lapsille tuttuja soittimia ja lauluja tai vaihtoehtoisesti uusia soittimia ja lauluja.

LÄHTEET

Marjanen, K. (2022). Moniaistinen musiikki -leikin, elämysten ja ilon pedagogiikkaa. Teoksessa I. Ruokonen (toim.). Ilmaisun Ilo. Käsikirja 0-8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen (s. 229-248). PS-kustannus.

Helsingin kaupunki (2017). Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma. Helsingin kaupunki.

MAURI MUURAHAINEN JA KAVERIT

Hanna Tenhunen ja Henna Tirkkonen

JOHDANTO

”Mauri Muurahainen ja kaverit” on taidepedagoginen tunne- ja kaveritaitoprojekti, joka on muokatavissa erilaisten lapsiryhmien tarpeiden mukaan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu on tärkeä osa varhaiskasvatusta, sillä ne vaikuttavat lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun ja kehitykseen sekä oppimiseen. Lapsen kyky ilmaista itseään ja ymmärtää toisia tukee myös koko lapsiryhmän yhteisöllisyyttä. (Opetushallitus, 2022, 25.)

Yhteisöllisyys ja lasten osallisuus ovat tärkeä osa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvo-pohjaa, ja ne ovat myös kaveritaitoprojektimme keskiössä. Projektin tavoitteena on edistää uuden lapsiryhmän ryhmäytymistä leikin, kuvataiteen ja musiikin avulla. Suunnittelemamme toiminnan lähtökohtana on pyrkiä luomaan ryhmään myönteinen ilmapiiri ja työskennellä koko lapsiryhmän kanssa yhteisen teeman ympärillä. Yhdessä jaetut positiiviset kokemukset ja kokemus yhteisöön kuulumisesta edistävät vertaissuhteiden luomista ja ryhmän hyvinvointia sekä vahvistavat lapsen osallisuutta, minkä on todettu ennaltaehkäisevän muun muassa kiusaamista. (Opetushallitus, 2022, 20-21, 31-33.)

Taidepedagogiikka on kokonaisvaltaista, ja projektissa korostuu taiteessa oppimisen osa-alue, kun lapset esimerkiksi tutustuvat erilaisiin taidemuotoihin ja -menetelmiin ja saavat positiivisia oppimisen ja onnistumisen kokemuksia niihin liittyvässä ilmaisussaan. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen kokemisen, tulkitsemisen ja ilmaisun monimuotoisuutta ja että jokaisen taiteellinen ilmaisu on hyväksytty ja arvokas sellaisenaan. Taide tuottaa iloa ilman suorituspainetta, mikä antaa hyvän lähtökohdan yksilön ja ryhmän yhteisten

myönteisten kokemusten syntymiselle. (Ruokonen, 2022.)

Projektin keskeiset työmenetelmät ovat yhteisötaide ja leikki, sillä ne edistävät niin vertaisryhmän yhteisöllisyyttä kuin jokaisen yksilön osallisuutta. Yhteisötaiteessa yhdessä tekemisen merkitys korostuu suhteessa lopputulokseen. Prosessin lähtökohtana on mahdollistaa yhteisiä kokemuksia antamalla tilaa vuorovaikutukselle, keskustelulle ja tasavertaiselle osallistumiselle. (Verkkosivu: Yhteisötaide. weebly. Yhteisötaiteen määrittelyä.) Yhteisössä taideprojektissa lapsilla on myös mahdollisuus harjoitella sosiaalisia taitojaan, sillä ryhmätyöskentelyssä tarvitaan esimerkiksi vuorovaikutusta, kuuntelemista, joustavuutta ja jakamista. Sosiaaliset taidot kehittyvät myös yhteisiä töitä tarkastellessa. (Rusanen, Kuusela, Rintakorpi & Torkki, 2014, 43.)

Yhteisötaiteen ohella toisena keskeisenä työtapana on leikki, sillä se auttaa suuntaamaan varhaiskasvatusikäisten lasten huomiota samalla, kun se tarjoaa heille iloa ja mielihyvää. Leikissä lapsella on myös mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan, jota pidetään kaiken luovan toiminnan perustana, ja luovuuden kehittäminen taas on yksi kuvataiteellisen toiminnan keskeinen tavoite varhaiskasvatuksessa. (Rusanen ym., 2014, 30, 32, 35.) Leikki tarjoaa myös kaikenikäisille lapsille mahdollisuuden päästä osalliseksi toimintaan hänelle luontaisella tavalla (Opetushallitus. 2022, 40-41).

Kaveritaitoprojekti rakentuu Mauri Muurahaisen ympärille, sillä se tarjoaa lapsille helposti lähestyttävän vertaiskuvan ja lisäksi leikki-ikäiset lapset ovat usein kiinnostuneita erilaisista hyönteisistä. Muurahaisia on paljon erilaisia, ne ovat kaikki tärkeitä ja ne tekevät yhteistyötä toistensa kanssa, niin kuin lapset ja kasvattajat toimivassa varhaiskasvatusryhmässä.

MAURI MUURAHAINEN

”Mauri Muurahainen ja kaverit” on projekti, jonka voi toteuttaa erilaisissa lapsiryhmissä ja resursseilla, jotka ovat aidosti kasvattajien käytettävissä varhaiskasvatuksen arjessa. Projektin tavoitteena on taidepedagogisten työmenetelmien avulla edistää lapsiryhmän ryhmäytymistä tukemalla lasten

tunne- ja kaveritaitoja. Taideprojekti toteutettiin saman sisältöisenä kahdessa eri yksikön varhaiskasvatusryhmässä syksyllä heti uuden toimintavuoden alussa, mutta teeman työstäminen jatkui ryhmissä myös raportoinnin jälkeen.

Projekti pyrkii yhdistämään kuvataiteen ja musiikin menetelmät eheäksi kokonaisuudeksi, joka koros-

taa lasten osallisuutta ja antaa tilaa myös keskustelulle, ihmettelulle ja oivalluksille sekä draamalle ja leikille. Valitut menetelmät toimivat hyvin 1-5-vuotiaille lapsille, mutta toteutustapaa, kuten kuvataiteen menetelmiä, on mahdollista varioida helposti. Projektin aikana huomioidaan monipuolisesti laaja-alaisen oppimisen eri osa-alueita, vaikka painopiste on ajattelun ja oppimisen, kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun sekä osallisuuden ja vaikuttamisen alueissa. Lisäksi projektin intensiteetti ja kesto mukautuvat lapsiryhmän ja käytettävissä olevien resurssien mukaan. Mauri Muurahainen ja kaverit voivat kulkea ryhmän mukana niin kauan kuin se on mielekästä, välillä aktiivisemmin ja välillä sivussa seuraten.

Projektin toteutus alkoi siitä, että teimme molemmat oman Mauri Muurahaisen (kuva 1). Muurahainen on tehty kananmunakennosta ja piippurasseista, jotta sitä voi liikuttaa mukana tuokioilla ja toisaalta, jotta lapsilla oli myöhemmin mahdollisuus tehdä vastaavat muurahaiset itselleen. Materiaalivalintoja ohjasi myös pyrkimys käyttää mahdollisimman pitkälti kierrätys- ja jo yksiköissä valmiina olevia materiaaleja.

Seuraavaksi esittelen lapsiryhmän kanssa toteutetut musiikin ja kuvataiteen menetelmät, jotka kulkevat läpi projektin rinnakkain ja toisiaan täydentäen.

Musiikin menetelmät lapsiryhmän kanssa

Mauri Muurahainen tuli lapsiryhmään pienen keksimämme laulun mukana.

***Mauri Muurahainen,
Mauri Muurahainen,
Mauri Muurahainen,
tunnet sä sen jo?***

Laulu auttoi suuntaamaan lasten huomiota kasvatajaan ja muurahaiseen. Kerroimme, että Mauri on uusi päiväkodissa ja ihmettelimme yhdessä lasten kanssa tilannetta. Lapsia kiinnosti muun muassa mistä Mauri on tullut, onko se yksin, missä se asuu ja jääkö se päiväkotiin. Lapset kiinnostuivat Maurista heti ja halukkaat saivat sitä myös hellästi koskettaa ja pidellä.

Ensimmäisen tapaamisen jälkeen Mauri tuli päivittäin lasten mukaan esimerkiksi piirille, ulkoiluun ja metsäretkille. Toistimme samaa laulua aina, kun Mauri tuli mukaan, ja melko pian nuorimmatkin lapset ilmaisivat elein, ilmein tai sanoin tuntevansa Mauri Muurahaisen ja siitä tuli ryhmää yhdistävä tekijä.

Lapset myös mielellään juttelivat muurahaisista, ja heidän keskeisistä havainnoistaan innostuimme tekemään yhteisötaidetta ja oman pienen lorulaulun. Prosessissa keräsimme kaiken ikäisten lasten ajatuksia muurahaisista muun muassa havainnoinnalla, kysymällä ja kuvatuen avulla. Vanhimpien lasten johdolla kirjoitimme sanat ylös ja muokkasimme kokonaisuutta yhdessä lasten kanssa rytmittellen ja riimitellen, rohkeasti kokeillen.

***Muu-muu-muurahainen,
musta, ruskea tai erilainen.***

***Muu-muu-muurahainen,
iso, pieni tai erilainen.***

***Muu-muu-muurahainen
viihtyy kanssa kavereiden.***

Laulua toistimme niin tuokioilla kuin arjessa muutenkin ja lapset lauloivat sitä mielellään myös kotona. Isompien lasten kanssa mietimme ja toteutimme myös äänimaisemaa laululle ja kokeilimme erilaisia tapoja soittaa laulua soittimilla sekä metsäretkellä luonnon materiaaleilla.

Kuvataiteen menetelmät lapsiryhmän kanssa

Mauri tarvitsi pesän ja muurahaiskeon teimme koko ryhmä yhdessä yhteisötaideperiaatteella. Kaikki lapset maalasivat ulkona keon muotoon leikattua suurta voimapaperia vedellä niin kauan kuin halusivat ja he myös saivat rutata sen yhdessä. Paperin kuivuttua otimme sen mukaan metsäretkelle, missä levitimme paperille liimaa suoraan pullosta ja lapset saivat liimata siihen mitä halusivat ja metsästä löysivät. Keon tekemistä edelsi yhteiset hetket, joissa olimme tutustuneet lasten kanssa muurahaisiin muun muassa kirjojen, suurenuslasien ja metsässä näkemämme ja videokuvaamamme muurahaiskeon avulla.

Kiinnitimme kuivuneet muurahaiskeot ryhmätilan seinälle ja toisessa yksikössä eteiseen. Tarkastelimme lasten kanssa kekoa, jossa Mauri oli yksinään VTS-menetelmän avulla (Ruokonen, 2022, 25).

Saimme aikaan antoisaa keskustelua tunne- ja kaveritaidoista. Pesä näytti hienolta, mutta Mauri Muurahainen näytti yksinäiseltä, joten myös lapset pääsivät tekemään omat muurahaisensa. Jokainen lapsi sai vaikuttaa oman muurahaisensa kokoon ja ulkonäköön. Lapset tekivät muurahaisensa omaan tahtiinsa kasvattajan avustuksella. Tuen ja ohjauksen tarve vaihtelivat muun muassa lapsen iän mukaan, mutta lapset leimautuivat omiin muurahaisiinsa jo työskentelyn aikana.

Lapset saivat itse kertoa mihin kohtaan kekoa tai sen ympärille heidän muurahaisensa kiinnitetään. Heillä on myös mahdollisuus ottaa muurahaisia pois pesästä esimerkiksi leikkeihin ja vaihdella niiden paikkaa. Lisäksi lapset ovat oma-aloitteisesti jatkaneet keon rakentamista muun muassa lisäämällä siihen ulkoa löytämiään värikkäitä syksyn lehtiä. Yhteisötaideprojektimme muurahaiskeko on näin ollen jatkuvassa muutoksessa, jossa annetaan tilaa ja arvostusta kaikille ja kaikelle, myös odottamattomille muutoksille.

Lasten osallisuuden toteutuminen

Pyrimme etenemään projektin kanssa kiireettömästi ja lapsilähtöisesti, annoimme aikaa ihmettelylle ja joustimme suunnitelmissamme tarpeen mukaan. Projekti mukautui muuttuviin tilanteisiin ja oli luonteva osa arkeamme. Mauri Muurahainen opetteli kanssamme muun muassa päivärytmiä ja toisaalta tarjosi lohtua ikävän hetkellä. Lähes jokaisesta päivästä löytyi hetki, jolloin lapset ehtivät Maurin tavata ja saimme teemaa pidettyä lasten mielessä.

Kuvataiteen työmenetelmät vastasivat projektin tarpeita melko hyvin. Erityisesti muurahaisten leikkittävyys oli lasten osallisuutta vahvistava tekijä.

Mauri Muurahainen on saanut lapset muun muassa mukaan leikkimään piirillä, esittelemään metsää ja tekemään taidetta. Osalle Maurin läsnäolo, vaikka maalatessa omaa muurahaista, on ollut tärkeää, ja Mauri onkin ollut maalipullojen välissä ihailemassa lapsen työskentelyä. Kaikki eivät halua irrottaa yhteisestä keosta omia muurahaisiaan vapaaseen leikkiin, mutta hekin palaavat teoksen äärelle ja taitojensa mukaan esimerkiksi sanoittavat keon tapahtumia: ”muurahainen nukkuu” tai ”muurahainen leikkii kaverin kanssa” jne.

Valitettavasti yhteistyössä tehty muurahaiskeko ei kestä koskettamista samalla tavalla, vaan kuivat metsämateriaalit varisevat herkästi. Onneksi kekoa voi korjata ja ylläpitää täydentämällä lähes millä materiaalilla tahansa ja se voi muuttua myös esimerkiksi vuodenaikojen mukaan. Toinen keoista oli sijoitettu eteistilaan ja se oli hyvä ratkaisu myös lasten huoltajien tavoittamiseksi ja heidän osallistamisensa edistämiseksi, kun osa lapsista halusi täydentää kekoa kotimatkinsa varrelta löytyneillä aarteilla. Yhdessä tehty teos myös kannustaa lapsia huolehtimaan keosta yhdessä.

Mauri Muurahainen on ollut myös konkreettinen muistutus ja tuki lapsille, joiden on esimerkiksi ikänsä tai suomen kielen taitonsa takia vaikeampi seurata puhuttua kieltä. Lisäksi olemme käyttäneet kuvataiteen taidetuokioiden ohjauksessa sekä ryhmän oman lorulaulun opettelussa edistääksemme lasten osallisuutta. Lisäksi projektin aikana esimerkiksi tietyt toimintatavat ja laulut ovat toistuneet ja tulleet kaikille tutuiksi. Pidempi jaksoi-

Kuva Hanna Tenhunen

nen projektityöskentely saman teeman ympärillä on edistänyt sitä, että kaikki ryhmän lapset ovat päässeet osalliseksi toimintaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Lapset ovat osallistuneet projektiin kokemuksemme mukaan innostuneesti. Lapset ovat osallistuneet toimintaan pääsääntöisesti aktiivisesti ja kehittäneet siihen myös sisältöä. Lasten aloitteesta lapset ovat esimerkiksi kuvanneet omia muurahaisiaan eri ympäristöissä eteisen ”kuulumisseinälle” ja tehneet muurahaisille muun muassa lisää kavereita.

Projektimme tavoitteena oli tukea lasten kaveri- ja tunnetaitoja. Kokemuksemme mukaan edistyimme tavoitteessamme, sillä teimme paljon asioita koko ryhmä yhdessä ja saimme myönteisiä kokemuksia yhteistyöstä ja yhdessä tekemisestä. Lisäksi saimme aikaan hyvää ja antoisaa kaveritaitokustelua projektin aikana, jonka vaikutukset heijastuivat myös lasten toimintaan vertaissuhteissa.

LÄHTEET

Ruokonen I. (2022). Ilmaisun monet muodot varhaislapsuuden kokonaisvaltaisessa pedagogiikassa. Teoksessa I. Ruokonen (toim.). Ilmaisun ilo. Käsikirja 0–8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen (s. 19-33). PS-kustannus.

Rusanen, Kuusela, Rintakorpi & Torkki. (2014). Musta tuntuu punaiselta. Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Lasten Keskus. (uusintapainos 2021).

Opetushallitus (2022). Varhaiskasvatuksen perusteet. Opetushallitus.

Yhteisötaide (2022). Yhteisötaiteen määrittelyä.

<https://yhteisotaide.weebly.com/yhteisoumltaiteen-maumlaumlrittelyauml.html>

TUNTEIDEN VÄRIT – VÄRIHIRVIÖIDEN MATKASSA TUNTEIDEN MAAILMAAN

•••••

Miia Selin

JOHDANTO

”Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan”, todetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohjassa (Opetushallitus, 2022, 17). Tähän perustui monitaiteinen tunnetaitoprojekti Tunteiden värit loppukeväästä 2022. Havainnoinnin myötä oli herännyt tarve käsitellä lapsiryhmässämme tunnetaitoja sekä harjoitella erityisesti tunteiden tunnistamista ja nimeämistä. Tämä oli luontevaa yhdistää Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa -koulutuksen taideprojektiin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa laaja-alaisen osaamisen yhdeksi tavoitteeksi onkin nostettu opetella havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita (Opetushallitus, 2022, 21).

Edellä mainituista lähtökohdista taidekasvatusprojektin taustamateriaaliksi valikoitui *The Color Monster, a story about emotions* -kuvakirja (kirj. Anna Llenas), jossa eri väristen tunteiden maailmassa seikkailee Värihirviö. Projekti jakautui kolmeen osaan, joissa painottuivat eri ilmaisun muodot. Projektin punaisena lankana oli monitaiteisuus ja ilmaisun monien muotojen eheyttäminen. Rusanen ym. (2014, 68) korostavatkin, että tasapainoisessa kasvatuksessa tarvitaan eheyttämistä työtapana, jotta osista muodostuu mielekkäitä kokonaisuuksia. Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2022, 35) velvoittaa käyttämään monipuolisia työtapoja.

Projektin muotoutumisen taustalla oli erilaisia taidekasvatuksen kehittämistarpeita. Tavoitteena oli menetelmäpankin laajentamisen lisäksi tarinallisen ja monitaiteisen työskentelytavan kehittäminen sekä prosessityöskentelyn vahvistaminen. Kehkeytyvää ja prosessikeskeistä taidekasvatuksen työtapaa on kuvattu esimerkiksi siten, että jo yh-

teisen työskentelyn alkaessa ollaan perillä. Keskeistä on aika ja tila ennakoimattomillekin suunnille, jolloin ylhäältä päin ohjailtu taiteen välittämisen prosessi voi muuttua yhteiseksi taiteen tekemisen prosessiksi. (Colliander & Anttila, 2022.)

Projektiin liittyi myös oppimisympäristön muokaus, jossa pyrittiin luomaan tunteiden värien kautta esteettisiä elämyksiä oppimisympäristöön mm. kankain ja värivaloin (kuva 2). Esteettisiin elämyksiin ja kokemuksiin liittyvät mm. mykistymisen kokemukset, aistien välinen yhteys ja luovuus (Granö & Niinistö, 2022, 47). Rusanen ym. (2014) muistuttavatkin, että oppimisympäristö toimii vertaisryhmän ja aikuisten ohella lapsen kolmantena kasvattajana ja kuljettaa lasten ajattelua uutta kohti.

Työtapoina projektissa käytettiin muun muassa kehollisuutta, draamaa ja laulupiirtämistä. Draama toimii siltana lasten omaehtoisen leikin ja aikuisen ohjaaman formaalin opettamisen välillä, ja siinä

Kuva 1. *The Color Monster* -kuvakirja (kuva Miia Selin)

Kuva 2. Lapset tutkimassa vihreää väriä Värihirviön kanssa (kuva Miia Selin)

keskeistä on lasten toimijuus. Draamaleikki mahdollistaa tiedollisen tai taidollisen sisällön, kuten tunnetaitojen käsittelyn tarinallisesti. (Toivonen, 2022). Laulupiirtäminen puolestaan valikoitui työtavaksi sen kokonaisvaltaisuuden vuoksi. Laulupiirtäminen yhdistää kuvallista ja musiikillista ilmaisua liikkeeseen ja kehollisuuteen, tarinallisuuteen ja leikkiin (Lappalainen, 2022).

TAIDEPEDAGOGINEN PROJEKTI TUUNTEIDEN VÄRIT

Tunteiden värit -taideprojekti toteutettiin 3–5-vuotiaiden ryhmässä. Se koostui musiikillisesta draamaleikistä, kuvallisesta osiosta sekä monitaiteisesta laulupiirtämishetkestä. Osa toiminnasta oli ohjattuja tuokioita ja osa projektista toteutui pitempikestoisena prosessina arjen eri hetkissä.

Värihirviö pulassa

Taidepedagoginen projekti saatettiin käyntiin musiikillisella draamaleikillä, jonka tavoitteena oli virittää lapset aiheeseen, tuoda Värihirviön hahmo tutuksi elämyksellisesti sekä esitellä projektissa käsiteltävät tunteet. Tuokiossa myös liitettiin taustatarinan mukaisesti tunteet tiettyihin väreihin: musta pelko, vaaleanpunainen rakkaus, keltainen ilo, vihreä rauha, sininen suru ja punainen viha. Lisäksi tavoitteena oli tulkita musiikkia ja tunteita kehollisesti sekä harjoitella kuuntelun taitoja.

Värihirviö (aikuinen hahmona, kietoutuneena värikkäisiin kankaisiin) tupsahti kylään ja pyysi lapsilta apua sekavien tunteidensa tunnistamiseen. Lapset poimivat Värihirviön päältä kankaita tutkittavaksi väri kerrallaan (kuva 2). Jokaiseen väriin liittyi myös musiikkikappale, josta kuunneltiin katkelma. Yhdessä keskustellen yhdistettiin väri ja musiikki tiettyyn tunteeseen sekä liikuttiin löydetyn tunteen liikeladulla musiikin mukana. Värihirviö myös opetti lapsille leikin, jossa he pääsivät tekemään keholaan värihuivien mukaisia tunnepatsaita. Yhteinen hetki päättyi vihreällä rauhan huivilla toteutettuun huivirentoutukseen.

Tunnepurkit

Taideprojektin kuvallinen osuus liittyi taustatarinaan, jossa Värihirviön ystävä opettaa hänet lajittelemaan eri väriset tunteet purkkeihin ja siten selkiyttämään oloaan. Kuvallisen projektin tavoitteena oli harjoitella tunteiden tunnistamista ja nimeämistä. Lisäksi tavoitteena oli kerrata värioppia ja harjoitella ryhmätyöskentelytaitoja.

Tunnepurkiprojektin aluksi luettiin The Color Monster -kirja ja havainnoitiin siinä esiintyviä värejä. Sen jälkeen lapset pareittain tai pienryhmissä toteuttivat jokaiselle kirjan tunnevärille purkin. Purkit maalattiin akvarelliväreillä akvarellipaperille värien sekoittamista kerraten. Projektin toisessa vaiheessa lasten kanssa pohdittiin, mitkä asiat herättävät erivärisiä tunteita. Lapset kertoivat arjen hetkissä aikuiselle, kun tunnistivat tietyn tunteen ja sen herättäneen asian. Asia piirrettiin kuvaksi, leikattiin ja siirrettiin sopivan väriseen tunnepurkkiin (kuva 3). Näistä aineksista rakentuivat ryhmän yhteiset tunnepurkit, joissa oli nähtävillä tunteiden kirjo: vihastuttavaa epäileluutta ja kurahousuja, ilostuttavia pikkusiskoja ja unikavereita, rauhoittavaa hiljaisuutta, surullisia kiusaamisen hetkiä, pelottavia petoja ja rakkaita vanhempia. Seinää tutkittiin ja tunneteemoja pohdittiin päivittäin arjen hetkissä, kuten lepohetkelle siirryttäessä. Rutiiniksi muodostui kertoa, millaisella tunteella kukakin siir-

Kuva 3. Tunnepurkkiseinä (kuva Miia Selin)

tyi lepo hetkelle ja millaisella tunteella sieltä haluaisi nousta.

Tunteet ulos purkista

Projektin kolmas osa muotoutui, kun alkoi vaikuttaa tärkeältä päästää tunteet myös ulos purkeista, joihin olimme niitä keränneet. Monitaiteisen tunnehetken tavoitteena oli tutustua laulupiirtämiseen. Tavoitteena oli myös harjoitella tunteiden kehollista ilmaisua, tutustua toiminnallisesti dynamiikkoihin sekä tehdä musiikillista keksimistä soittimilla.

Tuokiossa avattiin Värihirviön suru-, ilo- ja vihapurkit. Tunteet päästettiin valloilleen laulupiirtämällä niitä yksi kerrallaan suurelle paperille. Syntyneitä ”tunnekarttaa” pitkin liikuttiin eri tunteiden liikelaauduilla (kuva 4). Sinistä surulankaa pitkin lapset keksivät laahustaa, punaista kiukkulankaa kuljettiin

tömistäen ja keltaista ilolankaa hypellen. Lopuksi joka tunteelle valittiin yhdessä soitin ja tehtiin tunteista kapellimestarin johdolla äänimaisema.

”SÄ MENIT IHAN PUNAISELLE” – POHDINTA JA HUOMIOITA

Taidekasvatusprojektimme päättyi kesän kulmalla. Ensin se kuitenkin laajeni myös kevään vuosittaisjuhliin: äitienpäivälahjassa ja keväťjuhlaesityksessä näkyi tunneteema. Tarinallisuus ja kuvitteellisen Värihirviö-hahmon kautta työskentely etäännytti aiheita sopivasti, mutta taustatarina oli välillä hieman rajoittava esimerkiksi tunteiden värejä tulkittaessa. Monitaiteiset työskentelytavat antoivat kuitenkin tilaa jokaisen henkilökohtaiselle tulkinnalle ja sitä huomioisin myös jatkokehittelyssä. Projektin käyttömahdollisuudet ovat teeman laajuuden vuoksi moninaiset. Toimintakauden loppu määritteli ja rajasi prosessia, mutta toisessa ajankohdassa sen olisi voinut toteuttaa laajempaan ja pidempään. Haastavaa oli loppukevään kiireissä pitää prosessi elossa. Tällä kertaa se muotoutuikin enemmän henkilökohtaiseksi oppimisprojektiksi kuin koko tiimin jaetuksi kehittämishankkeeksi. Jatkokehittelynä pohtisin siis tarkemmin työn ja tiedon jakoa tiimin kesken.

Värihirviöprojektin merkitykseksi muodostui erityisesti yhteisen ”tunnekielen” luominen varhaiskasvatusryhmän toimintaan. Yhteisen toiminnan myötä loimme jaettua ymmärrystä tunteista, mikä rikasti vuorovaikutusta: ”Sä oot niin vihainen että menit punaiselle”, ”tää kuulostaa vihreeltä”. Tunteiden värit -projekti sisälsikin ilmaisun monien muotojen ohella paljon myös laaja-alaisen osaamisen aineksia.

Kuva 4. Laulupiirtämässä sinistä surulankaa (kuva Miia Selin)

Projektin eri vaiheita (kuvat Miia Selin)

LÄHTEET

Colliander, T. & Anttila E. (2022). Tanssi reittinä lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun. Teoksessa I. Ruokonen (2022). *Ilmaisun ilo. Käsikirja 0-8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* (s. 249-266). PS-kustannus.

Granö, P. & Niinistö, H. (2022). Esteettinen elämys ja kokemus lasten taidekasvatuksen perustana. Teoksessa I. Ruokonen (2022). *Ilmaisun ilo. Käsikirja 0-8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* (s. 45-60). PS-kustannus.

Lappalainen, M & Ruokonen, I. (2022). Iloa, osallisuutta ja oppimista laulupiirtämisestä. Teoksessa I. Ruokonen (2022). *Ilmaisun ilo. Käsikirja 0-8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* (s. 209-228). PS-kustannus.

Opetushallitus (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus.

Rusanen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, K. & Torkki, K. (2014). *Musta tuntuu punaiselta. Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä*. Lasten keskus.

Toivanen, T. (2022). "Mennäänkö me taas sinne ruumaan?" – draaman riemua. Teoksessa I. Ruokonen (2022). *Ilmaisun ilo. Käsikirja 0-8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* (s. 105-116). PS-kustannus.

TIITIÄISEN SIIVET - ELÄMYKSIÄ METSÄRYHMÄSSÄ

•••••

Riika Viljasalo

JOHDANTO

Lapsen kyky kuvitella, eläytyä ja ilmaista itseään on ainutlaatuinen taito varhaislapsuudessa. Meidän kasvatustajien on vaalittava ja huolehdittava siitä, että lapsi voi löytää itselle ominaisen tavan ilmaista itseään ja saada myönteisiä kokemuksia erilaisista ilmaisun muodoista. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön (Oph. 2022 Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma s, 43).

”Tiitiäisen siivet – elämyksiä metsäryhmässä” lähti liikkeelle Tiitiäisen aika -näyttelystä Päivälehdessä museosta Helsingissä. Näyttely esittelee runoilija Kirsi Kunnaksen lastenrunoja ja -kirjallisuutta näyttelytilassa, johon on rakennettu toiminnallisia ja leikkilisiä tiloja runojen teemojen mukaisesti. Näyttely esittelee runoja kuvina, digitaalisesti ”liikkuvina kuvina” sekä ääni- ja videotallenteina.

Näyttelyn toiminnallisuus ja visuaalisuus tukivat ideaani taidelähtöisestä toiminnasta, jossa lapsiryhmälle sopivaa teemaa käsiteltäisiin moniaistisesti ja kokonaisvaltaisesti.

Työnimellä ”Tiitiäisen taika” syntynyt taidekokeilu koostui runoihin suunnitellusta kuvallisen ja musiikillisen ilmaisun kokonaisuudesta. Pienten lasten taidekasvatuksessa voidaan puhua kolmesta ulottuvuudesta: Elämispainotteisuudesta, elämysten ja kokemuksen yhdistymisestä ja kokemuksen tulkinnasta (Granö & Niinistö kirjassa Ilmaisun ilo s. 52). Monitaiteinen lähestymistapa antaa mahdollisuuden liittää kirjat osaksi taidekasvatusta. ”Kun lapsi elää kirjan hahmon seikkailuja tai elinympäristöjä moninaisesti ja -aistisesti, lukukokemus on kokonaisvaltainen” (Aerila & Kauppinen kirjassa Ilmaisun ilo s. 134).

Tässä artikkelissa kuvailen taidelähtöisen toiminnan sisältöä ja merkitystä lapsille. Pohdin myös taidekasvatustajan roolia ja toiminnassa käytettyjä taidekasvatuksen menetelmiä sekä taidekasvatuksen pedagogiikkaa.

TAIDEPEDAGOGINEN PROJEKTI

Valitsin Kirsi Kunnaksen kirjasta Tiitiäisen Satupuu runon Tiitiäisestä taidelähtöisen toiminnan keskuksena. Suunnittelin ja toteutin toimintaa Santahaminan päiväkodin 4- ja 5-vuotiaiden Metsämuurahaisen pienryhmässä elo-syyskuussa 2022. Työskentelen päiväkodissa varajohtajana ja oman ryhmän sijaan työskentelen ryhmässä kahtena päivänä viikossa (ns. pedagogiset päivät).

Metsässä asuva Tiitiäinen oli mielestäni metsäryhmälle hyvä hahmo käsiteltäväksi, koska lapset viettävät aamupäivät metsässä. Osa lapsista oli tuttuja minulle ja tiesin, että ryhmässä on herkästi eläytyviä ja toiminnallisia lapsia. Suunnittelin ryhmälle runoon liittyvän kuvallisen tehtävän ja musiikillisen sekä kehollisen osion.

Tiitiäinen löytyy metsästä

Lähdin koko ryhmän mukana lähimetsään ja metsässä siirryin pienryhmän (6 lasta) kanssa pienen välimatkan päähän. Kerroin tai lausuin runon Tiitiäisestä, koska halusin lasten itse kuvittelevan hahmon mielessään. Metsässä pohdimme lasten kanssa, miltä Tiitiäinen näyttää ja lapset keksivät, että Tiitiäisellä on siivet. ”Tiitiäisellä on siivet, ne on keltaiset, eikun mustat, tai oranssit tai sateenkaarisiivet, eikun punaiset!” Lasten puhetta tallennettiin puhelimen ääninauhuriin.

Mukana metsässä oli kassi, jossa oli piirustusalus-
tut, joihin oli kiinnitetty musta kartonki, ja piirus-
tusvälineenä valkoiset vahaliidut. Kerroin lapsille,
että lapset saisivat piirtää oman Tiitiäisen karton-
gille. Tämä herätti lapsissa reaktion: ” En mä osaa,
enkä mäkään osaa, enkä mä!” Lupasin auttaa ja
pyysin lapsia kuvailemaan Tiitiäistä ja piirsin lap-
sen ohjeiden mukaan. Tällä välillä muutama lap-
si jo piirsi itse. Vahaliidut herättivät kiinnostusta:
”Mille nää oikein haisee, liiduille? Eikun ihan kuin
mansikkakarkeille.” Kun hahmo oli valmis, kartonki
taitettiin kahtia ja leikattiin hahmo irti. Näin mus-
taan kartonkiin muodostui Tiitiäisen muotoinen
hahmo. Mietimme seuraavaksi missä kaikkialla Ti-
itiäisen voisi nähdä, jos veisimme hahmot metsään.
Lapset ripustivat Tiitiäisensä puuhun, oksille, mus-
tikkavarvikkoon, kallioon ja nimesivät oman Tiitiäi-
sen. Lopuksi lapset ottivat itse valokuvan.

Kuva 1. Tiitiäinen tekeillä (Riika Viljasalo 2022)

Kuva 2. Tiitiäiset kanervikossa (Riika Viljasalo 2022)

Kuva 3. Mäntytiitiäinen (Riika Viljasalo 2022)

Kuva 4. Lepakkotiitiäinen (Riika Viljasalo 2022)

Kuva 5. Tiitiäinen kiipeää (Riika Viljasalo 2022)

Kuva 6. Puutiitiäinen (Riika Viljasalo 2022)

Lasten juttelua Tiitiäisestä:
[https://drive.google.com/
file/d/1gMvxNjvXaQcTFPgDA-LjHAtqsBf-
wA_pv/view?usp=share_link](https://drive.google.com/file/d/1gMvxNjvXaQcTFPgDA-LjHAtqsBf-wA_pv/view?usp=share_link)

Tiitiäinen nukkuu

Mukana metsässä oli soitinkassi. Lapset valitsivat sellaiset soittimet soitinkassista, jotka heidän mielestään sopivat Tiitiäisen nukutuslauluksi. Lapset halusivat innokkaasti kokeilla kaikkia soittimia, ja aluksi oli suorastaan riita soittimista. ”Mä haluan myös rinkelin (triangelin) eikun sittenkin ton sade-soittiminen”. Ja milloin on sit mun vuoro soittaa?” Niinpä soittaminen alkoikin soitinpiirillä, jossa kaikki soittimet kiersivät ja jokainen lapsi sai kokeilla kaikkia soittimia. Teimme soittimilla aluksi ”unisen äänimaailman” sitten maailmaan liittyi runo Tiitiäisestä, jota lausuimme yhdessä ja lopuksi se muuttui lauluksi (Tiitiäisen Tuutulaulu, Nukkumatin suosikit), jota lauloimme yhdessä. Tämän jälkeen liityimme muuhun ryhmään ja laulu esitettiin metsässä. Metsäryhmän kasvattajat olivat ripustaneet tällä välin riippumaton puiden väliin ja nyt saivat lapset halutessaan makoilla ”Tiitiäisenä” riippumattossa, kuunnella lasten soittamaa ja laulamaa tuutulaulua. Soittimet vaihtuivat tiuhasti koko ryhmän lasten kesken ja keinuun kellahti aina uusi Tiitiäinen. Lasten soittoa videoitiin ja valokuvattiin.

Kuva 7. Äänimaailman luominen (Riika Viljasalo 2022)

Kuva 8. Musiikkia Tiitiäiselle (Riika Viljasalo 2022)

Kuva 9. Tiitiäinen nukkuu metsässä. (Riika Viljasalo 2022)

Hassu kissa- musiikkiliikunta

Idea Hassu kissa -runoon (Kirsi Kunnas, Puupuu ja Käpypoika) musiikkiliikuntana syntyi, kun ryhmällä oli päiväkodin sali käytössä yhtenä päivänä viikossa. Tähän osallistuisi koko ryhmä puoli ryhmää kerrallaan. Musiikiksi valitsin kappaleita Nopsanikat Cd-levyltä. Aloitin siten, että piirsin paperille kissan kuvan runon kahden ensimmäisen säkeistön mukaisesti. Idea syntyi laulupiirtämisen metodista (Lappalainen M. Luentomateriaali 2022), jossa laulua piirretään paperille. Nyt piirrettiin runoa. Sen jälkeen lapset saivat halutessaan pukea kissankorvat päälle. Piirsin itselleni siveltimellä (kuiva, ei väriä) nenän ja viikset ja kysyin lapsilta, haluaako joku myös nenän ja viikset? Osa lapsista arkaili, vaikka eräs lapsi huudahti: ”Mutta eihän siitä tuu mitään!” Aika moni sai nenän ja viikset. Seuraava ohje herätti lapsissa riemua: ”Pue sukat käteesi kissan kypäliksi!” Kaikki pukivat.

Musiikkiliikunta alkoi kissamaisilla venytyksillä ja lapset saivat näyttää, miten kissa venyttelee ja me muut matkimme. Sitten liikuimme musiikin tahdisa salin poikki eri tavalla liikkuen, joista hauskinta oli ns. kissakävely (vrt. karhukävely), joka sai lisävauhtia liukuvista etutassuista. Sitten kissat saivat hännät (sifonkihuvit kädessä) ja häntä liikkui musiikin mukaan joko kulmikkaasti tai pyöreästi. Tämän jälkeen lattialle aseteltiin hyppynaruja, ja kissat saivat esittää omannäköisiä kissaloikkia narujen yli hyppien. Lopuksi kissat asettuivat loikoilemaan

Kuva 10. Hassu kissa -runon piirtäminen (Anna Suomalainen 2022)

Kuva 11. Hassut kissat (Anna Suomalainen 2022)

Kuva 12. Hassu kissa musiikkiliikuntamateriaali (Riika Viljasalo 2022)

Video 1. Hassujen kissojen venytykset (Anna Suomalainen 2022):

https://drive.google.com/file/d/1Fh8Ft66aBtg9Yt7kfFdxToIXDDvELIm/view?usp=share_link

ison kissan tassuteltaviksi ja kuulemaan Hassu kissa -runon viimeisen säkeen. Ryhmän kasvattaja valokuvasi ja videoi musiikkiliikunnan.

Hassu hiilikissa

Päivälevon jälkeen lapset puuhailivat ryhmässä ja sain idean kissan piirtämisestä hiiltä käyttäen. Hain paperia ja hiiltä ja ryhdyin piirtelemään itsekseni koska lapset olivat keskittyneet omiin puuhiin. Aika pian kolmen lapsen ryhmä kiinnostui tekemisistäni ja kyselivät, mitä teen. ”Kuvittelen tässä millaisilta hassut kissat voisivat näyttää?”, vastasin. Lapset halusivat myös kokeilla hiiltä ja alkoivat piirtää itsekin. Hiilestä tulevat mustat sormenpäät aiheuttivat ihmettelyä ja eräs lapsista piirsi itselleen sormenpäällä viikset ja nenän ja muut perässä. Sitä käytin katsomassa peilistä. Ryhmästä löytyi pieniä valkoisia kiiltäviä kiviä ja niistä tehtiin kissoille katinkul-tasilmät.

Tiitiäisen siivet

Miten toteutuu lasten osallisuus, kun aihe tulee annettuna? Ovatko lapset voineet vaikuttaa riittävästi taidelähtöiseen toimintaan aktiivisina toimijoina ja onko lasten ääntä kuultu? Tätä pohdin ja kuuntelin metsässä äänittämäni lasten kuvailua Tiitiäisen siivistä ja ymmärsin, että Tiitiäisen siivet täytyy tehdä näkyväksi.

Aluksi suunnittelin, että tekisimme siivet katuliiduilla päiväkodin pihalle siten, että lapsi makaa

Kuva 13. Hassu hiilikissa (Riika Viljasalo 2022)

maassa ja toinen lapsi piirtää hänelle siivet. Sinä päivänä satoi vettä kaatamalla ja jäimme saliin maalaamaan. Toteutimme idean samalla ajatuksella eli lapsi asettui makaamaan ison paperin päälle ja toinen lapsi piirsi lyijykynällä siivet. Sen jälkeen molemmat ryhtyivät maalaamaan siipiä. Nopeasti kävi ilmi, että kyseessä oli siipien maalaamisen lisäksi "värilaboratorio". Lapset seurasivat toistensa värivalintoja ja alkoivat pyytää sekoituksia. "Mistä toi väri tuli, mä haluan samanlaisen sekoituksen". "Voitko sekoittaa mulle sinistä ja keltaista, ai se onkin vihreätä". "Tee mulle oranssia", (pullovärit käytössä). Siivet saivat maalauksessa myös uuden ulottuvuuden: "Kato nyt näistä Tiitiäisen siivistä lähtee tulivuori!" Oma roolini oli nyt toimia lasten apulaisina, tuomassa lisää astioita, pensseleitä vä-

rien sekoittamiseen, tehdä tarvittavia sekoituksia, katsoa lasten maalauksia. Valokuvasin lapsia samalla.

PROJEKTIN ARVIOINTIA

Taidelähtöistä toimintaa arvioidessani kiinnitin huomiota lasten keskittyneisyyteen, tunnetilaan, lasten tuottamaan sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun sekä omaan toimintaani. Kuuntelin metsässä tehtyjä äänitteitä ja kävin läpi valokuvia ja videoita.

Kannatellen ja sopien

Metsässä tehdyn Tiitiäis-kuvan ”vaikeus” yllätti minut, kun lapset kokivat, etteivät osaa. Pohdin, oliko tehtävä liian vaikea, vai jännittivätkö lapset minua? Oli hyvä huomata, että toiset tarvitsevat kannattelua ja aikuisen apua enemmän. Tämä kokemus vaikutti kuitenkin siihen, että suunnittelin uuden, yhteisöllisemmän tehtävän ryhmälle, jossa tekisimme pienelle Tiitiäiselle ison kaverin ääriiviivat maahan ja lapset täyttäsivät sen maasta poimittavista luonnon materiaaleista. Silloin kaikki osallistuvat ja kaikki onnistuvat!

Tiitiäisen asettelu luontoon, ympäristön tutkiminen sen läpi ja valokuvaaminen oli lapsista hauskaa. Kamerakynäpedagogiikka on hyvä tapa tutkia ja havainnollistaa maailmaa mutta sitä voi käyttää

myös leikin ja kuvittelun välineenä kuten lasten piilottaessa ja etsiessä Tiitiäisiä metsässä (Kairavuori, Niinistö 2022). Tarkoituksena on vielä syksyn aikana katsoa yhdessä metsäryhmän kanssa koko materiaali ja liittää siitä osia lasten portfolioon. Silloin lasten antama palaute ja reaktiot vielä ”todentavat” taidelähtöisen toiminnan oppimisen ja ilmaisuuden prosessin.

Soittimet kiinnostivat lapsia kovasti ja aiheuttivat pienen kilpailutilanteen. Sopiminen soitinpiiristä ja siitä, että kaikki saavat vuorollaan kokeilla eri soittimia vei musisointia eteenpäin. Äänimaailmaidean sain musiikin lähipäivän soittoharjoituksista (Lappalainen, Ruokonen 2022). Äänimaailman luomisessa olisi voinut hyödyntää aluksi luonnon äänen kuuntelua ja niiden toistamista soittimilla. Soittaminen koko ryhmälle oli lapsille tärkeä kokemus ja laajensi toiminnan koko ryhmän kokemukseksi. Riippumatossa oleilu toi vielä kehollisen kokemuksen teemaan ja lapset nauttivat siitä.

Lasten antaessa nimiä Tiitiäiselle, huomasin hyvin heidän luontotuntemuksensa. Lapset nimesivät mm. kanervikon, mustikanvarvut, kelon, männyn.

Kuva 14. Siipimaalausta 1. (Riika Viljasalo 2022)

Kuva 15. Siipimaalausta 2. (Riika Viljasalo 2022)

Kuva 16. Siipimaalausta 3. (Riika Viljasalo 2022)

Päiväkodin luontopedagogiikan kuvailussa olemme käyttäneet joskus termiä ”metsäidentiteetti”. Siinä tavoitteena on, että lapsi voi muodostaa omanlaisen luontosuhteen, oman tavan olla metsässä, kun luonto tulee tutuksi ja siellä oleillaan usein. Luonto on osa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöä, se tarjoaa kokemuksia ja materiaaleja leikkiin ja tutkimiseen, luotoelämyksiin ja liikuntaan (Oph 2022).

Yhdessä eläytymistä

Hassu kissa -musiikkiliikuntaan lapset heittäytyivät täysillä. Runon piirtäminen, viiksien ja nenän kuvitteellinen piirtäminen (vrt. Lappalainen 2018 s.12, 5.) ja tunne kissankäpelistä virittivät meidät kaikki kissamaiseksi. Marjanen kuvaa kirjassa Ilmaisun ilo positiivisen vuorovaikutuksen kehää, joka syntyy musiikillisen vuorovaikutuksen keinoin. Lapsi virittyy aistikokemusten kautta toimintaan positiivisesti, lapsi ja aikuinen oppivat toisiltaan. Kohtamisessa välittyy luottamus ja positiivinen ilmapiiri, lapsen hyvä olo. (Marjanen 2022 s, 239 -240). Lapset ja minä olimme kissoina yhdessä toimijoita ja samassa vuorovaikutushetkessä läsnä. Jos vertaan kokemusta Tiitiäiseen, huomasin siinä olevani ”etäämmällä” lapsista ja enemmän ohjaavassa roolissa. Ryhmän oma kasvattaja toimi tässä kuvaajana, joka sekkin antoi paremman mahdollisuuden omaan osallistumiseen.

Hassu hiilikissa oli spontaanisti syntynyt kokeilu, joka kesti hyvin pienen hetken, mutta antoi uusia ajatuksia hiilitekniikan harjoitteluun lasten kanssa. Oli hauska idea, että hiilisormillakin voi piirtää itselle viikset ja nenän. Koskaan ei tiedä, mihin suuntaan kokeilut johtavat lasten kanssa, ja se on ihan parasta. Taidekasvatuksen opiskelu antoi repullisen ideoita ja tekniikoita, jotka voi ottaa käyttöön joskus nopeastikin ja luoda lasten kanssa pop-up-taidehetkiä.

Lasten käytössä

Lapset kuvailivat metsässä innostuneesti Tiitiäisen olemusta (siivet), mitä en huomannut siinä tilanteessa hyödyntää, mutta onneksi dokumentointi palautti sen mieleen. Tiitiäisen siivet oli eniten lapsia osallistava tapahtuma lasten kanssa. Siinä

kasvattaja oli lasten käytössä eli lapset roolittivat minut apulaiseksi, värien sekoittajaksi ja katsojaksi. Lapset olivat hyvin keskittyneitä ja lasten maalatessa oli välillä yllättävän hiljaista. Taidekokemus ei pyri tiettyyn päämäärään, vaan tärkeää on koki-
jan merkityksellisyyden tunne, joka voi olla lähellä vahvasti eläytyvää flow-tilaa, jonka lapsi voi kokea esim. leikkiessään. Siinä olennaista on lapsen vahva keskittyminen, ajan ja paikan unohtaminen (Granö & Niinistö 2022 Ilmaisun ilo s.47). Vaikka lapset maalasivat keskittyneesti, he seurasivat toisten värivalintoja, ja ilmapiiri oli suvaitsevainen ja touhukas. Minä olin toiminnan taustalla ja otin valokuvia.

LOPUKSI

Tiitiäisen siivet voi antaa ajatuksia siitä, miten toteuttaa teemaan perustuvaa moniaistista ja eri ilmaisumuotoja hyödyntävää taidekasvatusta. Mahdollisuudet teeman jatkokehittelyyn esimerkiksi sanataiteen suuntaan toisivat vielä ulottuvuutta ilmaisuun. Taidelähtöinen toiminta ja taidekasvatuksen opiskeleminen herätti itselläni monia ajatuksia ja kysymyksiä: Teemmekö me nyt taidetta lasten kanssa? Mikä erottaa tekemisen ja taiteilemisen? Mitä taidekasvatus on? Suuriin kysymyksiin löysin pieniä vastauksia. Taidetta on yhteinen jaettu elämys. Taide on kuvittelua ja sen näkyväksi tekemistä, ilmaisemista. Taidetta on uusi näkökulma tavallisuuteen. Taidetta on se, kun jokin nousee siivilleen, lähtee elämään omaa elämäänsä. Taidekasvatus on mielestäni ennen kaikkea hyvän pedagogiikkaa. Se kuvaa parhaiten sitä iloa, eläytymistä, myönteisyyttä, läsnäoloa, osallisuutta, yhdessä tekemistä lasten kanssa, joka voi syntyä niin yllättävissä tilanteissa kuin suunnitellussa toiminnassa. Se voi syntyä myös tilanteissa, joissa suunnitelmat menevät kokonaan uusiksi. Lapsen mielessä muisto ja kokemus voi ilmetä näinkin: ”Muistatkos kun nähtiin niissä Tiitiäisasioissa,” sanoi eräs lapsi, kun tavattiin pitkästä aikaa. Kyllä muistan. Toivottavasti tavataan vielä monessa muussa taideasiassa!

LÄHTEET

Aerila, J. & Kauppinen, M. (2022). Iloa, hyvinvointia ja oppimista kirjallisuuskasvatuksesta. *Ilmaisun ilo. Käsikirja 0–8 - vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* (s. 134). PS-kustannus.

Gränö, P. & Niinistö, H. (2022). Esteettinen elämys ja kokemus lasten taidekasvatuksen perustana. Teoksessa I. Ruokonen (2022). *Ilmaisun ilo. Käsikirja 0–8 - vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* (s. 47, 52). PS-kustannus.

Kairavuori S & Niinistö H. Taidekasvatusta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. *Kamerakynäpedagogiikka. Kuvataiteen verkkoluentomateriaali* 11.8.2022.

Kunnas, Kirsi (1972). *Puupuu ja Käpypoika*. WS Bookwell Oy.

Kunnas, Kirsi (1956). *Tiitiäisen Satupuu*. Werner Söderström.

Lappalainen Minna (2018). *Laulupiirtäen lammelta avaruuteen* (s.12, 54). Laulau Oy.

Lappalainen Minna. (2022). *Laulupiirtäminen. Taidekasvatusta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Verkkoluennon materiaali* 9.4.2022.

Lappalainen M. & Ruokonen P. Taidekasvatusta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. *Musiikin lähipäivän soittoharjoitukset* 11.8.2022.

Marjanen K. (2022). Moniaistinen musiikki- leikin, elämysten ja ilon pedagogiikka. *Ilmaisun ilo. Käsikirja 0–8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen* (s. 239-240). PS-kustannus.

Nukkumatin suosikit (2010) Cd-levy. Tiitiäisen tuutulaulu. *Laulut ja lyriikka* Ykä, Matti, Liisa.

Nopsanilkat Cd-levy. Kappaleet n:o 20, 2, 7,5,18. *Sävellykset ja sovitukset*; Kari Mäkiranta. *Liikuntavinkit*; Vähäkallio, K. Pulli, E. Usva-Vänttinen, A. Nuori Suomi

Opetushallitus (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet* (s, 35). Opetushallitus.

Opetushallitus (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Helsingin Varhaiskasvatussuunnitelma 2022* (s, 43). Opetushallitus.

Kuva 17. Värikokeiluja (Riika Viljasalo 2022)

TAIDEPEDAGOGIIKAA
ESIOPETUKSESSA

toisessa huoneessa helmen valintansa mukaiseen rasiaan.

Projekti aloitettiin tekemällä miellekartta siitä, mitä sirkukseen liittyi. Sirkus oli vierailut kaupungissa edellisenä syksynä ja monet lapset olivat käyneet katsomassa sirkusesitystä. Lasten keskustelussa esille nousivat muun muassa pellet, eläimet ja temppuilijat. Seuraavaksi lähdimme hakemaan tietoa sirkuksesta. Luimme sirkusaiheisen kuvakirjan ja tutkimme sen kuvia. Etsimme tietoa myös internetistä. Miellekarttaan keräsimme sirkusaiheeseen liittyviä asioita.

Koska kevät oli jo pitkällä ja esikouluryhmäläiset olivat innokkaita esiintyjä, ehdotin, että tekisimme sirkusesityksen kevätjuhliimme. Ajatus sai kannatusta lasten keskuudessa ja nopeasti he alkoivat pohtia, minkä roolin ottaisivat esityksessä. Eräällä kerralla teimme liikuntasaliin erilaisia sirkusaiheisia toimintapisteitä, kuten jonglööraus palloilla ja huiveilla, tasapainoilu tasapainolautoilla, keppihepparatsastus, vanteen pyöritys, ”nuoralla” eli puomilla kävely, akrobatiatempu patjalla. Näissä lapset saivat käydä kokeilemassa eri rooleja. Liikuntatuokion jälkeen kukin sai valita roolin. Osalle lapsista ei löytynyt mieleistä roolia, joten palasimme tutkimaan miellekarttaa, josta löytyikin mieleiset roolit.

Sirkus esillä kuvataidetoissa

Halusin kokeilla projektin aikana koulutuksessa oppimiani kuvataidemenetelmiä ja lisätä kuvataidetta esiopetukseen. Muina tavoitteinani oli kehollisen kokemuksen yhdistäminen kuvataiteeseen ja oppiminen kuvataiteen kautta. Olen käyttänyt opetuksessa projektityöskentelyä, mutta kuvataiteen osuus projekteissa on jäänyt usein marginaaliin, sillä oma suuntautumiseni on ollut enemmän tanssin ja liikunnan saralla. Näin ollen liikkeen ja musiikin sovittaminen projekteihin on ollut luontaisempaa.

Sirkusaiheisen kuvataidetyön aloitimme tutustumalla aiheeseen keskustelemalla ja tarkastelemalla sirkusaiheisia kuvia. Tämän jälkeen jokainen sai pohtia, mitä sirkusaiheista haluaa omaan kuvataidetyöhönsä. Kuvataidetyön toteutuksen lähtökohtana oli Taidekasvatus varhaiskasvatukseen

Kuva 2. Taidenäyttely: Jonglööraaja ja hevonen

Kuva 3. Taidenäyttely: Jonglööraaja

Kuva 4. Taidenäyttely: Sirkushevonen

(Kuvat Tuire Tuominen-Järvinen 2022)

ja esiopetukseen -koulutuksessa. Tutustuimme aiheeseen myös liikuntasalissa pikapiirustuksen avulla. Siinä toinen parista teki jonkin asennon/patsaan ja toinen piirsi sen nopeasti yhteiselle isolle paperille.

Kun aihe oli valittu, teippasimme paperit alustoina käyttämiimme levyihin. Tämän jälkeen teippasimme yhdessä lasten kanssa paperiin ns. sirkusteltoa ja areenan. Sitten lapset luonnostelivat paperille valitsemansa sirkuksen esiintyjän, joka väritettiin öljyliiduilla. Viimeiseksi työhön laueerattiin sirkusteltoa ja tausta lisäten suola- ja kelmutekniikkaa. Taidetyöt keräsimme näyttelyyn, jotta sirkusesitykseen tulevat katselijat saivat ihailla niitä. Sirkusaiheinen taidenäyttely rakentui päiväkodin ruokalaan, jossa ruokailemaan tulevat lapset saivat ihailla töitä parin viikon ajan. Ruokailun lomassa saattoi kuulla keskustelua töistä: ”Hei, toi heittää palloo.”

Musiikki osaksi sirkusprojektia

Oma musiikin opetukseni perustuu musiikkiliikuntaan ja halusin lisätä monipuolisuutta opetukseeni. Tavoitteenani oli kevään aikana rohkaistua käyttämään musiikkia opetuksessa, oppia yhdessä lasten kanssa musiikin avulla, opetella ja ottaa käyttöön uusi soitin (kantele) sekä kehittää omaa musiikillista taidekasvattajuuttani.

Kevään aikana oli tarkoitus keskittyä soittamiseen ja laulamiseen, mutta musiikin osuus tässä projektissa tuli mukaan sattumalta. Olimme suunnitelleet musiikkia sirkusesityksen taustalle, mutta laulua ja soittamista sirkusesitykseen emme olleet ajatelleet. Yksi lapsista kuitenkin kertoi kuulleen sa sirkusaiheisen laulun, Sirkusparaatin. Sovimme lasten kanssa, että laulamme sen sirkusesityksen aluksi. Lauloimme laulua aamukokoontumisissa, jotta se tuli meille tutuksi.

Samaan aikaan olimme tutustuneet laulupiirtämiseen ja Sammakko-lauluun. Tavoitteenani oli kevään aikana opetella lasten kanssa soittamaan kanteletta, joten aloitimme harjoittelemaan soittamista Sammakko-laululla. Pohdimme lasten kanssa, että olisi mukava esittää jokin toinenkin laulu kevätjuhlassa Sirkusparaatin lisäksi. Ensin puhuimme oman eskariräpin tekemisestä. Yhden päiväpiirin aikana lapset ehdottelivat, mitä kaikkea räppiin voisi tulla. Sitten sitä alettiinkin rallattelemaan hetki aiemmin laulettuun Sammakko-laulun tahtiin. Näin meille syntyi ihan oma eskarin päätöslaulu.

*Kesäloma alkaa, hei, hei, hei,
aurinko paistaa, hei, hei, hei.*

*Oli meillä kivaa, hei, hei, hei,
yhdessä eskarissa hei, hei, hei.*

*Kesällä uidaan hei, hei, hei,
kavereiden kanssa hei, hei, hei.*

*Eskari loppuu hei, hei, hei,
syksyllä kouluun hei, hei, hei.*

Niin sitten perustimme orkesterin, johon jokaiselle lapselle järjestettiin oma soitin. Orkesterissamme oli kanteleita, kellopelejä, rumpuja, guiroja ja sadeputkia. Soittimet olivat kevään aikana lasten saatavilla ja usein lapset harjoittelivat lauluja omaehtoisesti. Olimme laittaneet esille myös Sammakko-laulun nuotit ja niihin avuksi värikoodit kellopelejä varten ja marjakoodit kanteletta varten. Kevätjuhlassa orkesteri esiintyi soittaen ja laulaen.

Kuva 5. Laulupiirtämistä ulkona (Tuire Tuominen-Järvinen)

Kuva 6. Orkesterin soittimet valmiina harjoituksiin

Kuva 7. Taitavat tempuilijat

Kuva 8. Pellet

Kuva 9. Sirkuksen esiintyjät

(Kuvat Tuire Tuominen-Järvinen)

Projektin muut ulottuvuudet

Koska sirkusaihe tuntui lapsista mielekkäältä, ajattelimme laajentaa ja sitoa muitakin oppimisen alueita projektiin. Kevään suunnitelmissa oli kovien materiaalien käsityön tekeminen, joten liitimme sen projektiin. Olimme lukeneet sirkusaiheisen kirjan, jossa sirkus saapui kaupunkiin pitkänä asuntovaunujen letkana. Niinpä valmistimme omat sirkusaiheiset vaunut, autot tai muut ajoneuvot. Lapset sahasivat laudankappaleista tarvittavan kokoisia paloja. Palat hiottiin kevyesti ja ne kiinnitettiin tarvittaessa toisiinsa liimaamalla ja naulaamalla. Tämän jälkeen ne maalattiin ja koristeltiin. Näyttely perustettiin eteiseen, joten kaikki esitystä katsomaan tulevat saattoivat nähdä sen. Kaikkiaan projektiin suunniteltiin ilmaisen eri muotoja, kuten kehollista ilmaisua, musiikkia ja kuvataidetta. Tämän lisäksi projektiin tuli mukaan käsityötä kovilla materiaaleilla sekä kielellistä oppimista.

Me pystymme ja osaamme yhdessä!

Projektimme huipentui kevätkuulaesityksiin. Esityksiä oli kaksi, illalla eskarilaisten perheille ja päivällä päiväkodin lapsille. Esitykset onnistuivat hienosti.

Kun kevätkuula oli ohi, oli aika arvioida projektia. Lasten mielestä esiintyminen oli ollut mukavaa. Joitakin lapsia oli jännittänyt etukäteen esiintyminen, eikä esiintyminen ollut heille pakollista. Erään lapsen äiti kertoi, ettei heidän lapsensa halua olla esillä edes oman perheen kesken. Kyseinen lapsi esiintyi kuitenkin muiden mukana sirkusesityksessä. Lapset olivat ylpeitä esityksestään ja niin olivat aikuisetkin.

Projektimme kesti noin neljä viikkoa, joten se vaati pitkäjännitteistä työskentelyä. Laaja-alainen osaaminen vahvistui projektin myötä. Lasten yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot paranivat, sillä esityksen ja näyttelyn toteuttaminen vaati paljon kanssakäymistä. Projektia rakennettiin monipuolisilla työtyövälineillä. Siinä työskenneltiin osaltaan yksin, mutta

myös pareittain ja ryhmissä, mikä edisti lasten yhteistyötaitoja. Opimme hakemaan tietoa, keskustelemaan ja tekemään demokraattisia päätöksiä. Lapset oppivat myös toiminnanohjauksen ja itsesäätelyn taitoja.

Huomasimme, että projektin onnistumiselle oli tärkeää kaikkien osallistuminen ja innostuminen aiheesta. Me työntekijät saimme aikaiseksi esitykselle hienot puitteet, vaikkakin se vaati työtä. Lapset olivatideoineet esiintymislavaa ja auttaneet sen rakentamisessa, mutta aikuisten tehtäväksi jäi esimerkiksi taustaverhojen ja valojen asentaminen korkealle. Vaivannäkö kannatti, sillä kun esitysalueen ovet avattiin ja valot sytytettiin, kuului lasten suusta ”Vau!”. Mielestäni se, että aikuiset osallistuvat ja näkevät vaivaa, antaa lapselle tunteen, että heidän esityksiään ja tekemistään arvostetaan.

Kokonaisvaltaista oppimista, elämyksiä ja yhdessä tekemistä

Koivusen ja Lehtisen (2016) mukaan, lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen sisältyy tunne-elämä, kognitiiviset toiminnot, kieli, aistit ja motoriset toiminnot, leikki, itsesäätely, oman toiminnan ohjaus ja muut sosiaaliset taidot sekä vuorovaikutus. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014, 16) mukaan ”oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät”. Taideprojektimme sisältää näin kokonaisvaltaisen oppimisen tunnusmerkit.

Sirkusprojektimme sai aikaan elämyksiä sekä lapsille, meille aikuisille että esitystä katsomaan tulleille lasten vanhemmille. Projektimme lisäsi yhteisöllisyyttä, lasten toimijuutta ja osallisuutta. Lisäksi projektillamme oli positiivinen vaikutus työhyvinvointiimme, sillä yhteisen päämäärän eteen ponnistelu lähensi meitä työkavereina. Mielestäni lapset saivat voimaannuttavan elämyksen, pääsivähän he olemaan ”oikeita sirkustahtiä”. Toisaalta he oppivat näkemään sen työn, jota meidän yhdessä oli tehtävä yhteisen päämäärämme eteen. Mielestäni projektimme lisäsi taidekasvatusta esiopetuksessa, toi taidetta näkyväksi yhteisössä,

kehitti lasten sosiaalisia taitoja sekä antoi lapsille kokemuksen toimijuudesta, tukien näin heidän myönteisen minäkuvansa kehittymistä.

Koulutuksen myötä olen rohkaistunut käyttämään taidekasvatusta omassa opetuksessani. Vaikka projektityöskentely oli minulle entuudestaan tuttua, herätti koulutus minussa innostusta lisäämään taidetta kaikkiin oppimisen alueisiin. Laulupiirtäminen jäi osaksi päivittäistä opetustani. Laulaminen, rytmittely ja loruttelu on myös lisääntynyt huomattavasti omassa opetuksessani koulutuksen myötä. Olen myös huomannut, että monissa haastavissa tilanteissa laulu ja rytmittely rauhoittavat sekä lasten että aikuisten mieltä. Tässä projektissa koin onnistumista innostajana. Leena Kurki (2000) puhuu sosiokulttuurisesta innostamisesta ja Raisa Foster (2015) tuo esiin tanssi-innostamisen kasvatuksellista ja sosiaalipedagogista näkökulmaa. Projektin myötä tunsin innostavani lapsia ja työkavereitani taideprojektin pariin, mutta myös itse innostuneeni. Oman innostukseni näenkin hyvin tärkeänä elementtinä projektin onnistumisen kannalta.

LÄHTEET

Foster, R. (2015). Tanssi-innostaminen: Kohti yksilön ja yhteisön hyvinvointia. Helsinki: Books on Demand.

Koivunen, P. L. & Lehtinen, T. (2016). Kasvu kiika-

rissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kurki, L. (2000). Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino.

Opetushallitus (2016). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus.

Opetushallitus (2018/2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Opetushallitus.

Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M-K., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Marjanen, J., Kivistö, A. & Hjelt, H. (2019). Varhaiskasvatuksen laatu arjessa; Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Julkaisut 15: 2019.

Ruokonen, I. (2022). Ilmaisun monet muodot varhaislapsuuden kokonaisvaltaisessa pedagogiikassa. Teoksessa I. Ruokonen (2022). Ilmaisun ilo. Käsikirja 0-8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen (s. 87-100). PS-kustannus.

Rusananen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, K., & Torkki, K. (2014). Musta tuntuu punaiselta: Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Lasten keskus.

Tuominen-Järvinen. T. (2022). Luova lastentanssi kokonaisvaltaisen oppiminen tukena: Kehollisuus varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmissa. [Pro Gradu -tutkimus, Tampereen yliopisto].

Projektimme lisäsi yhteisöllisyyttä,

lasten toimijuutta ja osallisuutta.

Lisäksi projektillamme oli positiivinen

vaikutus työhyvinvointiimme, sillä

yhteisen päämäärän eteen ponnistelu

lähensi meitä työkavereina.

AAPELIEEN ITSEILMAISUUN TAIDETILA

•••••

Kirsti Helminen

JOHDANTO

Esikoulun oppimisympäristön tulee tarjota mahdollisuuksia leikkiin, tukea lapsen aktiivisuutta ja luovuutta sekä edistää vuorovaikutusta lasten ja aikuisten välillä. Kun oppimisympäristö tarjoaa lisäksi jokaista kunnioittavan ja turvallisen ilmapiirin, kehittyy lapsille terve itsetunto ja sosiaaliset taidot vahvistuvat. (Opetushallitus 2014, 24.) Esiopetuksessa pyritään toteuttamaan monia tavoitteita, ja joskus tuntuu, että leikillisuus ja lasten luovuus unohtuvat, vaikka opetuksen yhteisiin tavoitteisiin pyritäänkin toiminnallisesti. Taidetila-projektimme syntyi, koska halusimme muistaa leikin itseisarvon ja sen tärkeyden lapsen oppimisessa sekä soveltaa näitä arvoja käytäntöön esiopetusryhmässämme. Halusimme myös lisätä lasten ryhmäytymistä ja ilmaisukeinoihin liittyvää itseohjautuvuutta sekä tukea heidän yhteistyötaitojaan mielekkään ja lapsilähtöisen tekemisen äärellä.

Leikillisuus mahdollistaa toiminnan ilman selvää lopputarkoitusta. Siinä matka on tärkeämpi kuin itse tuotos. Ratkaisuja ei tehdä oikein tai väärin, vaan ratkaisut ovat avoimia. Leikillisuus mahdollistaa myös oma-aloitteisen luomisen ja kuvittelun, jossa voi vaihdella sattuma, onni, epäonni, mielihyvä, huvittelu tai flow-tila. Kuvittelu antaa pohjan lapsen kyvyllä eläytyä omiin ja muiden tunteisiin ja siten vahvistaa sosiaalisten suhteiden kehittymistä. (Rusanen & Mäkinen 2022.) Lapsella on oltava toiminnassaan valinnan mahdollisuus, jotta hän voi tuntea onnistuvansa ja hän saa mahdollisuuden kehittyä, kokeilla ja oppia uutta sekä vahvistaa omaa mielikuvitustaan ja yhteistyötaitojaan. Seuraavassa esittelemme taidepedagogisen projektimme eli Aapeli-ryhmän taidetilan, jossa lapsilla on mahdollisuus monipuoliseen kädentaitojen harjoitteluun sekä projektin kuluessa jatkoideasta syntyneeseen musiikillisen ilmaisuun.

ITSEILMAISUUN TAIDETILA

Lasten sosiaalisemotionaaliset taidot kehittyvät yhdessä toisten kanssa tehden, toimien, harjoitellen, kuunnellen ja kokeillen. Jotta lapsella olisi mahdollisuus käsitellä kokemuksiaan, ajatuksiaan ja tunteitaan hänelle sopivin tavoin, on oppimisympäristössä oltava tilaa ja aikaa lapsia kiinnostaville asioille sekä oma-aloitteiselle leikille ja taiteelliselle ilmaisulle (Ruokonen ja Rusanen 2009, s. 12). Jos taiteellinen toiminta tapahtuu vain aikuisen suunnittelemilla tekniikoilla ja osoittamalla ajalla, toteutuuko silloin spontaanisuus ja luovuus, joiden avulla lapsi voisi tilassa ilmaista itseään? Tähän halusimme tehdä muutoksen esiopetusryhmässämme, ja siitä projektimme Aapelien itseilmaisun taidetila sai innoituksensa.

Ryhmän taidetila ennen

Neljätoista lasta käsittävä esiopetusryhmämme on aiemminkin tehnyt projekteja, joihin on liittynyt askartelua, puutöitä, ompelemista, draamaa ja nukketeatteria sekä luonnossa että sisätiloissa. Esiopetusyksikkömme sijaitsee mahtavan metsän vieressä, jota käytämme usein. Toimintamme on ollut lapsilähtöistä, ja joka perjantai on pidetty ryhmämme nimeen perustuva Aapeli-neuvosto, jossa on kyselty kultakin lapselta kerrallaan, mikä on ollut hauskaa ja mitä toivot ensi viikoksi. Toiveita on toteutettu mahdollisuuksien mukaan seuraavalla viikolla. Ryhmämme käytössä on yksi luokkahuone, ja lasten vapaassa käytössä ovat olleet vain puuvärit, tussit ja paperia. Vesivärit ovat olleet laatikossa, mutta niitä on käytetty vain aikuisvetoisesti. Kaikki muut tarvikkeet on säilytetty toisessa luokkahuoneessa kaapissa poissa lasten ulottuvilta. Syntyi tilanteita, joissa oli sanottava lapselle, etten voi hakea pyytämiäsi tarvikkeita askarteluun, koska

Kuva 1. Aiemmin luokan vapaassa käytössä olleet luovan toiminnan välineet (kuva Kirsti Helminen)

Kuva 2. Taidetila muutosten jälkeen. (kuva Kirsti Helminen)

toinen ryhmä saattoi olla juuri kokoontunut kaappien eteen toimintahetkeen. Järjestely ei selvästi ollut toimiva (kuva 1).

Ryhmän taidetila jälkeen

Asetimme tavoitteeksemme kehittää oppimisympäristöön lapsille tila, jossa he voisivat toimia luovasti, kehittää yhteisöllisyyttään ja harjoittaa yhteistyötaitojaan leikinomaisesti oman toiveensa ja mielikuvituksensa avulla. Tilan tarkoituksena oli mahdollistaa pidemmät projektit sekä tarjota materiaalit helposti lasten ulottuville ja lisätä niitä lasten toiveiden mukaan (kuva 2).

Tila järjestettiin lähelle vesipistettä, ja alussa materiaalia oli vähemmän. Kun erilaiset tekniikat tulivat tutuiksi, lisättiin materiaalia. Alkuun tutustuimme erilaisiin tekniikoihin, ja vähitellen lapset kehittivät itse jatkoa haluamaansa tekniikkaan. Tarkoituksena ei ollut villi, materiaalia tuhlaileva toiminta, vaan lasten tarpeista ja mielenkiinnosta kumpuava harkittu työskentely. Myöhemmin lapset valitsivat välineensä ja työnsä itseohjautuvasti.

Tavoitteenamme oli näin tarjota lapsille mahdollisuus luovuuteen sekä kädentaitojen kehittämiseen

kullekin mieluisalla tavalla. Halusimme herätellä lasten oma-aloitteellisuutta ja itseohjautuvuutta sekä edistää tilan avulla yhteistyötä ja ryhmäytymistä. Lapsilla oli mahdollisuus laajentaa luovuuttaan askartelusta ja puuhailusta vaikkapa nukketattertiin tai esityksiin. Saimme jatkoidean myös soittimien tarjoamisesta lasten vapaaseen käyttöön ja ilmaisuun.

Musiikin lisäsiipi

Aapeliin taidetilaa oli luontevaa laajentaa kädentaitojen vapaasta kehittämisestä musiikkiin niin, että tarjosimme lapsille lisäsiiven musiikilliseen ilmaisuun. Musiikin avulla kasvattaja pystyy tutustumaan ryhmän lapsiin, luomaan luottamusta paitsi lasten myös lasten ja aikuisten kesken sekä auttamaan lapsia ryhmäytymään, kun harjoitellaan yhteistä rytmiä toisten kanssa (Linnavalli ja Huotilainen 2022, s. 66). Myös lasten itsetunto paranee, kun lapset saavat musiikin avulla enemmän onnistumisen elämyksiä.

Annoimme musiikin lisäsiipeen soittimia lasten vapaaseen käyttöön. Aluksi harjoitelimme yhdessä soitinten käsittelyä ja rytmiä, ja sen jälkeen lapset saivat käyttää soittimia vapaasti. Nyt lapsilla on

enemmän mahdollisuuksia luoda ääniä leikkeihin, näytelmiin ja esityksiin. Useat ovat innostuneet jo esittämään pieniä musiikinäytöksiä, joten musiikin lisäksi on otettu mukavasti vastaan.

TAIDETILA-PROJEKTIMME DOKUMENTOINTI JA ARVIOINTI

Lasten töitä ja työskentelyä uudessa tilassa valokuvataan ja videoidaan. Kuvia liitetään esiopetusryhmämme Instagramiin, jossa periaatteena on, että lapsia ja nimiä ei voi tunnistaa kuvista. Lasten töitä tallennetaan lasten omiin kansioihin, ja lapsille tehdään sähköinen kansio, johon he saavat valita

Kuvat 3–7. Värilaboratoriotyöskentelyä taidetilassa.

Kuva 8. Yhdessä tekemistä

Kuva 9. Soittimet nyt

(Kuvat Kirsti Helminen)

vanhemmilleen lähetettävät kuvat. Lasten osallisuutta vahvistavassa Aapeli-neuvostossa lasten kanssa kehitetään taidenurkkaustamme yhdessä ideoiden. Toimintakauden aikana voimme järjestää myös näyttelyitä ja konsertteja toisille ryhmille ja/tai vanhemmille.

Taidetilamme arvioinnin aika on joulukuussa. Tällöin pohdimme tilan toimivuutta ja tilalle asettamiemme tavoitteita sekä lasten siellä toteutunutta toimintaa seuraavasti: miten paljon tila on ollut käytössä ja olemmeko antaneet aikaa lapsille siellä oloon, kuinka moni lapsista käyttää tilaa, palveleeko se kaikkia, mitä mieltä lapset ovat siitä ja onko tilaa riittävästi mielekkääseen toimintaan.

TAIDETILAN HERÄTTÄMÄÄ AMMATILLISTA POHDINTAA

Oma lisäkouluttautumiseni ja taidepedagoginen projektimme on antanut uusia ideoita ja uskallusta kokeilla uutta ja tarjota uudenlaista toimintaa esiopetusryhmässämme. On ollut hyvä havaita, miten moneksi taideaineista on ja miten paljon ne tarjoavat lapsille mahdollisuuksia oppimiseen. Kun haluaa kokeilla uutta, keskustelu työkaverien kanssa on tärkeää, eikä ensimmäinen ei-reaktio tarkoita, että kokeilusta tarvitsee heti luopua. Havaitsin suunnitteluvaiheessa, että on tärkeää löytää kompromisseja ja molempien olla valmiita muuttamaan totuttuja käytäntöjä, koska koemme asiat eri tavoin.

Projekti osoitti, että luovaan vapaaseen työskentelyyn on haastavaa saada aikaa silloin, kun päivä on suunniteltu tarkkaan ja tavoitteita on paljon. Luova, vapaa työskentely pitäisikin mieltää tärkeäksi osaksi päivää muun toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden rinnalla. Projektin aikana oli mielenkiintoista havaita, miten lapset nauttivat saadessaan soittaa vapaasti, ja alkuun heidän oli vaikea uskoa, että he saavat käyttää soittimia itsenäisesti. Lapset saivat selvästi lisää rohkeutta ilmaista itseään taidetilaprojektimme myötä.

On yleisesti todettu lasten kärsivän jo nuorena uupumuksesta ja mielenterveyden häiriöistä. Olen pohtinut, voisiko siihen olla osasyynä jo pienestä alkava tavoitteellisuus, aikataulut, kiire ja lasten-

kin mielessä jyskyttävät kysymykset, mitä olen oppinut ja olenko ollut tavoitteellinen. Mielestäni olisi hienoa, jos lapsena voisi välillä vain olla, nauttia yhdessäolosta ja touhuamisesta toisten kanssa ja opetella pitämään hauskaa toisten kanssa. Lapsille tarvittaisiin riittävästi kiireetöntä aikaa harjoitella sosiaalisemotionaalisia taitoja ja kasvattaa rauhasa stressinsietokykyään.

Aiempien työelämässä tekemieni havaintojen ja taidepedagogisen projektimme mukaan kuvataide, musiikki, draama, nukketheateri ja käsityöt voivat tarjota kaikille kokemuksia ja elämyksiä, jotka kantavat pitkälle elämään ja samalla tarjoavat kuin huomaamatta myös kaikki Perusopetuslain (21.8.1998/628) linjaamat taidot lapselle kasvaa ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Projektin aikana huomasin, että minuutillisen aikataulutetun, aikuisen määrittelmän, joustamattoman tarkan toiminnan sijaan vähemmän kontrolloitu toiminta voikin tuoda enemmän sisältöä esikouluikäisen päivään. Silloin oppimista tapahtuu kuin itsestään, kaikille mielekkäällä tavalla. Mukavia taidehetkiä niin meille Aapeleille kuin muillekin pikku taiteilijoille!

LÄHTEET

Linnavalli T. & Huotilainen M. (2022). Sosiaalisen kehityksen tukeminen taideaineiden avulla. Teoksessa I. Ruokonen (toim.). Ilmaisun ilo. Käsikirja 0–8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen (s. 66–67). PS-kustannus.

Opetushallitus (2014). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus.

Perusopetuslaki (21.8.1998/628). §2 opetuksen tavoitteet.

Ruokonen, I. ja Rusanen, A-L. (2009). Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana. Teoksessa I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.). Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa – iloa, ihmettelyä ja tekemistä (s. 10-15). Opas 2009:3. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Rusanen S. & Mäkinen R. (2022). Virtaavaa leikkisyyttä varhaiskasvatukseen – Leikkivä oppija. Opetushallitus.

MUSIIKKI- JA KUVATAIDEKASVATUS RYHMÄYTYMISEN TUkena ESIOPETUS- RYHMÄSSÄ

•••••

Meri Fingerroos

JOHDANTO

Osallistuin kiinnostavaan täydennyskoulutuskokoukseen Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa (28.3–7.10.2022), ja se sai minut nopeasti otteeseensa ja toteuttamaan oppimiani uusia taidekasvatusmenetelmiä varhaiskasvatustyössäni esiopettajana. Punaiseksi langaksi koulutuksessa toteuttamieni sekä musiikin että kuvataiteen kehittämistöiden välillä muodostui ryhmäytyminen. Tavoitteena oli siis edistää mahdollisimman kiinteää ryhmäytymistä taidekasvatusmenetelmiä käyttäen.

Miksi ja miten liittää taidekasvatus osaksi ryhmäytymistä? Miten hyödyntää taidekasvatusta uuden toimintavuoden alussa ryhmäytymisen tukena? Useita vuosia varhaiskasvatuksenopettajana toimineena tiedän, että ryhmäytyminen on äärettömän tärkeä tekijä toimintavuoden alussa ja hyvin toteutuessaan se kannattelee ryhmää läpi koko vuoden. Varhaiskasvatuslain (L 540/2018) mukaan yksi varhaiskasvatuksen keskeisistä tavoitteista on juuri kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä. Rinnalla hankkeen arvioinnissa taas todetaan, että taiteiden kokeminen ja ilmaiseminen auttaa liittymään osaksi yhteisöä ja yhdessä jaetut esteettiset kokemukset toimivat tuttuina ja turvallisina iloa ja yhteenkuuluvuutta rakentavina tekijöinä (Ruokonen 2020, 10). Taideprojektin toteutuksessa lisäksi eskariryhmämme arkeen useita musiikkikasvatuksen elementtejä sekä käytin kuvataiteen lapsilähtöistä keskustelemaa kuvantarkastelua eli

VTS-menetelmää (Visual Thinking Strategy) ryhmäytymisen tukena. Täydennyskoulutuksen myötä tiedostin, että taidekasvatuksella on laaja-alaiset ja moninaiset lapsen kasvua ja kehitystä edistävät vaikutukset, ja se toimii mainiosti eheyttävän opetuksen välineenä. Ilmaisun ilo -kirjassa (Linnavalli & Huotilainen 2022, 69) todetaankin, että kun varhaiskasvatuksessa etsitään koko lapsiryhmää kiinnostavia tekemisen tapoja ja sisältöjä, taidolliset ja taiteelliset elementit nousevat usein kärkeen. Musiikki ja kuvataide kiinnostavat lapsia sekä tekijänä että kokijana. Innostuneisuus taidekasvatusta kohtaan näkyi myös omassa lapsiryhmässäni, ja eskarilaiset olivat kiinnostuneita ja aktiivisia toimijoita niin musiikillisissa kuin kuvataiteellisissa hetkissä. Ryhmäytymistä tapahtui nopeasti, kuin huomauttamatta, hauskan ja yhteisen tekemisen parissa.

TAIDEPEDAGOGISET PROJEKTIT

Seuraavaksi kuvaan musiikkikasvatukseen ja kuvataidekasvatukseen liittyviä projekteja ja toimintaa esiopetusryhmässämme.

Musiikkikasvatus

Musiikillisen kehittämistehtävän lähtökohtana oli oman eskariryhmän arki uuden toimintavuoden alussa, kun ryhmässä oli toisilleen vieraita lapsia sekä aikuisia. Tavoitteenani oli käyttää enemmän musiikillisia elementtejä lapsien ryhmäyttämiseksi tukemaan lapsiryhmän turvallista ja mukavaa eskarivuoden alkua. Huomioin myös toimintaympäristön muuttamistarpeet, esimerkiksi lisää-

Kuva 1. Laulupiirtäminen (kuva Meri Fingerroos)

mällä musiikillisia kuvatukia sekä mahdollistamalla rytmisoittimien omaehtoista käyttöä lapsille. Lisäksi loin omalla esimerkilläni positiivista musiikillista intoa ryhmän lapsiin sekä kollegoihin.

Päiväkotimme toimintatapana on projektilähtöisyys ja syksyn ensimmäinen eskariryhmän projekti oli aiheeltaan sirkus. Sirkus-projektiin oli helppoa liittää musiikillisia elementtejä laulujen, laululeikkien ja taustamusiikin myötä. Sanoitimme yhdessä lasten kanssa tutun kettulaulun projektiin sopivilla sanoilla: "Minä näin, kun pelle palloja heitteli. Minä näin, kun pelle naamaa väenteli. Minä näin, kun norsu nuoralla taiteili. Minä näin, kun norsu voltin hyppäsi." Lisäksi Punainen mökki -laulu muotoutui muokatussa sanoituksessa punaiseksi sirkukseksi. Lapset saivat ideoida projektiin haluamiaan elementtejä, ja tiedustelin erityisesti, millaisia musi-

killisia toiveita heillä olisi projektin sisällöstä. Tavaksi muodostui myös, että lauloimme päivittäin lasten toivelauluja, esimerkiksi Elefanttimarssia ja Sirkusparaati-laulua, ja näin otin huomioon lasten mahdollisuuden vaikuttaa ryhmän musiikilliseen antiin (kuva 1).

Teimme usein muun eskaritoiminnan aluksi rytmittämishetken, mikä yhteisöllisyyden lisäksi tuki monia tärkeitä lapsen kehityksen osa-alueita. Harjoittelimme lorujen, leikkien ja laulujen avulla motorisia taitoja, fyysisen minäkuvan vahvistamista sekä jaoimme yhdessä tärkeitä onnistumisen kokemuksia. Vedin lapsille myös laulupiirtämistuokiota. Vaikka menetelmä oli itselleni uusi ja ohjaukseni varsin harjaantumaton, kaikilla kerroilla lapset innostuivat menetelmästä ja lähtivät toimintaan aktiivisesti mukaan. Laulupiirtämisen avulla koim-

me empaattisuutta toisia kohtaan ja toisten erilaisuuden huomioimista. Lisäksi toiminnallisissa laulu- ja piirtämishetkissä opimme kuuntelemaan toisia ja toimimaan yhdessä.

Pidin lasten kanssa musisoinnista kovasti. Laulun ja musiikin avulla sain helposti kerättyä lapset yhteisen ääneen, kun sama rytmi ja tempo loivat yhteenkuuluvuuden ja ilon tuntua. Lapset tulivat omaehtoisesti pyytämään laulamista ja pianon säestystä päivittäin, ja he omaksuivat nopeasti uusia rytmejä ja laulun sanoja. Laulaminen ja musiisoiminen kuuluivat kiinteänä osana ryhmämme päivittäiseen struktuuriin ja laulamista tapahtui päivän eri hetkissä ohjatusti, omaehtoisesti ja improvisoiden niin pienryhmissä kuin koko ryhmän kesken. Ryhmäämme muodostui kannustava suhtautuminen esimerkiksi pienimuotoisten laulu- ja tanssiesitysten tekoon, kun viikoittain oli mahdollisuus esittää ryhmälle yksin tai pienryhmässä haluamansa musiikki- tai lauluesitys.

Musiikillisten elementtien lisääminen ja ylipäänsä musiikin läsnäolo toi iloa ja rentoutta ryhmään, mikä taas edisti ryhmäytymistä. Musiikkihetkien lisääminen antoi lapsille enemmän onnistumisen kokemuksia ja heillä oli mahdollisuus tuntea kuuluvansa ryhmään, mikä edesauttoi leppoisaa ja hyväksyvää yhteisöllistä tunnelmaa syntymistä.

Oman ryhmätilan muokkaaminen esimerkiksi laulu- ja piirtämiseen, keholliseen ilmaisuun tai tilaa vaa-

tiviin muskarihetkiin soveltuvaksi vei huomattavan ajan ja vaivan. Tämä oli kuitenkin vaivan arvoista, ja lisäksi toimintaa laajennettiin ulkona tapahtuvaksi, esimerkiksi metsäretkille ja pihalla järjestettäviin laululeikkihetkiin. Päiväkodin pihalle rakennettiin myös yhteistoiminnallisesti kierrätysmateriaaleista soitinseinä lasten musiikillista tarvetta varten.

Musiikkikasvatustoiminnan positiiviset vaikutukset ryhmässä kannustavat musiikillisen toiminnan lisäämiseen ympäri toimintavuoden, esimerkiksi rytmikkaharjoittelun muodossa aamutervehdyksenä sekä lisättyä päiväkodin synttärikäytäntöihin. Taidepedagoginen projekti on rohkaissut uusien menetelmien kokeilemiseen sekä lisäämään omia musiikillisia valmiuksia, sillä varhaiskasvattajan aktiivinen ja heittäytyvä rooli mahdollistaa monipuolisen ja yhteisöllisen musiikkikasvatuskonaisuuden.

Kuvataidekasvatus

Kuvataidekasvatuksen kehittämistehtävän tavoitteena oli uuden taidekasvatusmenetelmän käyttöön ottaminen rikastuttamaan esiopetusryhmän toimintaa ja tukemaan ryhmäytymistä. Valitsin osallistavan ja lapsilähtöisen keskustelevalle kuvantarkastelun eli VTS-menetelmän kuvataidepeda-

Kuvat 2 ja 3. VTS-menetelmä (kuva Meri Fingerroos)

Musiikillisten elementtien lisääminen

ja ylipäänsä musiikin läsnäolo toi

iloa ja rentoutta ryhmään, mikä

taas edisti ryhmäytymistä.

gogiseen projektiin. Menetelmässä valitaan tarkastelun kohteeksi jokin taideteos, jota ryhmässä yhdessä tutkitaan kolmen runkokysymyksen johdatteluna. Kysymykset ovat: Mitä tässä kuvassa on meneillään? Mikä kuvassa havaitsemasi saa sinut sanomaan niin? Mitä vielä voimme löytää?

Tutustuminen menetelmään oli osa isompaa eskariryhmässä tapahtuvaa taidekasvatuskokonaisuutta, minkä aloitimme keskustelemalla lasten omakohtaisista kesäisistä rantakokemuksista pienryhmissä. Lasten tarkasteltavaksi taideteokseksi valikoitui Albert Edelfeltin vuonna 1884 maalaama Leikkiviä poikia rannalla sen kesäisen tunnelman vuoksi. Näin lasten oli helppoa samaistua taide-teoksen tunnelmaan omat kesäloman rantakokemukset tuoreessa muistissa. Eskarilaiset intoutuivatkin hyvin vuolaasti keskustelemaan teoksesta ja jakamaan omia kokemuksiaan rantaleikeistä. Dokumentoin mahdollisimman tarkasti lasten kommentit, joista tässä muutamia: “Ne haluaa uittaa tota yhtä venettä tossa, ja toinenkin haluaa, mut se toinen ei huomaa et se toinenkin halua.” (Petteri 6v.) “Mä en tykkää tehdä hiekkalinnoja, kun ne vie pois mun uintiajasta.” (Leo 6v.) Värikästä keskustelua oli mielenkiintoista kuunnella ja se auttoi minua kasvattajana tutustumaan lapsiin paremmin toimintakauden alkumetreillä. Tarkastelua syvensimme vielä katsomalla Taide on tehtävä -lastenohjelman, mikä käsitteli kyseistä Edelfeltin taideteosta (kuva 2). Havaintojen pohjalta lapset saivat taiteilla omat versionsa teoksesta vesivärein ja vahaliiduin teemaan sopivan äänimaiseman soudessa taustalla (kuva 3). “Mä teen haavoittuvaa vettä. Ensin yksi kerros ja kun se on kuivunut, mä laitan vettä

päälle. Mä teen tätä monta kerrosta. Mä tykkään maalata.” (Leo 6v.) “Mua oikeesti pelottaa nää äänet (äänimaisemat taustalla), et ne aallot satuttaa niitä poikia.” (Lotta 6v.) Taidekasvatusprojektin lopuksi lapset saivat sommitella omat maalauksensa haluamalleen paikalle projektiseinälle.

VTS-menetelmä oli helposti toteutettava ja lapsiryhmän nopeasti omaksuma taidekasvatusmuoto, mikä vei lapset moniaistiseen kokemukseen ja käsitteli useita esiopetussuunnitelman laaja-alaisen oppimisen osa-alueita. Toiminnan aikana lapset harjoittelivat muun muassa kykyä ottaa muita huomioon ja erilaisten mielipiteiden kunnioittamiseen, keskittymistä ja kuuntelemista sekä luovuuden käyttämistä. Menetelmä harjoitutti myös yhteisöllisyyttä ja ryhmässä toimimista, keskustelutaitoja sekä itsensä ilmaisemista. Erityisesti monilukutaidon osa-alueet ja ryhmäytötaidot sekä ryhmäytyminen edistyivät kuvataidehetkessä.

LÄHTEET

Linnavalli, T., Huotilainen, M. (2022). Musiikki ja muut taito- ja taideaineet – kokeellisen tutkimuksen tuloksia. Teoksessa I. Ruokonen (2022). Ilmaisen ilo. Käsikirja 0–8 -vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen (s. 69). PS-kustannus.

Ruokonen, I. (2020). Teoksessa M. Neitola, J. Aerila, & M. Kauppinen (2020). Rinnalla - Taide, kerronta ja sosiaalisemotionaalinen oppiminen varhaiskasvatuksessa (s.10). Rinnalla- hanke ja Opetushallitus 2018-2020.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. www.finlex.fi.

ÖTÖKKÄRYHMÄN ANIMAATIOSEIKKAILU

•••••

Riikka Sarsama

JOHDANTO

”Opettaja luo taidepedagogiikallaan taide-elämyksen ja on vastuussa taiteesta oppimisesta” (Ruokonen, 2022). Tätä usein mietin omassa työssäni varhaiskasvatuksen opettajana. Kuinka monipuolisesti osaan opettaa eri taiteen osa-alueita? Alanko toistaa itseäni vuosien kuluessa vai kykenenkö oppimaan uutta? Tämä ajatus oli taustalla osallistuessani kurssille Taidekasvatusta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Myös varhaiskasvatuslaissa veloitetaan meitä kasvattajia toteuttamaan pedagogista ja monipuolista taidekasvatusta (Varhaiskasvatuslaki, 2018/540).

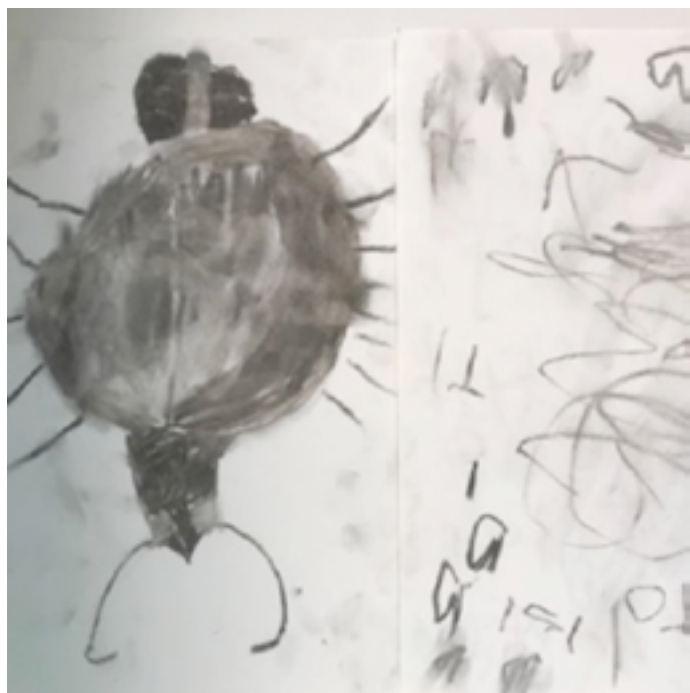
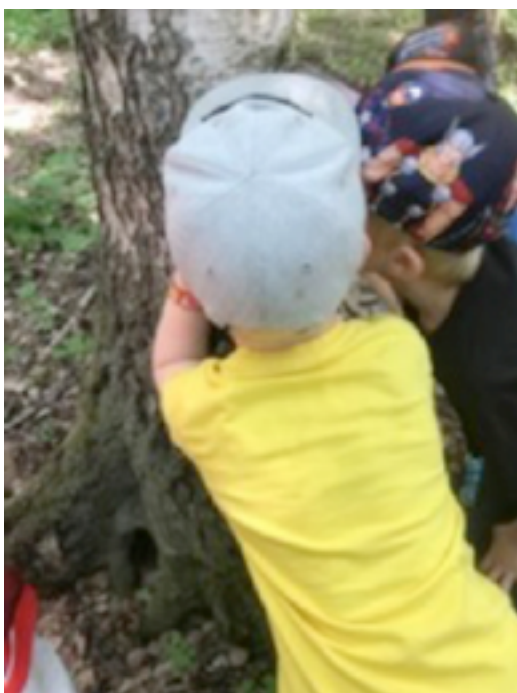
Taideprojektin toteutus omassa päiväkodissani antoi mahdollisuuden kokeilla käytännössä monia taiteen ilmaisumuotoja yhdistelevää itselleni uutta tekniikka. En olisi aiemmin kuvitellutkaan

kokeilevani animaation tekemistä yhdessä lasten kanssa, sillä omassa mielessäni elokuvan tai animaation tekemiseen liittyy mystiikkaa ja vaikeata tekniikkaa, ja näin varmasti omassa lapsuudessani olikin. Mutta nykyteknologia on tehnyt sen paljon helpommaksi ja tableteista löytyy helppokäyttöisiä sovelluksia, joista pääsee perille muutamalla harjoittelukerralla. Toivoisinkin, että meitä varhaiskasvattajia koulutettaisiin laajemmin ottamaan uutta teknologiaa haltuun, vaikeaa se ei loppujen lopuksi ollut.

Animaation tekeminen yhdessä pienen lapsiryhmän kanssa oli todellakin yhteistyötä kaikin tavoin, ja opin itse yhtä lailla lasten kanssa. ”Mahdollisuus-

Kuva 1. Tutkimista (kuva Riikka Sarsama)

Kuva 2. Hiilipiirroksia (kuva Riikka Sarsama)

Kuva 3. Savihahmo (kuva R.Sarsama)

Kuva 4. Maalausta (kuva R. Sarsama)

det harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa” (Opetushallitus 2022, 26). Itse koin merkityksellisimpänä yhteistoiminnan taitojen korostumisen projektissa, sillä teknologian hyödyntäminen ja sen tuoma yhdenvertaisuus antoi kaikille mukana olleille lapsille samanarvoisen roolin projektin tekemisessä huolimatta kielitaidon tasosta tai tuen tarpeista.

TAIDEPEDAGOGINEN PROJEKTI: ANIMAATIOELOKUVA

Animaation tekeminen yhdessä eskareiden ja viskareiden kanssa mahdollistui, kun sain käyttööni tabletin, jossa on Stop Motion -sovellus. Eskarit olivat vuoden aikana innostuneet kuvaamaan paljon pieniä elokuvia, joten animaatio oli siihen hyvä jatkumo. Koska kesälomat olivat jo alkaneet, mukaan tuli myös kolme viskaria toisesta ryhmästä. Tavoitteena oli tehdä yhdessä yhteinen elokuva, harjoitella tv-taitoja ja luovaa ilmaisua sekä vahvistaa vuorovaikutustaitoja. Ehdotin lapsille yhteisen animaation tekemistä katsottuamme YouTubesta lasten tekemiä animaatiota. Lapsista animaatiot olivat kiinnostavia ja katsoimmekin niitä aika monta.

Päiväkotimme sijaitsee lähellä metsää ja niittyjä, joten retkeilemme paljon luonnossa. Retket toimivat inspiraation lähteenä animaatioelokuvan aiheelle, sillä alkukesän retkillä luupeilla tutkittiin paljon erilaisia hyönteisiä (kuvat 1 ja 2). Retkellä tehdystä havainnoista teimme hiilipiirtimellä luonnoksia. Hiilellä piirtäminen oli viskareille uutta, joten samalla tuli harjoiteltua uutta tekniikkaa piirtämisessä. Lapset pitivät etenkin hiilen levittämisestä sormella. Tutkimme piirroksia yhdessä ja lapset keksivät piirtämilleen ötököille nimiä ja kertoivat vuorotellen piirissä, millaisia heidän ötökkähahmonsa ovat.

Seuraavan päivän tehtävänä oli tehdä luonnosten perusteella fimo-massasta animaatiohahmo. Niitä tehdessämme mietimme samalla juonta animaatiota varten. Ryhmä Hau on edelleen suosittua lasten keskuudessa ja siitä keksimme tarinan aiheeksi Ötökkäryhmän. Hahmojen kuivuttua maalasimme pulloväreillä (kuvat 2 ja 3). Samalla tuli kerrattua värien sekoittamista pääväreistä ja miten valkoinen muuttaa värin sävyä toiseksi. Fimo-massasta tehdyt hahmot eivät harmillisesti olleet kovin kestäviä ja kuivuessa muutamissa oli osia irronnut ja jouduimme liimaamaan niitä kasaan. Jos olisi ollut enemmän aikaa käytettävissä, olisimme voineet tehdä hahmot savesta.

Erityisen sykähdyttävää oli erityisen tuen lapsen saama onnistumisen kokemus.

Ötökkähahmojen kuivuttua maalauksen jälkeen otimme ne mukaan päiväkodin pihalle, sillä päätimme kuvata ulkona osittain sen takia, ettei aika ollut riittänyt lavasteiden tekemiseen. Toisaalta ötököiden on luonnollista seikkailla ulkona ruohon ja risujen keskellä. Pihalla leikkiessämme sai tarina lopullisen muotonsa ja pääsimme aloittamaan kuvaamisen.

Kuvaaminen olikin haastavampaa kuin olin ennakooinut, sillä käytössämme ei ollut jalustaa tabletille. Nuottitelineestä virittelin jonkinlaisen jalustan tapaisen, ikävä kyllä se ei ollut kovin tukeva ja tabletti tipahteli useamman kerran. Lapset kuvasivat itse vuorotellen ja siirsivät hahmojaan tarinan mukaan. Hahmojen siirtely vain vähän kerrallaan oli yllättävän vaikeaa ja ötökät liikkuvat ehkä liiankin lennokkaasti. Kuvaaminen oli lapsista mielenkiintoista ja he kerääntyivät tiiviisti kameran ympärille odottamaan omaa vuoroaan. Iltapäivällä kuvasimme yksitellen lopputekstejä siten, että lapset kirjoittivat oman nimensä kirjain kerrallaan taululle kiinnitettyyn paperiin ja aina kirjaimen lisäämisen jälkeen ottivat muutaman kuvan. Lopputeksteistä tulikin hienot, kun jokaisen lapsen nimi kasvoi kirjain kirjaimelta.

Äänimaailma

Metsäretkellä kokeilimme erilaisten äänien tuottamista kepeillä, kävyillä ja kivillä. Tutkimme, millä eri materiaalit kuulostavat puunrunkoa vasten ja harjoittelimme erilaisia rytmejä yhdessä koko lapsiryhmän kanssa. Animaatiota varten etsimme musiikkivarastosta erilaisia soittimia ja kokeilimme, mitä ääniä niistä saa aikaan. Sen jälkeen katsoimme yhdessä animaatiota ja pohdimme, minkälainen ääni sopii kuhunkin kohtaukseen. Lopuksi harjoit-

telimme muutaman kerran animaatiota katsoessa soittamista. Jokaisella lapsella oli oma valittu soittimensa ja itse sain toimia orkesterin johtajana.

LOPUKSI

Animaation tekeminen päiväkodin arjessa tuntui aluksi itsestäni mahdottomalta ajatukselta. Nykyinen tilanne, jossa sijaisia ei juurikaan saada ja aikuiset joutuvat siirtymään ryhmästä toiseen välillä useamman kerran päivässä, ei tue kovinkaan hyvin suunnitelmallista ja pitkäkestoista projektityöskentelyä. Alkuperäinen kolmen viikon aikataulu kutistui tälläkin kertaa alle kahteen viikkoon. Kaikesta huolimatta olen tyytyväinen, että uskalsin kokeilla ja oppia jotain uutta yhdessä lasten kanssa. Paras palkinto itselleni oli valmiin animaation katsominen yhdessä lasten kanssa. Nähdä heidän ylpeät ilmeensä ja ilonsa siitä, että olimme yhdessä luoneet ihan oikean animaatioelokuvan. Erityisen sykähdyttävää oli erityisen tuen lapsen saama onnistumisen kokemus. Elokuva kutsuttiin katsomaan myös muiden ryhmien lapsia ja se katsottiin monta kertaa perätysten.

LÄHTEET

Varhaiskasvatuslaki (2018/540). Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Opetushallitus (2018/2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Opetushallitus.

Ruokonen, I. (2022). Ilmaisun monet muodot varhaislapsuuden kokonaisvaltaisessa pedagogiikassa. Teoksessa I. Ruokonen (2022). Ilmaisun ilo. Käsitkirja 0–8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen (s. 19–33). PS-kustannus.

TAITEESTA ILOA KESÄÄN

Jenna Hämäläinen

JOHDANTO

Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa -kurssille osallistuminen antoi valtavan inspiraation taideprojektin suunnitteluun ja toteutukseen omassa työssäni esiopetusryhmässä. Halusin toteuttaa lasten kanssa kesäprojektin taiteen äärellä pitkään aherretun esiopetusvuoden jälkeen. Samalla koin kehittäväni kesäajan pedagogista toimintaa, tarjoten lapsille elämyksiä, iloa ja inspiroitumista taideaineiden parissa. Valitsin toteutustavaksi projektityöskentelyn pidemmälle aikavälille, kolmeksi viikoksi.

Varhaiskasvatuksen esiopetussuunnitelmassa mainitaan, että lasten oppimisessa on olennaista heidän oma toimintansa ja omiin mahdollisuuksiinsa luottaminen oppijana. Lapset oppivat erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten, liikuen, tutkien, leikkien sekä taiteisiin perustavassa toiminnassa. Oppimista edistävät uutta luova toiminta, myönteiset tunnekokemukset ja ilo. Ne myös innostavat kehittämään omaa osaamista. (Opetushallitus, 2014.) Kesäisessä projektissamme tutkimme ja toimimme omassa ympäristössämme toteuttaen ilmaisun monia muotoja.

Varhaiskasvatuspedagogiikan tehtävänä on tukea lapsen taiteellista ilmaisua. Kun lapsen ääni kuuluu taiteellisessa ilmaisussa, on se samalla lapsen osallisuuden tukemista. Lapsi on aina taidekasvatuksen keskiössä, ja lapsella tulee olla kosketus taiteeseen ja saada peruskokemuksia kokonaisvaltaisen taiteen parissa. Taidepedagogiikalla on aina yhteys lapsen tarinallisuuteen, mielikuviin ja leikkiin, sillä taidekasvatus virittää luovaa ajattelua ja mielikuvitusta. Taidetta eri muodoissaan olisi hyvä olla lasten jokapäiväisessä arjessa. Tämän avulla voi syntyä innostus taiteeseen jo lapsena. (Ruokonen, 2022.)

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on myös tukea lapsen kasvua ihmiseksi, jolla on esteettinen suhde maailmaan. Lapsen esteettinen suhde maailmaan voi kehittyä, kun me kasvattajat viritämme toimintamme ja tilanteet sen mukaisesti. Työssämme lasten kanssa on tärkeää ihmetellä yhdessä, tukien lapsen havaintoja sekä avoimia ja herkkiä aisteja. Tapahtumiin liittyviä tunnemuistoja ihminen muistaa parhaiten ja pisimpään. (Rusanen, Kuusela, Rintakorpi & Torkki, 2014.)

Taiteellinen toiminta edistää lapsen itseluottamusta, minäpystyvyyden tunnetta ja mielikuvitusta, mutta myös sosiaalisten, fyysisten, emotionaalisten ja kognitiivisten taitojen ja vahvuuksien kehittymistä. Lapsen itseluottamuksen kasvuun ja myönteiselle minäkäsitykselle positiivinen elämys tai kokemus tuottaa hyvänolon tunnetta, nautintoa ja oppimisen iloa. Näiden pohjalta saattaa muodostua myönteisiä asenteita ja arvoja, jotka innostavat syvempään ja jatkuvaan oppimiseen tai jopa harrastuksen aloittamiseen. (Ruismäki, Hieta-
nen & Sepp, 2022).

TAIDEPEDAGOGINEN PROJEKTI

Projektin tavoitteet ja suunnittelu

Tavoitteenani oli tuoda kurssilla oppimani asiat lasten arkeen ja yhteiseen projektiin eri ympäristöissä ja eri aistein. Ajatuksena oli toteuttaa projektia mahdollisimman monin eri ilmaisun keinoin ja saada lapset innostumaan taideaineista. Halusin saada lapset innostumaan myös ympäröivän luonnon kauneudesta ja esteettisyydestä sekä tavoittamaan hetkellisyyden arjessa. Valitsin työtavaksi projektityöskentelyn. Aihe projektille tuli, kun huomasin lasten kiinnostuvan kevään aikana päiväkodin pihassa esiintyvistä ötököistä. Kesäajan eskareita

meillä oli noin 18-20, ja he olivat sekoitus päiväkodin sekä koulun eskareita. Sovimme tiimin kesken, että minä otan vastuun taiteen toteutuksesta lasten kanssa pienryhmissä. Muut kasvattajat järjestivät ulkoilun ja liikunnan sekä retkillä vapaan leikin valvonnan. Sovimme yhdessä, että sään suosiessa retkeilemme paljon ja minä suunnittelen taidetoimintaa retkille. Sisältöä suunnittelimme yhdessä lasten kanssa. Olin ensin tehnyt itselleni mind mapin, jonka pohjalta kävin lasten kanssa keskustelua. Pidimme palaverit pienryhmissä ja projektin aloitimme kuvataidekasvatuksella. Lasten oli ensin vaikea miettiä mitä voisimme projektissa tehdä. Suunnittelupalaverissa kerroin lapsille eri vaihtoehtoista mitä olin omaan mind mappiini miettinyt. Aiheena kerroin olevan ötökät. Lapset valitsivat ehdotuksista ötökät luontomateriaaleista, luonnossa maalaamisen, muovailun, taikataikinasta ötököiden valmistuksen ja niille pesät, luonnossa kuvaamisen ja erilaiset maalaustekniikat.

Ideoista toteutukseen

Mielestäni retkille luontoon oli helppo miettiä tekemistä. Luonto oppimisympäristönä on mielestäni inspiroiva ja monin eri aistein koettavissa. Ensin katselimme taidekuvia ötököistä ja hyönteisistä sekä kävimme keskustelua niistä. Lapset nostivat esille, kuvien värit, kauneuden, yksityiskohdat, ötö-

köiden tunteet ja lukumäärän sekä äänimaailman. Tämän jälkeen he saivat vielä tehtäväksi kuvata tabletilla ötököitä. Tabletin käyttö kuvaamisvälineenä oli monelle lapselle mieluinen ja innostava. He kuvasivat mielellään myös toisiaan luonnossa. Saimme kuvatuksi muun muassa muurahaisia, itikoita, toukan ja kuoriaisen. Kekseliäin oli erään lapsen ottama kuva kaverin takissa olevasta ötökän kuvasta. Hauskin ja ehkä myös jännittävin kuva ja tarina tuli toukasta lapsen hiuksissa. Toisella retkellä lapsilla oli tehtävänä tehdä ötökkä luonnomateriaaleista, valita mukana olleista kehyksistä mieleinen, asettaa se ötökän ympärille sekä kuvata taideteos. Lapset tekivät taideteokset pareittain ja kuvasivat kehysten avulla myös ympäröivää luontoa (kuvat 1 ja 2). Tämä oli lasten mukaan ”tosi kivaa puuhaa”. Taideteoksista tuli hienoja, ainutlaatuisia ja erilaisia. Kehykset toivat teoksiin vielä enemmän taiteellisuutta antaen raamit teokselle. Oli ihastuttavaa huomata, kuinka lapset innostuivat pienten yksityiskohtien rajaamisesta kehysten avulla ja kuinka ympäröivää luontoa katsoi ikään kuin eri silmin kehysten avulla. Maalasimme retkellä myös yhteisen taideteoksen isoon kiveen, ötököitä tietenkin, sekä keräsimme pesämateriaaleja jokaisen omaan ötökän pesään. Yhdellä retkellä kaikki halukkaat lapset saivat värittää vahaliiduilla erilaisia pintoja paperin läpi. Päiväkodilla laitoimme niille kehykset ja kuvasimme ne.

Kuva 1. Maisema kehyksillä (kuvat Jenna Hämäläinen)

Kuva 2. Perhoset (kuvat Jenna Hämäläinen)

Kuvat 3 ja 4. Sokerimaalauksesta ötökäksi (kuvat Jenna Hämäläinen)

Päiväkodin sisätiloissa teimme yhdessä muovailuvahaa, taikataikinasta ötökät (jotka maalasimme) sekä kokeilimme erilaisia maalaustekniikoita ja välineitä. Välineinä oli pilli, hammasharja, sokeri, suola ja muovikelmu. Näitä kokeillessa pohdimme lasten kanssa, millaisia pintoja ötököissä on. Nämä taidekokeilut muuttuivat vielä seuraavana päivänä, kun lapset saivat tutkia kuivuneita maalauksia ja miettiä, missä kohtaa ötökkä on. He saivat liimata teokseen liikkuvia silmiä, piirtää tussilla silmiä ja jalkoja sekä rajata teoksista ötököitä vahaliiduilla tai tusseilla piirtäen (kuvat 3 ja 4).

Kuvataiteellisen osuuden jälkeen oli vuorossa musiikin osuus. Lapset olivat valinneet suunnittelu-palaverissa soitinten teon kierrätysmateriaaleista, laulupiirtämisen sekä rytmien harjoittelun. Palaverissa moni lapsi oli sanonut, ettei halua laulaa. Se oli haaste minulle kasvattajana ja otinkin tavoitteeksi innostaa lapsia laulamaan, lisäämällä musiikkihetkiin muita elementtejä.

Teimme ensin soittimet kierrätysvälineistä. Olin suunnitellut valmiiksi kolme erilaista soitinta. Kieli-soitin syntyi maitopurkista ja kuminauhoista. Rumpu tehtiin muovi- tai metallipurkista ja ilmapallosta sekä kapula grillitikusta ja massapallosta. Helistin saatiin puukepistä, napeista, muovikorkeista sekä rautalangasta. Soittimien valmistuttua kokeilimme ja kuuntelimme, millaisia ääniä soittimista lähtee. Seuraavana päivänä soitimme soittimilla säestäen meille tutun Ötökkätanssi-nimisen laulun.

Lauloimme laulua useamman kerran tempoa ja rytmiä vaihtaen. Osalla lapsista oli useampi soitin ja he halusivat soittaa kaikkia soittimiaan. Seuraavana päivänä lapset halusivat soittaa uudelleen soittimillaan, joten ensimmäinen kierros Ötökkätanssia meni omilla soittimilla säestäen (kuvat 5 ja 6). Seuraavalla kierroksella vaihdoin soittimet taikataikinaötököihin ja käsillä tehtävään leikkiin. Mietimme ensin yhdessä, kuinka laulun voisi leikkiä käsillä. Lasten hienojen ideoiden innoittamana jokainen sai toteuttaa laululeikkiä sekä omalla ötökällään että käsillä leikkien. Laulun olisi voinut vielä leikkiä liikkuen, jolloin kehollinen ilmaisu olisi saatu mukaan. Tällä samalla tuokiolla vielä laulupiirsimme saman laulun. Jokaisella lapsella oli oma paperi ja kynät. Tehtävänä oli piirtää laulun ötökät samalla kun laulamme. Oli yllättävää, kuinka monta kertaa lauloimme saman säkeistön, sillä lapset todella keskittyivät piirtämiseen. He halusivat myös laulaa saman säkeistön niin monta kertaa, että kaikilla oli ötökkä valmis. Lopuksi vielä kaikki saivat esitellä oman taideteoksensa muille.

Viimeisellä musiikkituokiolla harjoittelimme sanarytmiä ja laulupiirtämistä yhteiseen paperiin. Ensin jokainen sai keksiä ötökän sekä taputtaa ötökän ja oman nimensä toisten toistaessa perässä. Kierroksen jälkeen lapset keksivät ötököitä ja yhdessä yritettiin keksiä sanalle rytmitystä. Ensin taputtaen paikallaan ja sitten tömistäen ja taputtaen paikallaan tai liikkeessä. Lapset keksivät myös lauseita

(mikä ötökkä, mitä tekee ja missä) ja rytmitimme ne taputtaen. Tämän jälkeen laulupiirsimme Hämä-hämähäkin. Piirsimme yhdessä verkon kiertävällä kynällä (kuva 7). Tämän jälkeen kaikki valitsivat itselleen kaksi tai kolme kynää ja piirsivät omalle kohdalleen seittiä hämähäkin, auringon ja sadepisaroita. Ryhmäni lapset, jotka olivat aiemmin ilmoittaneet, etteivät halua laulaa, lauloivat huomaamattaan Hämä-hämähäkki-laulun ensimmäisen säkeistön monia kymmeniä kertoja. Lopuksi vielä laskimme seitin viivat ja vertailimme (isoin, pienin, eniten, vähiten). Laulupiirtämisessä siis lauletaan ja piirretään samaan aikaan. Laulupiirtäminen voi olla myös kokonainen tuokio ja tarina, jossa on useita lauluja, ja tarinaa piirretään eteenpäin. Lopuksi vielä laskimme viivat ja vertailimme (isoin, pienin, eniten, vähiten).

Palaute toiminnasta ja itsearviointi

Projekti oli oikein onnistunut, silmiä avaava ja innostava. Yhdellä laululla saatiin monta eri toteutustapaa lisäämällä jokin uusi elementti, kuten soittimet ja laulupiirtäminen. Lasten innostus musiikkiin kasvaa heidän ollessa aktiivisia toimijoita musiikkihetkillä.

Arvioimme lasten kanssa projektia, työskentelyä ja valmiita töitä pitkin matkaa arjessa. Pysähdyimme miettimään, miltä taidehetket tuntuivat ja mitä he olivat oppineet. Lapsilta tuli palautetta minulle, mikä oli kivaa ja innostavaa. Lapset kertoivat vanhemmilleen päivistä, mitä olivat tehneet ja oppi-

neet. He näyttivät myös omista teoksistaan otettuja kuvia. Vanhemmat kertoivat lasten puhuneen kotona, että taideprojekti oli tosi mukavaa kesäpuuhaa. Lasten ottamiin kuviin ja niiden yhdessä tutkiskeluun olisin halunnut pysähtyä pidemmäksi aikaa. Olin suunnitellut, että projektin lopuksi katsomme kuvia yhdessä ja keskustelemme niistä. Päiväkotimme salissa on iso valkokangas, jonka kautta olisimme nähneet kuvat suurempina. Ajatuksena oli myös, että se olisi ollut taidenäyttely lapsille heidän ottamistaan kuvista. Lapset olisivat voineet myös dokumentoida kesäprojektin itselleen. Kännet he olisivat voineet tehdä pahvista ja koristella ne piirtäen ja värittäen. Olisimme voineet tulostaa kuvat luonnossa tehdyistä taidetöistä ja soittimista sekä lisätä tehdyt työt. Olisin voinut myös pysähtyä jokaisen lapsen kohdalla tarkastelemaan/keskustelemaan yhdessä projektista, työn vaiheista, oppimisesta, innostavista asioista yms. ja olisimme voineet kirjata ne kansioon. Dokumentoinnille tulee aina jätettyä liian vähän aikaa, vaikka se on todella suuri osa projektia. Jätin sen liian loppusuoralle, jolloin minulle tuli talon yhteisiä vastuutehtäviä ennen lomalle jääntiä ja lapset jäivät lomille aiemmin kuin oli ilmoitettu. Seuraavalla kerralla projektia toteuttaessa ja muutenkin työssäni aion pysähtyä lasten kanssa myös dokumentoinnin ja itsearvioinnin äärelle. Aion ehdottomasti jatkosakin toteuttaa erilaisia projekteja ilmaisun monin muodoin ja lapsista lähteneistä ideoista ja aiheista. Voin lämpimästi suositella tällaista työskentelytapaa myös muille.

Kuva 5. Soittimet kierrätysvälineistä

Kuva 6. Ötökkätanssi laulupiirtäen (kuvat Jenna Hämäläinen)

Kuva 7. Hämä-hämähäkki-laulu laulupiirtäen (kuva Jenna Hämäläinen)

Lasten osallisuus

Tässä projektissa lasten osallisuus suunnittelussa toteutui yhteisen suunnittelupalaverin avulla. Jokaisessa toteutetussa taidetyössä lapset saivat myös vapaasti suunnitella omaa työtään itse tai parin kanssa ennen toteutusta. He saivat itse suunnitella, mitä ötököitä milloinkin halusivat tehdä sekä millaisia materiaaleja ja värejä käyttää. Toteutuksessa toistui osin samat tavat kuin suunnittelussa. Toteuttaessaan töitään he saivat myös valita itse määrän. Osa lapsista teki yhden taideteoksen kullakin kerralla, kun taas toiset tekivät useita töitä. He saivat itse myös valita parinsa. Koko taideprojektimme oli mielestäni vapaata, iloista ja innostusta täynnä olevaa toimintaa. Tämä oli lasten mielestä erittäin tervetullutta toimintaa juuri päätyneen esiopetuksen jälkeen. Lapset olivat innoissaan ja kyselivät joka päivä, mitä kivaa tänään tehdään. Jokainen sai iloisia kokemuksia ja onnistumisen elämyksiä taiteen äärellä ja jokainen sai ilmaista itseään haluamallaan tavalla. Jokaisen töitä ihasteltiin yhdessä ja tämä on mielestäni myös parhaimmillaan lasten osallisuutta. He saavat tunteen ryhmään kuulumisesta ja tunteen siitä, että jokaisen tekemää työtä arvostetaan. Jokaisen osallistumista toimintaan arvostetaan myös yksilöllisesti. Kehutaan ja kannustetaan osallistumisesta, oli se sitten vähäistä tai runsasta. Musiikillisessa osuudessa osallisuus näkyi yhteisessä suunnittelussa. Toiminnassa lapset saivat valita soitinten määrän, osallistumisensa ajankohdan (ensimmäinen vai toinen porukka) sekä ideoida liikkeitä laululeikkiin. Laulupiirtämisessä lapset olivat myös aktiivisia osallistujia toiminnan kulussa ja kestossa. Kasvattajana on myös tärkeä opetella luopumaan liian valmiista suunnittelusta. Osallistetaan lapset yhteiseen suunnitteluun ja jätetään tilaa lapsista lähtevälle oppimiselle, yhteisille keskusteluille, ideoille ja ongelmien ratkaisuille.

POHDINTAA JA OIVALLUKSIA

Retkillä ja luonnossa korostuu mielestäni hetkellisyyden tavoittaminen, ympäristön esteettisyys ja moniaistisuus. Kävelyretki kohteeseen voi olla myös

matka taiteeseen. Mielestäni tässä on tärkeää aikuisten läsnäolo sekä lasten havaintojen huomaaminen ja kuuleminen. Matkan varrella voidaan ihastella ja ihmetellä mitä vaan, kun ollaan aistit avoinna. Tässä ilmenee mielestäni hyvin arjen pedagogiikka ja kokemuksellisuus osana oppimista. Myös lasten osallisuus tulee esiin, kun lasten havaintoja kuullaan ja pidetään tärkeänä sekä jäädään yhdessä ihmettelemään ja pohtimaan.

Työhöme kuuluu oppimisympäristön järjestäminen niin, että se mahdollistaa vapaan askartelun, piirtämisen, maalaamisen, muovailun sekä soittamisen ja laulamisen, vaikka päivittäin. Oppimisympäristön luomiseen tai muuttamiseen tulisi ottaa mukaan myös lapset. Oppimisympäristössä on tärkeää myös esteettisyys. Tarvikkeiden tulisi mielestäni olla aina lasten näkyvillä ja saatavilla. Lapsille on tärkeä myös opettaa huolehtimaan yhdessä oppimisympäristön innostavuudesta ja esteettisyydestä laittamalla tavarat paikoilleen ja huolehtimalla yhdessä siisteydestä. Opetellaan esimerkiksi pesemään siveltimekset ja huuhtelemaan maalipurkit. Myös soittimien oikeanlaista käsittelyä olisi hyvä harjoitella. Luovuudelle tulisi antaa myös aikaa antamalla mahdollisuus toteuttaa työn tekoa useampana päivänä. Myös salliva ja kiireetön ilmapiiri toteuttaa itseään taiteellisesti, liikunnallisesti sekä musiikillisesti on ensiarvoisen tärkeää. Työyhteisöissä on tärkeää käydä yhteistä keskustelua myös oppimisympäristöistä ja arvoista taidekasvatuksessa. Pohdittava asia oppimisympäristössä on myös se, ovatko kaikki edellä mainittujen osa-alueiden välineet saatavilla samaan aikaan vai voisiko oppimisympäristöä muokata säännöllisesti ja vaihtaa välineitä. Kannustaisiko ja motivoisiko se enemmän lapsia monipuolisempaan toimintaan? Taidekuvien tuominen oppimis-

ympäristöön varmaan rikastaisi lasten kiinnostusta taiteeseen. Mielestäni olisi myös tärkeää tutkia lasten kanssa koko päiväkotimme ympäristössä esillä olevia lasten taideteoksia ja vieraila välillä myös muissa ryhmissä. Myös nämä kuvat ja niiden tutkiminen, ihmetteleminen ja ihasteleminen kehittäisivät lasten sanallista ilmaisua. Se toisi myös arvostusta lasten tekemille töille, kun niitä yhdessä ihasteltaisiin. Mielestäni se kehittäisi myös meidän kasvattajien ammatillisuutta, kun jakaisimme näin omaa osaamistamme ja ideoitamme. Arjen perus- ja siirtymätilanteissa kuvataidekasvatusta voi toteuttaa huomioimalla ympäristössä esiintyvää estetiikkaa keskustellen lasten kanssa. Voidaan kannustaa lapsia havainnoimaan muotoja, värejä ja erilaisia pintoja. Niitä voidaan myös tunnustella kaverin tai omista vaatteista tai piirtää kaverin selkään esimerkiksi muotoja, joita toisen lapsen tulisi ilmaista sitten kehollisesti.

LÄHTEET

Opetushallitus (2014). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus.

Ruismäki, H., Hietanen, L. & Sepp, A. (2022). Taito- ja taidekasvatus elämänmittaiseksi eliksiiriksi. Teoksessa I. Ruokonen (toim.). Ilmaisun ilo. Käsikirja 0-8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen (s.89-92). PS-kustannus.

Ruokonen, I. (2022). Ilmaisun monet muodot varhaislapsuuden kokonaisvaltaisessa pedagogiikassa. Teoksessa I. Ruokonen (toim). Ilmaisun ilo. Käsikirja 0-8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen (s. 19-27). PS-kustannus.

Rusanen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, K., Torkki, K. (2014). Musta tuntuu punaiselta. Lasten keskus.

Ryhmäni lapset, jotka olivat aiemmin ilmoittaneet, etteivät halua laulaa, lauloivat huomaamattaan Hämähäkki-laulun ensimmäisen säkeistön, monia kymmeniä kertoja.

TAIDEKASVATUS ILON JA

OSALLISUUDEN RAKENTAJANA

KUN TAIDEAGENTTI HERÄÄ

•••••

Jaana Virta

JOHDANTO

Helsingin yliopiston täydennyskoulutusyhtiö HY+:n järjestämän ja Opetushallituksen rahoittaman Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa -koulutuksen tarkoituksena oli tukea henkilöstön valmiuksia taidekasvatuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Tavoitteena oli vahvistaa varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista osaamista erityisesti kokonaisvaltaisen musiikillisen ja kuvallisen oppimisen alueilla. Täydennyskoulutus alkoi Ilmaisun monet muodot -seminaarilla maaliskuussa 2022. Siinä sukkellettiin laajasti ilmaisun eri muotoihin, kuten tanssiin, käsityölliseen ilmaisuun, draamaan, musiikkiin ja taiteeseen. Kaiken keskiössä oli kuitenkin lapsi ja se, miten ilmaisun monia muotoja voitaisiin käyttää pedagogisen ja lapsilähtöisen toiminnan toteuttamisessa.

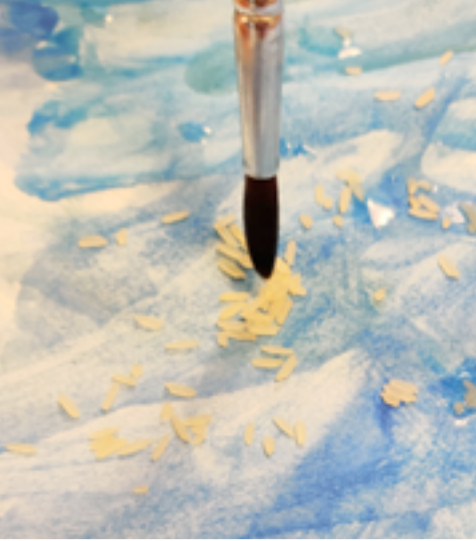
Varhaiskasvatuslaki määrittelee yhdeksi tavoitteeksi toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 3 §). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen on määritelty edistämään lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa (Opetushallitus 2022, 45). Näiden lisäksi lapsen oikeuksien sopimuksen 31 artiklan mukaan jokaisella lapsella on oikeus lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin. Lisäksi on kunnioitettava ja edistettävä lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustaa sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamiseen kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajantoiminnoissa.

(Yhdistyneet kansakunnat 1989.) Lain ja ohjaavien asiakirjojen painottaessa ilmaisutaitojen tärkeyttä varhaiskasvatuksessa, ei jää epäselvyyttä niiden tärkeydestä lapsen kehitykselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittelevät monipuolisten työtapojen käytöstä ja niiden valintaa ohjaavien varhaiskasvatukselle asetettujen tehtävien ja tavoitteiden sekä lasten iän, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteiden huomioimisen toimintaa suunnitellessa. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Monipuolisten työtapojen tulee olla sekä oppimisen väline että opettelu kohde. Tällöin kasvattajan kyky rohkaista lapsia kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä nousee merkittäväksi tekijäksi, jotta tunnistetaan eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. (Opetushallitus 2022, 40.) Lasten kertomukset ovat aina kuuntelemisen arvoisia. Ne muodostavat oma-leimaisuudellaan merkittävän kerroksen meidän ihmisten kulttuurisessa tuotannossa ja ymmärryksessä (Riihelä 2012, 230). Onkin ensiarvoisen tärkeää, että lasten ääni ei jäisi varjoon päiväkotitarjossa. Näin toimittaessa nousee selvästi esille lapsille ominainen tapa ajatella ja yhdistää asioita.

Tämän Opetushallituksen täydennyskoulutuksen tarkoituksena oli tuottaa kentälle taideagentteja rikastamaan ja herättämään ilmaisutaitojen osaamista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Tämän innoittamana tavoitteenani oli kokeilla uusia, koulutuksen kautta opittuja menetelmiä sekä vanhoja tuttuja, muistin syövereihin painuneita työtapoja 5-vuotiaiden ryhmässä ja herätellä työyhteisö

Kuva 1. Työvaiheita (kuva Jaana Virta)

laajemmin taideaineiden pariin. Tavoitteena oli toteuttaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukainen, oppimisen eri osa-alueet huomioiva lapsilähtöinen projekti. Projektini painottui ilmaisutaitoihin: musiikkiin ja kuvataiteeseen.

TAIDEPEDAGOGINEN PROJEKTI

Vesi eri olomuodoissa on aina yhtä houkutteleva lapselle. Tylsältä iltapäivän sateesta alkoi projekti, joka kerääntyi lätäköiksi ja lopulta päätyi mereen, jossa asustaa mitä kummallisimpia ystäviä. Keskustelemalla ja kokoamalla ajatuksia lasten kanssa siitä, mitä kaikkea merestä löytyy ja miten ne voivat liikkua, saatiin aikaiseksi yhteinen seikkailu! Yhtäkkiä leijuimme liikuntahetkessä meressä kuten rauskut, teimme käsistä haille hampaat ja menimme takaperin kuten ravut meren äänten siivittäminä. Leikki kehkeytyi yhteiseksi musiikkituokioksi. Tuokio alkoi lyhyellä musiikillisella tervehdyksellä jokaiselle lapselle. Tämän jälkeen lähdettiin uimaan yhdessä laululeikin siivin sekä liikkuen vapaasti meren äänten tahtiin tilassa rytmiä vaihdellen. Piirissä jokainen sai kertoa mitä veden alla näkyi ja näyttää miten se liikkui muiden tehdessä perässä. Yhdessä pohdittiin myös, miltä meren alla kuulosti, mitä

ääniä kuului ja mistä ne voivat olla peräisin; simpukastako, jonka löysimme sukeltaessa? Päätimme perustaa soitinkuoron, jonka avulla voisimme tehdä omat meriäänet. Kävimme läpi, mitä välineitä voisi käyttää ja minkälaista ääntä ne pitävät. Kehosoittimet ja ympäristöstä keksityt sekä käytössä olevat soittimet löytyivät nopeasti ja tila täyttyi äänistä. Yhteinen musisointi päätettiin rauhoittavalla rentoutuksella musiikin soidessa.

Kirjojen avulla jatkoimme merenpohjan tutkimista ja suunnittelimme omat hahmot, joiden tekemiseen käytimme erilaisia kuvataiteen tekniikoita, kuten otettiin vedoksia pinnoista. Vedoksien teko oli lapsista helppoa ja hyvin mukaansatempaava. Uusia vedoskohteita löytyi loputtomasti ja pinnat houkuttelivat lapsia kokeilemaan, mitä paperille syntyisi. Liituvedoksista syntyivät merenelävien ulkoasut, jotka lopuksi piirrettiin, leikattiin ja koristeltiin lasten toiveesta. Eri vesiväritekniikoita hyödyntäen tehtiin tausta mereneläville. Samalla pääsimme perehtymään värilaboratorion saloihin ja siihen, miten vesi muuttaa värejä ja mitä niille

Kuva 2. Animaation teko (kuva Jaana Virta)

tapahtuu, kun se kuivuu tai jos pinnassa on ollut jotakin muuta kosteutta sitovaa, kuten riisiä tai suolaa (kuva 1).

Yhteinen projekti huipentui animaation tekemiseen ja äänimaailman rakentamiseen. Koska digitaaliset kuuluvat nykyaikana perustaitoihin, joita tulisi harjoitella jo pienestä pitäen, saivat lapset kuvata aktiivisina toimijoina animaatiota tabletin Stop Motion -sovelluksella. Tällä tavoin digilaitteet tulevat luontevaksi osaksi eheytettyä pedagogista kokonaisuutta. Yhteistyö- ja neuvottelutaidot karttuivat, kun mietittiin yhdessä, mitä animaatiossa tulisi tapahtumaan. Yhteisymmärryksessä sovittiin, että kalat uivat ja lähtevät sitten kauppaan hakemaan ruokaa. Kaikki pääsivät liikuttamaan meren eläimiä sekä kuvaamaan animaatiota laitteella. Äänimaiseman luominen animaatioon oli kaikista hyvin jännittävää, ja lapset löysivät itselleen juuri oikeat soittimet äänimaailman rakentamiseen. Tässä taidelähtöisiin menetelmiin liittyvässä toiminnassa painopiste oli prosessissa, ei niinkään lopputuloksessa, vaikkakin siitä tuli erittäin onnistunut, ja lapset kokivat yhteistä iloa ja riemua onnistumisesta.

LOPUKSI

Yhteinen projekti sisälsi jotain kaikista oppimisen osa-alueista, ja uudet menetelmät houkuttelivat kokeilemaan uutta. Tavoitteena oli innostaa kasvattajia kokeilemaan itselle uusia tai unohtuneita menetelmiä, joista olisi hyötyä lasten kokonaisvaltaisen kasvun ja oppimisen tukena. Lähtökohtana oli lasten osallisuus toiminnan jokaisessa vaiheessa. Toteutuksessa toteutuivat monet varhaiskasvatussuunnitelman osa-alueet, ja lapset olivat motivoituneita tutkimaan heidän kiinnostuksensa kohteista nousevaa aihetta. On aikuisen vastuulla yhdistää pedagogiset tavoitteet niihin käyttäen eri menetelmiä, jotka tällä kertaa painottuivat ilmaisutaitoihin. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Usein varhaiskasvatuksen yksiköistä löytyy riittävät materiaalit ja laitteet, niitä on vain osattava käyttää luovasti eri tekniikoin juurtumatta mihinkään tiettyyn sapluunaan tai toimintamalliin. Tuoreena taideagenttina suurin oivallukseni on antaa aikuisten suunnitelmissa tilaa lasten ideoille ja ajatuksille, ne ovat luovia ja voivat johtaa yllättäviin lopputuloksiin, joita kukaan ei olisi keksinyt! Sukeltamalla syvälle ilmaisun eri muotoihin tuemme parhaiten laaja-alaista oppimista lapsille ominaisin keinoin.

LÄHTEET

Riihelä, M. 2012. Kertominen on lapsille sanallista leikkiä. Teoksessa L. Karlsson & R. Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan (s. 197-234). Suomen kasvatustieteellinen seura.

Opetushallitus (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Opetushallitus.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. www.finlex.fi.

Yhdistyneet kansakunnat (1989). Lapsen oikeuksien sopimus. YK.

HAUSKASTI KOHTI KESÄÄ

•••••

Anne Uutela

JOHDANTO

Luontopainotteisessa päiväkodissämme seurataan vuodenaikojen vaihtumista ja luonnossa tapahtuvia muutoksia varsin monipuolisesti ja läheltä. Kevätkaudella onkin täten helppo toteuttaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2022) tavoitteita ympäristökasvatuksen saralla. Onkin siis luontevaa rakentaa toimintasuunnitelmaa seuraten kevään kehittymistä ja tapahtuneita muutoksia luonnossa. Toimintaa rakennetaan myös rytmin pohjalta, ja tälle keväälle nousi esiin kevään merkkien havainnointi.

Oppimisen alueista keväinen teema tukee erityisesti Kielten rikasta maailmaa, Ilmaisun monia muotoja sekä tietysti osiota Tutkin ja toimin ympäristössäni. Keväisten retkien lisäksi suunnittelin erilaisia musiikkiin ja kuvataiteeseen liittyviä toimintatuokioita: keväisiä lauluja, vesivärimaalausta, erilaisia rytmiharjoituksia ja askartelua. Tilaa jätin myös lasten omien ideoiden toteuttamiseen.

Taidekasvatuksen eri osia, kuten musiikkia ja kuvataidetta, olisi hyvä sisällyttää toimintaan viikoittain. Viikoittainen toiminta voi olla yhteen asiaan keskittyvää tai useaa osaa yhdistelevää. (Salo, Pusa & Pöllänen 2022.)

Laulupiirtäminen 3-4-vuotiaiden ryhmässä oli antoisa kokemus. Lapset joiden ei näe ottavan kynää käteensä muuten, innostuvat piirtämään liiduilla paperille. Musiikki rytmitti tekemistä, piti mielenkiintoa yllä ja ohjasi piirrosta toivottuun suuntaan. Laulupiirtämisen avulla tuetaan systemaattisesti myös lapsen tunnetaitoja ja -ilmaisua sekä vahvistetaan ryhmän yhteisöllisyyttä ja kunkin lapsen osallisuutta ja tasavertaisuutta. (Lappalainen & Ruokonen, 2022.)

PROJEKTIN OSAT

Laulupiirtäminen

Laulupiirtäminen toimintatapana oli uutta myös meidän hoitajatiimillemme. Nopeasti he oivalsivat jutun juonen ja ohjasivat lapsia toiminnan aikana. Ensin etsittiin tarvittavat vahaliidut ja rullapaperi teipattiin lattialle. Käytimme CD-levyä tukemassa

Kuva 1. Välineet (kuva Anne Uutela)

Kuva 2. Valmis Laulupiirros (kuva Anne Uutela)

Kuva 3. Aurinkopiirustukset seinällä (kuva Anne Uutela)

omaa laulua, ja niin homma lähti käyntiin. Kuvasta 1 näkyvät paperin lisäksi tarvittavat välineet eli äänite ja väriliidut.

Samainen toimintatuokio pidettiin kahdelle ryhmälle, 3-4-vuotiaat ja 5-6-vuotiaat. Kuva 2 kertoo 5-6-vuotiaiden laulupiirrostuotoksesta.

Valmiit piirrokset olivat vanhempien nähtävillä päiväkodin kevätjuhlassa.

Auringot, lasten osallisuus

Lapset innostuivat laulupiirtämistuokiosta siinä määrin, että aurinko jäi heille mieleen niin lauluna kuin tuotettuna kuvanakin. Niinpä tulostimme värityskuvia auringoista, jotka lapset värittivät haluamillaan väreillä. Varsin luontevasti väreiksi valikoituivat keltaiset ja punertavat sävyt. Valmiit auringot leikattiin irti paperista ja laitettiin esille päiväkodin piirrospöydän esittelytaululle (kuva 3). Näitä lapset innolla esittelivät vanhemmilleen heidän tullessa lapsiaan noutamaan.

Kukkaketo ja kuva

Seuraavaksi puhuimme siitä, mitä kaikkea aurinko saa aikaan. Nopeasti löytyivät kaikki kasvuun tarvittavat elementit: aurinko, multa, vesi ja lämpö. Päätimme yhdessä tehdä seinälle kollaasin kukkakedosta. Ensin piirrettiin kukkia öljyväriiliiduilla ja lopuksi laveerattiin työ vihreällä vesivärillä. Pedagogisesti toteutui batiikkitekniikka ja värioppi (kuva 4 seuraavalla sivulla).

Puu kukkii

Kun kevät vielä hieman eteni, puhuimme puiden kukinnasta ja hyönteisten osallisuudesta hedelmien kehittymiseen. Päiväkodin katossa roikkui valmiiksi puun oksa, jossa oli vielä lumiharso päällä. Siihen askartelimme silkkipaperista kukat ja kartongista lehtiä, jotta puu sai kesäisen kuosin. Kun jakso vaihtui kesäkauteen, tämä projekti tuki sen tavoitetta kesätaiteen toteuttamiseksi (kuva 5).

Kuva 5. Kukkiva puu (kuva Anne Uutela)

LOPPUSANAT

Tähän artikkeliin poimin osia kevään 2022 aikana toteutetuista toiminnoista. Teokset tehtiin välineistöllä, joka sillä hetkellä oli saatavilla. Tekemisen riemu oli kuitenkin pääasia, ja lapsista oli hauskaa tehdä erilaisia tehtäviä, jotka kuitenkin johdonmukaisesti linkittyivät toisiinsa. Tulevaisuudessa hyödynnämme myös kantavia laaja-alaisen osaamisen teemoja, joiden idea lähtee lasten mielenkiinnon kohteista, ja osallistamme lapset itse ideoimaan toimintaa.

LÄHTEET

Salo, I., Pusa, E. & Pöllänen, J. (2022). Lapsen oikeus taiteisiin. Blogikirjoitus. Pikkunorssin taide-, taito- ja luontokanava. <https://pikkunorssi.fi/lapsen-oikeus-taiteisiin/>

Lappalainen, M. & Ruokonen, I. (2022). Iloa, osallisuutta ja oppimista laulupiirtämisestä. Teoksessa I. Ruokonen (toim.). Ilmaisun ilo (s. 209-228). PS-kustannus.

Opetushallitus (2022). Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet. Opetushallitus.

Kuva 4. Kukkaketo (kuva Anne Uutela)

TAIDE KÄDEN ULOTTUVILLE

.....
Piia Tuohikorpi, Santeri Siironen, Petra Westberg

JOHDANTO

Idea tähän lopputyöhön sai alkunsa Turun Aboa Vetus Ars Nova -museovierailulla. Siellä kuulimme ja näimme museon omia ”salkkuja”, joita lapsiryhmät käyttävät museon taiteen ja näyttelyiden tutkimiseen. Lähdimme miettimään, millaisia vastaavia siirreltäviä reppuja, salkkuja tai kärryjä voisimme omassa työssämme hyödyntää ja mitä niiden tulisi sisältää. Työskentelemme aivan erilaisissa ja -ko-koisissa ryhmissä ja päiväkodeissa Turussa, Helsingissä ja Raumalla. Silti meitä yhdisti se, ettei näissä meidän taloissamme ollut käytössä kuvataiteen tai musiikin saralta tällaisia pakettiratkaisuja, joilla kuvataide ja musiikki saataisiin helposti osaksi jokaisen talon ja jokaisen ryhmän arkea. Esimerkiksi soittimet ovat yleensä hyvin kalliita hankkia joka ryhmään, ja siksi niitä miltei aina säilytetäänkin vain musisointiin tarkoitettussa tilassa. Kuitenkin lapset kokevat ja ovat aistit avoinna joka hetki. Esteettinen elämys ja kokemus voi tapahtua monenlaisissa tilanteissa ja ympäristöissä niin yksin kuin yhdessä jakaen (Granö & Niinistö, 2022).

Suunnittelimme ja toteutimme kukin oman talomme ja lapsiryhmämme tarpeisiin soveltuvat liikuteltavat taidepakit. Ajatuksena oli, että ne eivät olisi liian hintavia päiväkotien toteuttaa, ne olisivat usein käden ulottuvilla ja niitä voisi tarpeen tullen myös muokata. Kierrättäminen ja uuden ideointi oli tärkeässä osassa tätä projektia. Valmiiksi suunniteltu musiikki- tai kuvataidetuokio on helppo myös esimerkiksi uusien työntekijöiden ottaa käyttöön; kaikki tarvittava materiaali löytyy yhdestä paikasta. Taidepakki toimii myös pedagogisen osaamisen ja ideoiden jakamisen lähteenä, sillä uudet ideat on helppo jakaa kollegoille pakkia päivittämällä.

Meitä kiehtoi myös lapsen osallisuus näihin taidehetkiin ja siksi olemme pyrkineet miettimään, kuin-

ka saisimme lapset mukaan näiden taidepakkien sisällön valintaan. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen (Opetushallitus, 2022).

MUSIIKKI- JA KUVISKÄRRYT Piia Tuohikorpi

Kaikille meistä on varmasti tuttua tilanne, jossa huomaat yhtäkkiä yllättäen, että nyt olisi juuri sopiva hetki toteuttaa vaikkapa musiikki- tai kuvataidetuokio lasten kanssa, mutta koska et ole ehtinyt suunnittelemaan sitä ja tarvittavat tavaratkin ovat missä sattuu, jää oivallinen hetki käyttämättä. Suunnittelin valmiit kuvis- ja musiikkikärryt vastaamaan juuri tähän tarpeeseen. Liikuteltavien kärryjen mukana kulkee myös ideakansio, jossa on valmiita ohjeita ja ideoita kaikkien käytettäväksi.

Varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti ilmaisen erilaiset muodot tarjoavat lapsille kokemuksia ympäröivästä maailmasta. Innostava oppimisympäristö ja helposti saatavilla olevat monipuoliset välineet ovat tärkeitä ilmaisen erilaisiin muotoihin tutustuttaessa. (Opetushallitus 2022, 39-40)

Kuviskärryissä tarvikkeet ja ideat ovat yhdessä paikassa kaikkien päiväkodin ryhmien saatavilla. Aina-kin omalla työpaikallani välineet ja tarvikkeet ovat usein hukassa tai jonkun toisen ryhmän kaapissa. Kaikkea ei myöskään voi hankkia kaikkiin ryhmiin. Ideoiden jakaminen on ollut myös jo pidempään to do -listalla koko henkilökunnan kesken. Kuviskärryn sisältönä voi kulkea esimerkiksi erilaisia piirtimiä (liituja, värikyniä, tusseja, hiiltä, pieneen käteen sopivia liitupalloja jne), vesivärejä, siveltimiä, sa-vea ja sen käsittelyyn tarvittavia välineitä, erilaisia papereita, sormivärejä, kankaita, helmiä, kelmua,

kaikenlaista maalipinnan elävöittämiseen käytettävää materiaalia, kippoja, kuppeja tai purkkeja väri-
labran toteuttamiseen jne. – vain mielikuvitus on rajana. Kärryn sisältö voi elää lasten kulloistenkin mielenkiinnon kohteiden mukaan.

Musakärryn idea on aivan vastaavanlainen. Musakärry voi sisältää vaikkapa laulupiirtämiseen tarvittavat tarvikkeet, rytmimunia, marakasseja, kepejä, kapuloita, kaiuttimen, rytmirinkulan yms. Lasten kanssa voi myös tehdä omia soittimia ja ideoita leikkejä ja lauluja, missä niitä käyttää. Myös lapset voivat olla mukana suunnittelemassa kärryn ja toiminnan sisältöä. On tärkeää rakentaa oppimisympäristöstä positiivinen ja iloa tuottava, jotta se kehittää lapsen suhdetta musiikkiin parhaalla mahdollisella tavalla (Lindeberg & Ruokonen 2017, 339). Musiikillisen ilmaisun tavoitteena varhaiskasvatuksessa on varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti tarjota lapsille erilaisia musiikillisiä kokemuksia ja lisätä kiinnostusta musiikkiin (Opetushallitus 2022, 40).

Jokaisessa päiväkodissa on runsaasti pedagogista osaamista, mutta osaamisen jakamiselle jää usein aivan liian vähän aikaa. Molempien kärryjen mukana kulkeviin kansioihin on tarkoitus kerätä ideoita ja kuvia onnistuneista toteutuksista, joita kaikki voivat hyödyntää työssään. Vaikka joku toteutus olisikin tapahtunut eskarissa, pystyy sitä varioiden ja lasten ikätason huomioiden toteuttamaan myös pienten kanssa ja toisin päin. Toivon, että tämä antaa inspiraatiota taidekasvatuksen helpompaan toteutukseen päiväkodeissa ja sitä kautta ruokkii ja lisää luovuutta arjen kiireidenkin keskellä! Kari Uusikylä toteaa artikkelissaan osuvasti, että taidekasvatus lisää luovuutta ja että luovuudessa on paljon eri tasoja alkaen lapsen itseilmaisusta (Uusikylä 2022, 38). Toivottavasti myös me kasvattajat löydämme lisää luovia tapoja toteuttaa taidekasvatusta.

MUSIIKKI- JA KUVISKASSIT

Santeri Siironen

Taidekassien sisältöjen suunnittelu lähti liikkeelle päiväkotimme opettajien palaverissa, jossa esittelin siirrettävien taidepakettien idean kollegoilleni. Esiin nousi toive siitä, että kassin sisältö toisi pe-

ruspedagogiikkaan jotain uutta taidekasvatuksen osalta. Toisena toiveena esitettiin kassin helppokäyttöisyys ja yksinkertaiset, pienet ideakortit. Valmiiksi kuvatuettujen ja selkeää suomenkieltä sisältävien ohjeiden on koettu tukevan monikielisten lasten sitoutumista toimintaan. Välineiden liikuteltavuus ja erityisesti ulkopedagogiikan rikastaminen taidelähtöisellä toimintatavalla kiinnosti monia, sillä näitä on ennen yhdistetty esimerkiksi maataiteen tai luonnonmateriaalien avulla.

Itselläni pysyi projektin suunnittelussa ajatuksena, että luontoon ja ympäristöön jäävät väriaineet ja materiaalit olisivat mahdollisimman ekologisia. Yhdistelin näitä ajatuksia ja toiveita omien näkemysteni kanssa yhteen, ja niistä muotoutui kolme erisisältöistä kuviskassia ja kaksi erisisältöistä musiikkikassia. Esittelin kassien aiheet omalle 3–4-vuotiaiden lasten ryhmälleni, minkä jälkeen he pääsivät ideoimaan konkreettisesti, mitä välineitä ja tavaroita kasseihin tarvitaan. Lasten rajaton mielikuvitus auttoi myös itseäni suunnittelutyössä laajentamaan ajatuksia ”laatikon ulkopuolelle”.

Kuviskassien sisältöjen teemoina on piirtäminen ja maalaaminen, värit ja tutkiminen ja digi. Kaikki kolme kokonaisuutta on täysin ulos vietävissä. Ideoinnissa on huomioitu monikäyttöisyys myös erilaisissa oppimisympäristöissä. Metsässä tai leikkipuistossa voi olla hyvinkin erilaisia mahdollisuuksia toteuttaa taidekassien sisältöä. Tämä vaatiikin varhaiskasvatuksen ammattilaiselta herkkyyttä muokata kassien ideoita oppimisympäristöön sopivaksi. Katuliiduilla voi metsässä piirtääkin asfaltin sijaan kalliolle ja talvella paperin sijaan voi kokeilla maalata lunta ja jätää. Digitaalisuus itseisarvona herätti kollegoissani kiinnostusta, sillä sitä saatetaan pitää hieman vieraana ja kenties vähän pelottavanakin asiana varhaiskasvatuksessa, varsinkin yhdistettynä taidekasvatukseen. Metsässä pystyy harjoittelemaan tabletilla kuvaamista, sen kameraa voi käyttää digitaalisena luuppina zoomaamalla mielenkiintoiseen yksityiskohtaan tai sillä voi kuvata vaikka vlogin koko metsäretkestä. Oman lapsiryhmäni lapset pitivät eniten kaiuttimen avulla lisätystä äänimaisemasta, jolla esimerkiksi lähileikkipuiston merirosvolaiva sai ihan uuden tason, kun tavallisen liikenteen äänten sijasta kuuluikin meren kohinaa ja tuulen huminaa.

Musiikkikassin jaottelu on hieman erilainen eli musiikkia sisälle ja musiikkia ulos. Sisätiloihin tarkoitettu kassi painottaa leikkien rikastamista itse-rakennettujen ja ”oikeiden” soitinten avulla. Eri-tyisesti ulkokäyttöön tarkoitettua kassista löytyy välineitä, joilla lapsi pystyy rakentamaan sekä ohja-tusti että omatoimisesti soittimia. Rakennetut soit-timet voidaan ottaa mukaan päiväkotiin esimer-kiksi leikkiin tai niitä voidaan hyödyntää yhteisillä musiikkihetkillä.

MUSA- JA KUVISREPUT Petra Westberg

Meidän päiväkodissämme ulkoillaan ja retkeillään paljon ja lähes päivittäin tulee eteen tilanteita, joissa huomaa, että olisipa kiva tehdä tässä ja nyt taidetta lasten kanssa lapsia osallistaen ja lapsiläh-töisesti. Tarvittavien materiaalien puuttuessa tilan-ne menee ohi ja taide jää tekemättä.

Tähän vajeeseen kehitin ja kokosin päiväkotimme kaksi reppua: kuvisreppun ja musareppun. Ne ovat helposti mukaan otettavissa ja sisältö muokatta-vissa. Kummassakin on jo valmiiksi pakattuna tiet-tyjä asioita käytettäväksi, mutta reppuun voi paka-ta halutessaan esimerkiksi soittimia sen mukaan, millaisen tuokion haluaa pitää tai jos haluaa koko lapsiryhmälle esimerkiksi juuri saman soittimen. Kummassakin repussa on sisällysluettelo ja merkki, josta reput erottaa toisistaan.

Reppujen suunnittelu aloitettiin viime syksynä yh-dessä lasten kanssa. Mietimme mitä ja miten halu-taan retkillä musisoida tai millaista kuvallista ilmai-sua halutaan tehdä. Repussa on siis mukana myös lasten toiveiden ja ideoiden mukaisia tarvikkeita. Itse jatkoin suunnittelua kesän, ja elokuussa sitten kokosin reput sellaisiksi kuin ne nyt ovat. Koekäytin reppuja myös yhdessä lasten kanssa elokuussa ja sain heiltä suoraa ja hyvää palautetta. Esimerkiksi musareppun malletit todettiin kivoiksi. Niillä oli kiva soitella metsässä erilaisia pintoja. Samoin koettiin kortit, joilla voi toimia orkesterin johtajana. Kuvis-reppun kehysten avulla etsimme päiväkodin pihasta jokaisen lapsen mielestä mukavan tai jännittävän paikan. Paikka kuvattiin tabletilla ja lapset saivat kertoa paikasta ja sen valinnasta muille ryhmän lapsille.

Päiväkodin muille aikuisille reput esittelen tulevas-sa työpaikkapalaverissa, jossa myös sovimme, mis-sä reppuja säilyttäisimme. Näin reput ovat kaikkien käytössä.

Musareppun sisältö (kuva 1)

- puiset malletit
- kuvat kivistä, oksasta ja kävystä
- kuvat tauosta ja nuoteista
- ämpäreitä
- tyhjiä rytmimunankuoria
- katuliituja
- tehtäväkortit herkille korville
- pyyhittäviä tusseja
- pyyhkimiä
- värillisiä kangashuiveja

Kuva 1. Musareppu (kuva Petra Westberg)

Kuvisreppun sisältö (kuva 2)

- vesiväripaletteja
- vahaliituja
- pillejä puhaltamiseen
- pahviset kameran kuvat rajaamiseen
- isot kartonkiset kehykset rajaamiseen ym.
- erivärisiä kartonkeja värien löytämiseen
- siveltimiä
- liimapuikkoja
- vesipurkkeja ja -pullo
- mustia tusseja
- saksia
- kalastajalankaa
- maalarinteippiä
- steinerpaperia
- kopiopaperia
- voimaperia
- maalauslustoja
- kuituliinaa pyyhkimiseen
- kuvia tunnetuista taideteoksista

Toivon, että reput otetaan koko talossa innokkaasti käyttöön ja yhdessä vaihdetaan ideoita niiden käytöstä. Piia Tuohikorvelta sain idean ideakansion tai -vihon lisäämiseksi reppuun. Eli reppua käyttäneet aikuiset voisivat vihkoissa jakaa ideoitaan, joita ovat retkillä kokeilleet ja toteuttaneet. Santeri Siironen hieno oivallus ristiriitaisista äänistä otetaan myös meillä kokeiluun. Eli esimerkiksi metsässä kauniilla ilmalla laitetaankin kaiuttimesta kuulumaan sateen ropinaa. Mitä mielikuvia se saakaan lapsilla aikaan?

POHDINTAA

Tämä projekti oman työn ohella oli työläs, mutta opettavainen. Se antoi paljon uusia ideoita ja opetti ajattelemaan taiteen tekemistä muutoinkin kuin tuokiokeskeisesti. Mielestäni myös tämä ryhmässä työskentely ja mentorointi oli antoisaa. Saimme jakaa ajatuksiamme ja ideoitamme sekä makustella niitä yhdessä. Myös palautteen saaminen on tärkeää. Oli hyvä, että kurssi kesti yli puoli vuotta, sillä ajatustyö omaan projektiin sai näin aikaa työs-

Kuva 2. Kuvisreppu (kuva Petra Westberg)

tyä ja uusia tapoja sai rauhassa työssään kokeilla. Perustimme kurssille osallistuneiden kesken oman WhatsApp-ryhmän, jossa jatkossakin jaamme taideideoita toisillemme. Taidepedagogin muutosaagentin työ siis jatkuu, vaikka kurssi päättyy.

LÄHTEET

Granö, P. & Niinistö, H. (2022). Esteettinen elämys ja kokemus lasten taidekasvatuksen perustana. Teoksessa I. Ruokonen (2022). Ilmaisun ilo. Käsikirja 0-8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen. (s. 45-60). PS-Kustannus.

Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. (2017). Musiikkitoiminnan suunnittelu. Teoksessa A. Lindeberg-Piironen & I. Ruokonen (toim.) (2017). Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja (s. 339-378). Classicus.

Opetushallitus (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Opetushallitus.

Uusikylä, K. (2022). Taito- ja taidekasvatus lapsen onnellisuuden ja luovuuden lähteenä. Teoksessa I. Ruokonen (2022). Ilmaisun ilo. Käsikirja 0-8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen. (s. 35-44). PS-Kustannus.

TAIDE ARJEN MAHDOLLISTAJANA

Pipsa Kotilainen, Niina Leikas, Satu Muteli-Vikman

JOHDANTO

Taidekasvatuksen perusteet nousevat monista varhaiskasvatusta määrittävistä asiakirjoista. Lapsella on oikeus ilmaista näkemyksensä itseään koskevista asioista ja oikeus ilmaista mielipiteensä (Lapsen oikeuksien sopimus, 1989). Tämä voidaan toteuttaa taiteen ja ilmaisun keinoin. Kuvataiteellisessa toiminnassa lapsi voi tehdä aloitteita ja ilmaista itselleen merkityksellisiä asioita (Rusanen, Kuusela, Rintakorpi, Torkki, 2014 s. 21). Jokaisella lapsella tulisi asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta olla mahdollisuus nauttia taiteesta ja kulttuurista (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2002). Taide- ja ilmaisu näkyvät päiväkodin arjessa monella eri tavalla (kuvat 1–3).

Valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on kirjattu, että lapsen on mahdollisuus saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia varhaiskasvatuksessa (Opetushallitus, 2022). Lapsen ja

taiteen vuorovaikutuksessa kohtaavat parhaimmillaan ennakkoluuloton suhde maailmaan ja aktiivinen toiminta. Luovan toiminnan eri vaiheissa lapsi havainnoi ja harjoittelee; hän voi ilmaista, kertoa ja ottaa kantaa, toiminnan luovuus ja esteettiset elämykset koskettavat, ne saavat kokeilemaan, innostumaan ja sitoutumaan. Mielekkäässä toiminnassa lapsi rakentaa minuuttaan ja kulttuurista identiteettiään (Rusanen ym., 2014).

Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lapsen suhdetta visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön (Opetushallitus, 2022). Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Nämä elämykset saattavat liittyä esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitys yhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin. Taiteen äärellä voidaan antaa tilaa leikille, tunteille, ystävyydelle, levolle ja rauhoittumiselle, aikuisen turvalle ja ihanan minän kukoistukselle. Elämysten ohella taide tukee mielen hyvinvointia. Taide antaa mahdollisuuden ilmaista tunteitamme ja kokemuksiamme. Aikuisen tuella ja rohkaisulla taiteesta voi tulla lapselle

Kuva 1. Kukkat (kuva Satu Muteli-Vikman)

Kuva 2. Oravat (kuva Satu Muteli-Vikman)

Kuva 3. Harry Potter -animaation tekemistä (kuva Niina Leikas)

ynksi selviytymiskeino ja voimavara elämän polulle (Marjamäki, Kosonen, Törrönen & Hannukkala, 2015).

Luovuuden arvo ei ole vain tuloksissa vaan itse prosessissa (Vygotsky, 2004). Yltäkyläisen mediakulttuurin vastapainoksi tarvitaan tilaa ja aikaa mielen vapaalle vaeltelulle, sisäiselle puheelle ja oman tekemisen tuottamalle nautinnolle (Rusanen ym., 2014, 11). Laadukas taidekasvatus tukee lasten hyvinvointia ja voi toimia ennaltaehkäisevänä mielenterveystyönä (Liikanen 2010; Rusanen ym. 2014, 23).

LAPSILÄHTÖISYYS TAITO- JA TAIDEKASVATUKSEN KESKIÖSSÄ

Päiväkodissa esiintyy erilaisia pedagogisia käytänteitä, kuinka lapsen ääni pääsee kuuluviin ja kuinka häntä kuunnellaan. Tuntuu siltä, että taloudelliset reunaehdot näkyvät työssä yhä vahvemmin ja moniammatillisen yhteistyön toteuttamista ja työssä jaksamista saattaa heikentää muun muassa sijais-

ten vaihtelevuus, muuttuvat lapsiryhmät sekä päivän kiireinen aikataulut. Arki voi olla katkonaista, eikä sisällä aina niin lapsilähtöistä projektinomaista työskentelyä, joka loisi puitteet ehjälle, luovalle ja lapsilähtöiselle varhaiskasvatukselle. Tähän avuksi kasvattajalla on oma osaaminen taito- ja taidepäinotteisen varhaiskasvatuksen käytänteissä sekä niiden suunnittelu, toteutus ja arviointi. (Ruokonen, 2022)

Lasten taidekasvatuksen keskiössä on aina lapsi (Ruokonen, 2022). Taito- ja taidekasvatus on olennaista lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille ja näitä osaavasti käyttävä kasvattaja voi luontevasti vaikuttaa ryhmän ilmapiiriin positiivisesti sekä sallivasti ja tätä kautta lisätä lapsen emotionaalista hyvinvointia, mikä tukee lapsen itsensä kokemisen, tunteidensa kanssa hyväksytyksi tulemisen, arvokkuuden ja itsetunnon kehitystä. Kasvattaja sensitiivisellä läsnäolollaan sekä

Kuva 4. Kanteleharjoitukset (kuva Pipsa Kotilainen)

taidepedagogiikalla ohjaa lasta kasvuun, tunteisiin, kokemuksiin, leikkiin, oppimiseen ja iloon olla todella lapsi. Lapsen vahvuuksista käsin toimiminen, luovat taidepedagogiset ratkaisut, positiivisen pedagogiikan painotus saattavat lisätä emotionaalista hyvinvointia sekä vuorovaikutuksellista oppimista. Tällöin lapsi saa olla arvokas oma itsensä kokien tunteensa ja tullen hyväksytyksi, kasvaen, oppien ja kehittyen. Kuitenkin valta toiminnan suunnittelun tekemisestä on aina aikuisilla, joten on hyvä kysyä lapsilta, kuinka he toiminnassa ovat ymmärtäneet tekemisen, vai toteuttavatko he jälleen aikuislähtöisiä ohjeistuksia. Lasten toiminta kansasuunnittelijoina on ollut lupaava suuntaus tutkia toimijuutta lasten näkökulmasta (Lipponen, Kumpulainen, Hilppö 2013, 172-173). Minäpystyvyyden tunteet, kuten osaan, voin, pystyn ja kykenen, viittaavat positiivisiin kokemuksiin (Lipponen, Kumpulainen, Hilppö 2013, 163-164).

Lorusta yhteissoitantaan

Sisarusryhmän 5-vuotiaita osallistui pieneen musiikkiinprojektiin ”Lorusta yhteissoitantaan”. Ryhmän lasten mielenkiinnonkohteeseen liittyvän kissalorun löysin netistä. Nuotinsin lorun Elefanttimarssin melodiaan sopivaksi. Tarkoitus oli harjoitella uudet sanat tuttuun lauluun ja lopuksi yhdistää lauluun lasten oma säestys kanteleella ja ksylofonin lautoilla. Säestys oli lapsille uutta. Tavoitteena oli siis uusiin soittimiin tutustumista ja laulun säestykseen osallistuminen.

Projekti kesti viikon ja toteutettiin päiväpiireissä. Motivointina toimi eräs tuttu kissa- sekä Elefanttimarssileikki. Laulun kolmas, muutaman sanan säkeistö oli helppo oppia, joten siihen opettelimme yhdistämään säestystä. Ensin tutustuimme kanteleeseen soittimena ja opettelimme lorun lauluna. Laulun sanat oli kuvitettu. Säestys oli helppo jakaa osiin eli mansikka- ja mustikkasointuun (I- ja V-sointuun). Osa lapsista näytti ohjatusti sointukuvia, osa taas soitti sointuja. Näin säestykseen pääsi helposti mukaan eikä ollut kiirettä harjoitella nopeita vaihtoja soinnusta toiseen. Haastavinta oli pienessä ajassa keskittyä sekä laulamiseen että soittamiseen yhtä aikaa, varsinkin kun laulun sanat olivat uudet. Uusia sanoja harjoiteltiin päivän muissa ti-

lanteissa. Viikon lopuksi pidimme pienen esityksen ryhmän muille lapsille ja aikuisille. Lapset kokivat onnistumisen iloa soittimillaan!

Pipsa Kotilainen, Metsikköpolun päiväkot, Vantaa

KASVATTAJAN ROOLI JA OMAN AMMATTITAITOON YLLÄPITÄMINEN

Kasvattajilla on tärkeä rooli esteettisen, sosiaalisen ja psyykkisen oppimisympäristön luojana. Esimerkiksi tavarat asetetaan lasten ulottuville ja niillä on omat paikkansa. Kasvattajat huolehtivat hyvästä ilmapiiristä. Kasvattaja voi tuoda oppimisympäristöön huolella valittuja taideteoksia, kirjallisuutta tai uteliaisuutta herättäviä materiaaleja (Rusanen ym., 2014, 64). Kasvattaja voi tukea lasten omaa kulttuuria esimerkiksi tuomalla näkyville lasten töitä ja työvaiheista otettuja valokuvia.

Kasvattajien on hyvä sopia toimintakäytännöistä ja yhteisestä arvomaailmasta. Keskustelulle on hyvä varata aikaa. Onko toiminnan ytimessä puhtaana-pidon helppous? Onko ympäristö lasten toimintaa varten, ja saako siellä syntyä sotkua? Onko kesken-eräisille töille riittävästi kuivatus- ja säilytystilaa? Onko vain tietty aika viikosta, jolloin saa olla luova, leikkisä ja liikkuva? Saako maalata aina, kun siltä tuntuu? Saako päivittäin keskittyä yksin piirtämiseen? Saako muita matkia? Saako turhautuessaan heittää työn roskeen? Saako innostavat työt viedä heti kotiin? Mitä jos käden motoriikan hallinta ei vastaa sitä, mitä lapsi toivoo? Näitä kysymyksiä on hyvä miettiä varsinkin uuden tiimin muotoutuessa.

Kasvattajan tulee olla tietoinen lasten temperamentista, taidoista, kiinnostuksen kohteista ja pe-loista (Rusanen ym. 2014, 60). Kasvattaja on lasten oman kulttuurin välittäjä: Kuvataide on yksi niistä välineistä, joiden avulla lapsen kokemukset, ajattelu ja oppiminen saadaan näkyviksi, jaettaviksi ja arvioitaviksi. Kasvattajan hyvä palaute sisältää rohkaisevia havaintoja lapsen toiminnan vahvuuksista ja siitä, miten lapsi on suunnitellut ja ideoinut sekä miten hän on nähnyt vaivaa materiaalien käsittelyssä tai miten hänen työskentelytapansa osoittavat sitkeyttä tai omaperäisiä ratkaisuja. Lapselle annettavassa palautteessa on hyvä kiinnittää huomio työn sisältöihin tai lapsen ilmaisutapaan

samalla kuunnellen lapsen omia kokemuksia työkentelystä (Rusanen ym. 2014, 66).

Animaatioprojekti Kissasatuun (muunnelma Kolmesta pukista)

Kissasatu oli ryhmässä jo valmiina, kun avautui mahdollisuus kokeilla uuden tekniikan, animaation tekoa 5-vuotiaiden lasten kanssa. Stop Motion-sovellus oli helppo käyttää vasta-alkajallekin. Suurimpana haasteena oli välineistön puute työpaikalla (kamerajalka ja tablettiteline sekä osittain myös toimimattomat tabletit). Tästä huolimatta kuvaus onnistui sovelletusti. Animaatio tehtiin lasten piirtämällä hahmoilla ja jo valmiiksi aiemmin tehdyllä rekvisiitalla. Sovellukseen oli helppo lisätä ääni ja poistaa huonot otokset. Mielenkiintoinen työtapa auttoi haastavasti käyttäytyvää lasta keskittymään ja onnistumaan tehtävässä. Video jaettiin kuvauslupien mukaisesti osallistuneiden lasten perheille.

Pipsa Kotilainen, Metsikköpolun päiväkotij, Vantaa

LAULUPIIRTÄMINEN SEKÄ STRESSIN-SÄÄTELYN TUKEMINEN LAULUPIIRTÄMISEN AVULLA

Laulupiirtäminen edustaa kokonaisvaltaista varhaiskasvatuksen taidepedagogista menetelmää, jolla herätetään lapsen mielenkiinto musiikkiin ja taiteeseen sekä tarjotaan kanava lapsen omaan ilmaisuun (Lappalainen & Ruokonen, 2022). Päivittäin eri tilanteissa toistettavat laulut luovat rytmiä varhaiskasvatuspäivään, auttavat lasta keskittymään ja laajentavat lapsen sanavarastoa. Leikinomainen musiikkihetki luo turvallisuutta ja iloa arkeen (Lappalainen & Ruokonen, 2022). Laulupiirtäminen on ilmaisun monia muotoja yhdistävää vuorovaikutteista toimintaa, jossa kuvat syntyvät laulaen tai sanallisen laulun tai lorun kuvailemana ja tukemana (Lappalainen & Ruokonen, 2022).

Piirtämistarkoitukseen tehdyn laulun ja piirtyvän kuvan tiivis yhteys auttaa lasta hahmottamaan laulaen ja piirtäen kielen oppimisen kannalta tärkeitä peruskäsitteitä, esimerkiksi kehonosia, tunteita, verbejä tai matemaattisia käsitteitä, kuten geometrisia muotoja ja lukumääriä. Yhdessä piirtämislaulussa keskitytään vain yhteen kuvahahmoon, jotta niin laulun kuin siihen liittyvän kuvan hahmottaminen ja oppiminen olisi pienellekin lapselle helppoa ja toiminta siten myös osallistavaa ja onnistumisen kokemuksia tarjoavaa. Piirtämisen prosessin lisäksi

Kuva 5. Animaation pysäytyskuva kolmesta kissasta (kuva Pipsa Kotilainen)

Kuva 6. Animaatiohahmojen tekemistä (kuva Pipsa Kotilainen)

Kuva 7. Laulupiirtäminen (kuva Niina Leikas)

Kuva 8. Saksien käytön harjoittelua laulupiirtämisen avulla (kuva Niina Leikas)

Kuva 9. Matemaattiset sisällöt laulupiirtämisessä (kuva Niina Leikas)

useisiin piirtämislauluihin on kytketty monenlaisia muitakin oppimisen alueita, kuten suujumpaa ja äänneharjoittelua, rytmittelyä, kehon keskiviivan ylittäviä motorisia tehtäviä tai erilaisia kommunikointi- ja vuorovaikutusharjoitteita.

Laulupiirtämisessä ei ole niinkään merkityksellistä piirretyt, tuotetut kuvat vaan prosessi, jossa yhteistä tarinaa rakennetaan ja kuvitetaan. Laulupiirtämisen menetelmä on varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2022) mukaista inklusioperiaatetta tukevaa, sillä se mahdollistaa kaikkien lasten osallistumisen yhteisen tekemisen äärelle ja sen voi nähdä kokonaisvaltaisena eri oppimisen alueita yhdistävänä ja soveltavana pedagogisena toimintana (Kunnasmäki & Lappalainen, 2022).

Fraasi ”lapset voivat hyvin, kun aikuisetkin voivat hyvin” pitää paikkansa. Lapsista huolehtiminen on välillä stressaavaa, mutta niin kuuluu ollakin, kun harjoitellaan taitoja ja aivot kypsyvät. Stressi ei ole aina pahasta, jos sen hallitsee, vaan se on eteenpäin vievä voima. Varhaiskasvatuksessa, jossa lapsia on paljon, lasten kasvun ammattilaisten tulee saada tukea stressin säätelyyn esimerkiksi jatkokoulutuksesta (Sajaniemi, Suhonen, Nilsin & Mäkelä, 2015, 189-190). Jatkokoulutus laulupiir-

tämisen käyttämiseen musiikkikasvatuksessa on perusteltu työkalu stressin säätelyyn sekä lasten musiikin ilmaisuun.

Päiväkodissa on erittäin tärkeää varmistaa aikuisen tuki eli kanssasäätely. Kun lapsi saa oppimistilanteissa myönteisiä kokemuksia, hän oppii suhtautumaan haasteisiin myönteisesti. Toistuvat stressijärjestelmän aktivoituminen ilman aikuisen tukea vahvistaa lapsen taipumusta reaktiivisuuteen eli lapsi reagoi ristiriitaisesti (Sajaniemi ym., 2015, 38-41). Laulupiirtämistä voidaan pitää eräänlaisena ohjattuna kuvataidemusiikkileikinä, jossa lapsen osallisuus lasten kulttuurin kokijana ja tuottajana vahvistuu. Musiikillisen ja kuvallisen ilmaisun lisäksi laulupiirtämisen toiminnallisessa prosessissa yhdistyvät myös liike ja kehollisuus, tarinallisuus ja draama sekä leikki ja luova keksintä (Lappalainen & Ruokonen, 2022). Laulupiirtämisen leikillisuus auttaa kasvattajaa kanssasäätelyn toteuttamisessa ja haastavista oppimistilanteista saattaa tulla helpompia sekä turha kieltäminen ja negatiivisuus vähenevät. Päivittäin eri tilanteissa toistettavat laulut luovat rytmiä varhaiskasvatuspäivään, auttavat lasta keskittymään ja laajentavat lapsen sanavarastoa. Leikinomainen musisointihetki luo turvallisuutta ja iloa arkeen (Lappalainen & Ruokonen, 2022). Ny-

kymaailmassa eläminen on hektistä ja muuttuvaa. Huomaan, että monet lapset hyötyvät stressinsäätelyn taidoista ja se nousee monen lapsiryhmän tarpeissa esiin. Tämän takia uskon, että laulupiirtäminen työkaluna on hyödyllinen. Koin, että se osallisti lapsia ja he saivat positiivisia kokemuksia ilmaisun kautta. Laulupiirtäminen jää ehdottomasti käyttöön laaja-alaisena työkaluna.

Niina Leikas päiväkotikiirkula, Helsinki

Laulupiirtämisen metodi oli uusi ryhmässämme ja se sai hyvän vastaanoton. Ryhmässä oli 1-4-vuotiaita lapsia ja kaikki pystyivät osallistumaan omilla taidoillaan yhteisen tekemisen äärelle. Ryhmässämme oli ennestään tuttu laulu ketusta, mikä oli lapsille erittäin mieluinen. Kevät kun oli, niin ötökät tulivat myös tutuiksi ulkona, ja lapset kiinnostuivat niistä kovin, joten oli luontevaa ottaa ne laulupiirtämisen aiheeksi. Oli huomattavaa, kuinka laulupiirtämisen avulla me-henki lisääntyi ja lapset sekä aikuiset innostuivat menetelmästä. Kettu-laulusta muodostui myös juuston piilotusleikki ja lopulta satuhieronta, joten tässä piirtämisen ja laulun ohella syntyi monia ilmaisun muotoja.

Miinanhelmen päiväkotikiirkula Satu Muteli-Vikman

TAIDEPEDAGISET OPPIMISYMPÄRISTÖT JA NIIDEN MERKITYS

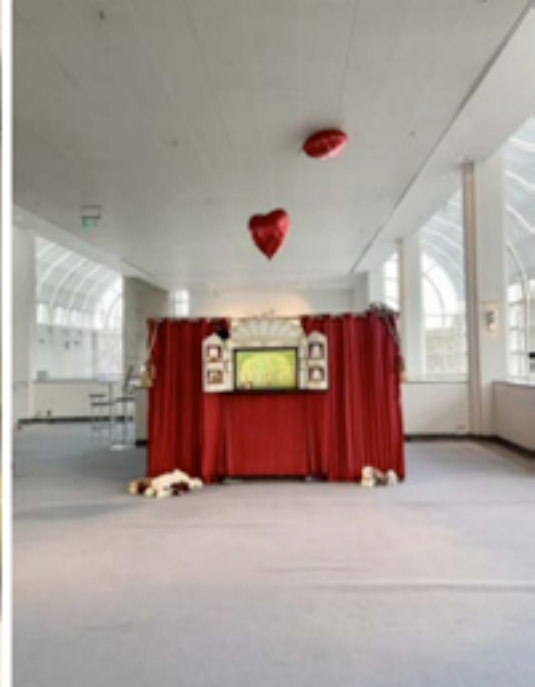
Opetusta järjestetään yleensä päiväkodissa ryhmän omassa tilassa, mutta enenevässä määrin oppimisympäristö viedään fyysisesti pois päiväkodista. Opettajan on opetuksessa otettava huomioon oppimisympäristön kolme keskeistä ulottuvuutta: ilmapiiri, opettajan sensitiivisyys sekä lasten näkökulmien huomioon ottaminen. Opettajan rooli on ohjata uuden tiedon etsinnässä, jäsentämisessä ja arvioinnissa. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opettajat järjestävät oppimista myös eri teknologioiden kautta lähetetyillä viesteillä tai videoilla eri oppimisympäristöillä tai etäyhteyksillä sekä lapsilähtöisillä digitaalisilla ympäristöillä kuten peleillä.

Opettaja luo taidepedagogiikallaan taide-elämyksen ja on vastuussa taiteesta oppimisesta. Usein se tapahtuu yhteistyössä lasten kulttuurien ja taiteiden edistävien toimijoiden kanssa. Taiteesta opitaan vieraillemalla lasten kanssa taidemuseoissa, teattereissa, kirjastossa, konsertti-, tanssi-, tai sirkusesityksissä (Ruokonen, 2022).

Motivaatio on valtava voima joka liikuttaa ihmistä, se auttaa muodostamaan oman suhtautumisen oppittavaan asiaan ja ohjaa sitä, miten koemme

Kuva 10. Pienet laulupiirtäjät (kuva Satu Muteli-Vikman)

Kuvat 11 ja 12. Oudon äärellä näyttelyssä Annantalolla (kuva Niina Leikas)

Kuva 13. Taikahuilu-miniooppera Suomen Kansallisoopperassa (kuva Niina Leikas)

oppimistilanteen. Siihen liittyy pyrkimistä tavoitteeseen ja päämäärään, jotka vievät kohti tulevaisuutta. Oppimisympäristön siirtäminen lapselle motivoivaksi sekä tarjoamalla hänelle taide-elämyksen voi näin ollen edesauttaa oppimista ja auttaa stressin säätelyssä (Lonka, 2014, 167).

Kokemukset oppimisympäristön siirtämisestä ovat olleet aivan loistavia, kuinka keskittyneesti ja hienosti lapset ovat jokaisessa oppimistilanteessa olleet. Opettajana en voi muuta kuin suunnitella uusia elämyksiä ja järjestää oppimista enemmän pois päiväkodin tiloista suunnitellusti.

Niina Leikas päiväkotikiirkokoulu, Helsinki

UUDET TEKNIIKAT

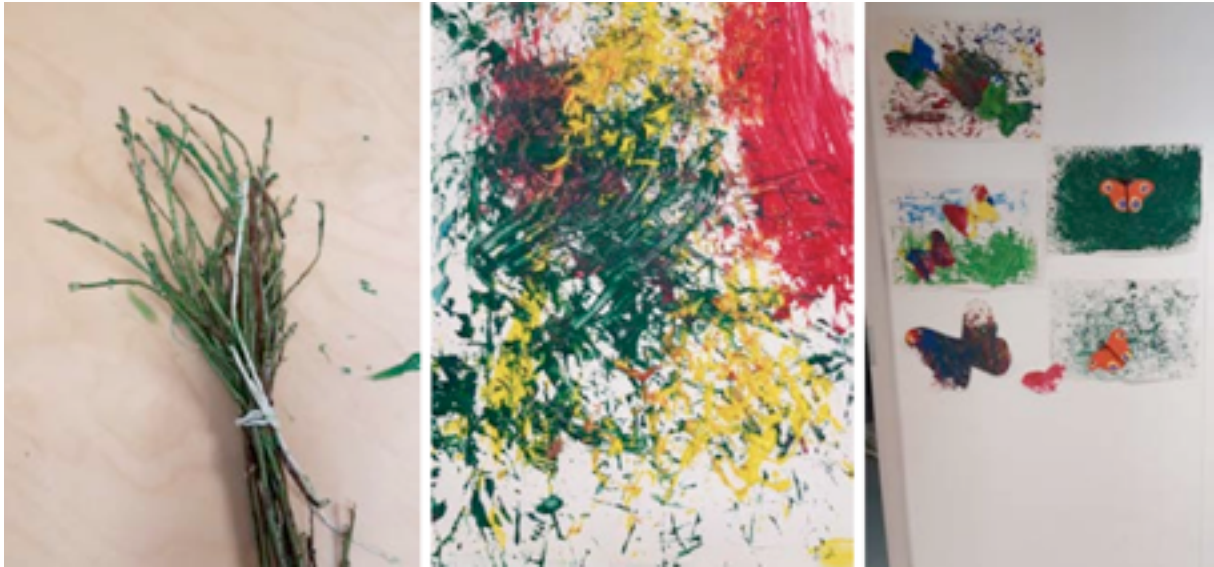
Jos kasvattaja haluaa lisätä lapsen luovuutta, hänen täytyy laajentaa lapsen kokemuksia (Rusanen ym., 2014, 32). Uusien tekniikoiden oppiminen on yksi tapa laajentaa lapsen kokemuksia. Uusia oivalluksia ja elämyksiä voi saada aikuinenkin kokeillessaan jotain uutta. Koemme, että kasvattajan tulee ensin kokeilla uudet tekniikat itse, ennen kuin voi lähteä ohjaamaan lasta. Näin lapsi ei turhaudu opettelemisen

virheisiin, vaan voi nauttia työnsä tuloksista. Kun kasvattaja on varma toimissaan, hän voi myös

keskittyä vapaammin ohjaamiseen. Kasvattajan innostunut työote tarttuu lapseenkin; on hyvä tietää mitä tekee. Tavoite on saada luotua lapselle elämyksiä ja uuden oppimista. Toimiessaan oman osaamisensa ylärajoilla lapsi on usein motivoitunut ja oppii uutta (Rusanen ym., 2014, 60).

Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taide-teoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä.

Miinanhelmen päiväkotikiirkokoulu Satu Muteli-Vikman

Kuvat 14, 15 ja 16. Varvuilla maalaaminen
(kuvat Satu Muteli-Vikman)

LÄHTEET

Lappalainen, M. & Ruokonen, I. (2022). Iloa, osallisuutta ja oppimista laulupiirtämisestä. Teoksessa I. Ruokonen (toim.). *Ilmaisun ilo* (s. 209-228). PS-kustannus.

Liikanen, H-L. (2010). Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia - ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:1. OKM.

Lonka, K. (2014). *Oivalentava oppiminen*. Kustannusosakeyhtiö Otava.

Ruokonen, I. (2022). Ilmaisun monet muodot varhaislapsuuden kokonaisvaltaisessa pedagogiikassa. Teoksessa I. Ruokonen (toim.). *Ilmaisun ilo* (s. 19-34). PS-kustannus.

Rusanen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, K., Torkki, K. (2014). *Musta tuntuu punaiselta*. Lasten keskus.

Sajaniemi, N., Suhonen, E., Nilsin, M. & Mäkelä, J.E. (2015). *Stressin säätely kehityksen, vuorovaihtuksen ja oppimisen ydin*. PS kustannus.

Lipponen, L., Kumpulainen, K. & Hilppö, J. (2013).

Haluan, voin ja osaan: Lasten toimijuuden rakentuminen päiväkodissa. Vastapaino.

Kunnasmäki H. & Lappalainen, A. (2022) "Mun mato menee kuuhun ja on ainakin miljoona metriä!": lasten osallisuuden kokemukset Laulupiirtämisen äärellä. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukala, M. (2015). *Lapsen mieli. Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan*. MIELI.

Opetushallitus (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2002). *Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:9. STM.

Vygotsky, L. S. (2004). *Imagination and Creativity in Childhood*. *Journal of Russian and East European Psychology*, 42, 7-97.

Yhdistyneet kansakunnat (1989). *Lapsen oikeuksien sopimus*. YK.

TUTUSTUMINEN ANIMAATION TEKEMISEEN JA MUSISOINTINURKKAUS

Johanna Melán

JOHDANTO

Taidekasvatuskoulutuksessa kokeilimme animaation tekemistä. Kokeilu oli mielenkiintoista ja halusin lähteä tätä kokeilemaan työssäni lasten kanssa. Menetelmä oli uusi minulle ja lapsille, eikä päiväkodissamme ollut kokeiltu animaation tekemistä aiemmin.

Animaatio on tekniikka, jossa elokuva toteutetaan kuva kerrallaan. Animaatio tehdään esimerkiksi piirtämällä pieniä muutoksia kuviin, tekemällä muutoksia muovailuvahahahmoon tai siirtelemällä esineitä. Muutokset kuvataan kameralla. Hahmon liikuttelua tai piirrosten muokkaamista kutsutaan animoinniksi. Kun kuvat näytetään nopeasti peräkkäin, syntyy liikkeen vaikutelma. (Rusanen, Kuusela, Rintakorpi & Torkki, 2014, 180.)

Taidekasvatuskoulutuksessa nousi esiin myös lasten vapaa tutustuminen soittimiin ja musisointi. Ryhmässämme soittimia säilytettiin kassissa ja niitä käytettiin harvoin. Kuitenkin lapsia kiinnostavat soittimet. Tältä pohjalta toteutin musisointinurkkauksen. Musisointi on valittavissa leikkitaulusta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sanotaan, että toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. (Opetushallitus 2022, 15.)

ANIMAATIOPROJEKTI

Toteutimme animaatioprojektin pienimuotoisena kesäkuussa 2022. Käytimme Stop Motion Studio -ohjelmaa. Kohderyhmäksi valikoituivat kahden eri ryhmän seitsemän lasta. Aloitimme sillä, että mietimme, mitä animaatio on ja katsoimme pie-

nen mallin animaatiosta. Sen jälkeen aloitimme lasten kanssa ideoimisen, mistä animaatio tehtäisiin ja mitä voisimme siihen käyttää. Olimme ulkona tätä tekemässä. Lapset ideoivat, että ulkoleluja voitaisiin käyttää. Ulkona oli joitakin tavaroita, joita haluttiin käyttää, ja myös varastosta kävimme katsomassa muutaman lelun. Tabletin jalustana toimi ”parkkihalli”, joka tosin oli sisälelu, mutta pääsi hetkeksi ulos. Lelut laitettiin mustalle matolle lasten haluamaan kohtaan. Lelut kuvattiin. Jokainen lapsi oli valinnut itse oman lelun, jota sai vuoron perään liikutella ja sen jälkeen kuvata. Kuvia otettiin noin kuusi, joskus enemmänkin per lelun liikuttelu. Kaikki lapset olivat innokkaasti mukana. Aikuisen tehtäväksi jäi kuvausvuorot ja kertoa kenen vuoro on liikuttaa lelua.

Animaation idea oli, että alussa on kaikki lelut yhdessä ja siitä ne pikkuhiljaa erkaantuvat ja lopuksi yksi kerrallaan häviävät. Jäljelle jää vain tyhjä mato. Kuvauksen jälkeen katsoimme lasten kanssa animaation. Toinen animaatiokokeilu toteutettiin siten, että lapset liikkuivat ja aikuinen otti kuvia. Tämä kokeilu lähti lasten halusta olla itse kuvattavana. Ujoimmistakin lapsista tuli rohkeita tätä tehdessä. Lopputuloksesta tuli hauska ja lapset olisivat halunneet katsoa sen uudestaan ja uudestaan. Kokeilu oli lyhyt ja intensiivinen. Animaation hyödyntämistä jatkan uuden ryhmäni kanssa Stop Motion Studio -ohjelmaa käyttäen. Kokeilu oli innostava ja mielenkiintoinen.

MUSISOINTINURKKAUS

Musiikillisen ilmaisun tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin (Opetushallitus 2022, 28).

Syksyllä 2022 toteutin 3–4-vuotiaiden kanssa mu-

sisointinurkkauksen. Ryhmämme nukkarista löytyy laatikko, jossa on erilaisia soittimia (kuva 1).

Soittimet vaihtuvat noin kahden viikon välein tai kun huomataan että lasten mielenkiinto on hiipunut niihin. Musisoinnin voi valita leikkitaulusta, jossa se on yksi valittavista toiminnoista. Sen voi valita kaksi lasta kerrallaan. Musisointinurkkaus on ollut kovalla käytöllä. Soittimia on kokeiltu innokkaasti ja lapset tulevat kysymään miten jotakin soitinta soitetaan, jos he eivät tiedä. Soittimet ovat myös kiinnostaneet yli ryhmärajojen, ja meillä onkin isompiakin lapsia soittimia kokeilemassa välillä. Tämä on ollut ehdottomasti hyvä idea, jonka eräs kollega kertoi taidekasvatuskoulutuksessa. Se jäi mieleeni ja näin pääsi toteutettavaksi.

LÄHTEET

Rusanen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, J., Torkki, K. (2014). Musta tuntuu punaiselta. Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä (s.180). Lasten keskus

Opetushallitus (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Opetushallitus

Kuva 1. Soitinlaatikko (kuva Johanna Melán)

TAIDE

YHTEISÖLLISYYDEN

RAKENTAJANA

TAIDETIREHTÖÖRI TUO TAITEEN TAIKAA ARKEEN

Mija Husar-Pihkala

SOITTAKAA TAIDETIREHTÖÖRI PAIKALLE!

Tässä artikkelissa kuvaan kehittämisprojektia, jonka tavoitteena oli vahvistaa kuvallisen ilmaisun ja kädentaitojen toteutumista varhaiskasvatuksen arjessa, lisätä taiteen näkyvyyttä oppimisympäristössä sekä vahvistaa henkilöstön taideosaamista. Projektia toteutettiin taidepainotteisessa Pilke Aarteiden Talon päiväkodissa 0-6-vuotiaitten ryhmissä.

Kehittämistyö sai alkusysäyksensä tutkiessani Kansallisen arviointikeskuksen (Karvi) arviointiraportteja (2021; 2019). Raporteissa kuvataan henkilöstön arviointia varhaiskasvatuksen nykytilasta taito- ja taideaineiden näkökulmasta. Karvin (2021; 2019) tutkimusten mukaan varhaiskasvatuksessa toteutetaan ilmaisun monia muotoja varsin vaihtelevasti. Henkilöstö kokee tarvitsevansa lisäkoulutusta erityisesti taide- ja mediakasvatuksen yhdistämiseen sekä taidepedagogiikan tuntemukseen. Samaisessa tutkimuksessa varhaiskasvatushenkilöstö arvioi, että kuvallista ilmaisua ja käsityökasvatusta toteutetaan vain kohtalaisesti, huonosti tai erittäin huonosti. Nämä ilmaisun alueet jäivät puutteellisiksi erilaisissa leikki-tilanteissa, spontaaneissa tilanteissa, säännöllisyydessä ja suunnitellusti opittavaan aiheeseen yhdistettynä. Karvin (2019) arviointihankkeen tiivistelmästä selviää, että henkilöstö kokee laadukkaan toiminnan toteutumisen esteeksi myös lasten moninaiset tuen tarpeet, hoivan ja oppimisen (kokopäiväpedagogiikkaa) yhteensovittamisen haasteet sekä henkilöstön suuren vaihtuvuuden.

Raportit luettuani jäin pohtimaan ratkaisuja arkeen ja tutustuin lapsen taiteellisen toimijuuden ulottuvuuksiin (Pääjoki, 2017) sekä niiden merkitykseen taidekasvatuksessa. Pääjoki (2017) toteaa, että taidekasvatuksella tarkoitetaan tässä yhteydessä

kaikkea aktiivista toimintaa, joka sisältää taiteellisia laatuja prosessista lopputulokseen. Pääjoki (2017) näkee, että lapsen kaikessa toiminnassa ovat läsnä taiteellinen ja esteettinen elementti. Samaa esteettisen elämyksen ja kokemuksen teemaa pohjivat Granö & Niinistö (2022) artikkelissaan. Tällöin esteettinen kokemus rakentuu vuorovaikutuksessa ympäristön ja kokijan välillä. Taitteellisessa kokemisessa hyödynnetään kaikkia aisteja aktiivisesti ja intensiivisesti. Taiteellinen kokemus voi olla yhteisöllinen ja jaettavissa, jolloin kokemuksen äärellä on mahdollista kohdata toinen ja eläytyä empaattisesti. (Granö & Niinistö, 2022.) Lapsen taiteellisen toimijuuden ulottuvuuksia ovat aistiva tutkija, luova ilmaisija, leikkivä kokeilija, yhteisötaiteilija sekä kulttuurin perillinen (Pääjoki, 2017).

Lähtökohtaisesti taidepainotteisessa päiväkodissa ilmaisun monet muodot eletään arjessa ja oppimisympäristössä todeksi lapsia, vanhempia ja henkilöstöä osallistaen. Kuitenkin viime vuosina muun muassa henkilöstön vaihtuvuus, poissaolot sekä haasteet sijaisten saatavuudessa ovat vaikuttaneet pitkäjänteisen taidetoiminnan toteuttamiseen. Varhaiskasvatusyksikön esihenkilönä halusin pohdita käytännönläheisiä sekä taiteen täyteisiä ratkaisuja kokopäiväpedagogiikkaan, jotta ilmaisun monet muodot ja erityisesti kuvallinen ilmaisu olisivat vahvasti läsnä tekemisessä. Kehittämisprojektissa halusin korostaa oppimisympäristön monipuolista hyödyntämistä, taiteen hyvinvointivaikutuksia sekä yhteisöllisyyden jälleenrakentamista pandemian jäljiltä.

Esihenkilönä ja pedagogisena johtajana tärkeä tehtäväni oli panostaa osaamisen johtamiseen, sillä osaava henkilöstö on laadukkaan varhaiskasvatuksen edellytys ja yhteiskunnan muuttuviin kehitystarpeisiin on pystyttävä vastaamaan. Kehittämisprojektissa hyödynnettiin oppivan organisaation

määritelmää, jossa uusi tieto sovelletaan sekä yksittäisen työntekijän osaamiseksi että koko organisaation toimintatavaksi. (Fonsén & Parrila, 2016.) Näiden pohdintojeni kautta kehkeytyi ajatus Taidetirehtööristä, joka lisäkouluttaa henkilöstöä ja tuo taiteen taikaa arkeen.

TAIDETIREHTÖÖRI SAAPUU TALOON

Projektin alussa katseet käännettiin oman toiminnan laadun tarkasteluun eli systeemiseen ongelmanratkaisuun. Koulutuksessa tutustuimme lapsen taiteellisen toimijuuden ulottuvuuksiin myös oppimisympäristön ja kokopäiväpedagogiikan eli siirtymätilanteiden, ruokailun, pukemisen, wc-hetkien, ulkoilun, nukkarin ym. näkökulmista teoreettisella tasolla. Tutkailimme tiimeittäin omaa toimintaympäristöämme sekä toimintatapojamme ja pohdimme omaa kokopäiväpedagogiikkaamme. Missä olemme hyviä, mikä toimii, minkä jo osaamme? Vastavasti tarkastelimme toimintaa kriittisesti; missä tilanteissa toimiminen on haastavaa, sekavaa, raskasta tai mekaanista. Miten lapset ja aikuiset toimivat eri tilanteissa ja tiloissa?

Tiimeillä oli käytössään suunnittelupohja, jonka äärelle oli lupa pysähtyä pohtimaan yhdessä, minkälaisia tavoitteita, odotuksia, tapoja ja arvoja tiimin jäsenillä herää eri siirtymätilanteisiin ja tiloihin liittyen. Taidetirehtööri-projektissa tiloja ja arjen pedagogiikkaa tarkastellaan erityisesti kuvallisen ilmaisun kautta. Totesimme tiimeissä, että laulu

ja musisointi kulkevat aina vahvasti mukana kielenpäällä tai sormen päissä, jolloin ne ovat helppoja ilmaisun muotoja ottaa käyttöön eri tilanteissa. Sen sijaan kuvallinen ilmaisu vaatii usein esivalmisteluita, erityisiä materiaaleja tai tilan suojaamista roiskeilta sekä siivoamista. Kun etukäteen tilassa on kiinteästi, mutta joustavasti varauduttu johonkin kuvataiteelliseen toimintaan tietyin välinein, luotamme sen ruokkivan inspiraatioita kehittää tilaan muutakin spontaania toimintaa tulevaisuudessa. Lisäksi henkilöstö kaipasi lisää menetelmällistä osaamista kuvallisen ilmaisun sarjalta.

Tiimien pohdintojen myötä valitsimme johdantokierroksella joka tiimille yhden tilan, johon suun-

Kuva 1. Rummutusseinä ulkomusisointiin (kuva Mija Husar-Pihkala)

nitellaan taidetoimintaa osaksi kokopäiväpedagogiikkaa. Tiimit pitivät mielessään, mitä tavoitteita ja tarpeita ryhmällä oli kussakin tilassa ja millainen kuvataiteellinen toiminta siihen integroituisi lapsia motivoiden ja osallisuutta lisäten.

Tähän artikkeliin ehdin saada mukaan kolme Taide-tirehtöörin kehittämiskohdetta. Ensimmäinen oli ulkoiluun sijoitettu rumpuseinä (kuva 1 edellisellä sivulla). Rummutusseinä syntyi lasten innosta rummutusta kohtaan sekä varhaiskasvattajien havainnosta, ettei ulkona ole spontaaniin musisointiin varattuna tilaa tai paikkaa. Rummutusseinän äärellä lapsen taiteellisen toimijuuden ulottuvuuksista on havainnoitu ainakin aistivaa tutkijaa, luovaa ilmaisijaa, leikkivää kokeilijaa, yhteisötaiteilijaa sekä kulttuurin perillistä.

Toinen kehittämiskohde oli siirtymätilanne lepo- hetkelle, josta haluttiin rakentaa rauhallinen ja kutsuva. Lapset innostuivat toisessa ryhmässä laivoista ja merenkulusta. Laivoja maalatessamme kuuntelimme Hannele Huovin runoa Unipesä ja saimme idean muuntuvasta yhteisöllisestä taide- teoksesta (kuva 2). Teos muuntuu joka päivä, kun lapset laittavat oman aaltonsa uuteen paikkaan valopöydän päällä lepo- hetkelle mennessään. Taide- teos myös kajastaa hellää sinistä valoa lepo- hetkellä rauhoittuville. Tämän teoksen äärellä on koettu yhteisöllisyyttä, aistien lumoa ja rauhaa.

Kolmas kehittämiskohde oli ruokailuihin liitetty tai- teen tutkimishetki. Heijastimme videotykillä ma- lauksia ruokasalin seinälle ja virittelimme keskus- telua VTS-menetelmän (Visual Thinking Strategy) avulla. VTS-menetelmässä aikuinen kysyy lapsilta kysymyksiä, joiden avulla päästään syvemmälle taideteoksen tai muun kuvan havainnoimisessa, tutkimisessa ja tulkitsemisessa. Kysymykset ovat: ”Mitä kuvassa on meneillään? Mikä kuvassa ha- vaitsemasi asia saa sinut sanomaan niin? Mitä vielä voimme löytää kuvasta?” VTS-tekniikkaan en- simmäisenä tutustuneessa ryhmässä kiinnostusta herättivät myös meri ja merelliset seikkailut, joten tarkastelun kohteena oli aluksi taideteos laivasta. Lapset löysivät pian erilaisia merkityksiä laivasta ja olivat varmoja sen nimestä, ”koska se on matkalla Nyrjorkkiin!” Lyhyen taiteen tutkimishetken aikana lasten kommentista nousi esiin upeita oivalluksia,

avaruudellista hahmottamista, toden ja sadun yh- distämistä sekä demokraattista dialogia.

ASUUKO MEISSÄ KAIKISSA PIENI TAIDETIREHTÖÖRI?

Suunnittelutyökalua hyödyntäessämme huoma- simme, että oli perin juurin haastavaa pohtia jotain tiettyä tilaa tai toimintoa pelkästään kuvallisen il- maisun kautta. Mieli virittäytyy herkästi tutkimaan tilaa siinä tehtävän toiminnon näkökulmasta ja ideointi saattaa jäädä suppeaksi. Toisaalta oival- simme, että työkalun avulla lähes mihin tahansa tilaan tai toimintoon pystyi helposti virittämään toimintaa kaikkien oppimisen alueiden kautta, kunhan vain omaa katsantokantaa käännettiin toi- seen asentoon.

Työkalu helpotti lähtökohtaisesti toiminnan suun- nittelua, toteutusta ja arviointia integroiden op- pimisympäristön, kokopäiväpedagogiikan ja oppi- misen alueet. Henkilöstölle kehkeytyi yhtenäinen ymmärrys oman ryhmän tarpeista ja tavoitteista. Yhteisille tai pienryhmien projekteille raivattiin ti- laa ja lapset viihtyivät tekemisen äärellä motivoi- tuneina. Tiloihin kirjattiin näkyväksi, mitä tilassa on tarkoitus tehdä milläkin välineillä, jolloin sijaisten tai naapuriryhmän aikuisten oli helppo tukea lapsia leikissä. Pedagogisen dokumentoinnin avulla tietoa jaettiin ryhmässä, ryhmien välillä sekä van- hemmille. Toiminnan arviointi muuttui aktiivisem- maksi ja säännöllisemmäksi, jotta toiminta, tavoit- teet ja tarpeet pysyivät ajan tasalla.

Tiloihin suunniteltiin toimintaa lasten mielenkiin- nonkohteista tai meneillään olevasta projektista käsin ja projekti ikään kuin liukui tilasta toiseen ja kaikkien oli helppoa pitää yllä mielenkiintoa pro- jektia kohtaan ja rikastaa sitä erilaisin keinoin. Tai- deleikkeihin ja kokeiluihin suhtauduttiin uteliaalla kiinnostuksella, jos ei peräti hartaudella ja syvästi kokien (muun muassa valotaideteos). Kokopäi- väpedagogiikkaan tuli uutta iloa ja särmää, kun vessareissulla saattoi hyödyntää laulupiirtämisen kautta maalattuja ryhmäkuvia ja pomppia vaikkapa

Kuva 2. Unien aallot valopöydällä (kuva Mija Husar-Pihkala)

taikapilveltä toiselle laulellen ”taikapilvi, taikapilvi moi, moi!”

Henkilöstön kyky suunnitella, toteuttaa ja arvioida toimintaa eri oppimisen alueiden valossa ja erityisesti ilmaisun monissa muodoissa syveni, kun toiminnan tarkastelun kohteeksi otettiin myös oppimisympäristö sekä lapsen taiteellisen toimijuuden ulottuvuudet. Kehittämishanke myös mahdollistaa sekä velvoittaa oman työn ja ammatillisuuden kehittämiseen. Samalla varhaiskasvattajille muodostui kollektiivinen lupa innostua, kannustaa tiimikaveria ja oppia uutta. Henkilöstön taideosaamisen syventäminen aloitettiin pienillä harjoitteilla, ja tulevaisuudessa menetelmällistä osaamista koulutetaan niin kokopäivän koulutuksessa kuin lyhyissä tiimin tarpeisiin räätälöidyissä koulutuksissa (mm. saviyöt ja saviuunin käyttö).

Tämän artikkelin luettuaan joku saattaa pohtia, pitääkö kaikesta tehdä niin monimutkaisista. Haastankin kaikki Taidetirehtöörin monimutkaiselle tielle iloitsemaan, nauttimaan, oppimaan, oivaltamaan, kokemaan, eläytymään, heittäytymään ja pitämään hauskaa! Sitä varhaiskasvatus on parhaimmillaan: kaunista, hauskaa, villiä ja yllätyksellistä!

LÄHTEET

Fonsen, E. & Parrila, S. (2016). Johtajuuden käsitteet ja lähtökohdat. Teoksessa E. Fonsen & S. Parrila (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus. Käsikirja käytännön työhön (s. 23 – 41). PS-Kustannus.

Granö, P. & Niinistö, H. (2022). Esteettinen elämys ja kokemus lasten taidekasvatuksen perustana. Teoksessa I. Ruokonen (toim.). Ilmaisun ilo. Käsikirja 0-8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen (s. 87-100). PS-kustannus.

Juutinen, J., Siippainen, A., Marjanen, J., Sarkkinen, T., Lundkvist, M., Mykkänen, A., Raitala, M., Rissanen, M-J. & Ruokonen, I. (2021). Pedagogisia jatkumoa ja ilmaisun iloa! Viisivuotiaiden pedagogiikka ja taito- ja taideaineiden nykytila varhaiskasvatuksessa. Julkaisut 9:2021. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Pääjoki, T. (2017). Lapsen taiteellinen toimijuus. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja (s. 109 – 120). PS-Kustannus.

Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen M-L., Gammerlgård, L., Ulvinen, J., Marjanen, J., Kivistö, A. & Hjelt, H. (2019). Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Julkaisut 15:2019. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Aukeaman taustakuvan maalaus: Mija Husar-Pihkala

Haastankin kaikki Taidetirehtöörin
monimutkaiselle tielle iloitsemaan,
nauttimaan, oppimaan, oival-
tamaan, kokemaan, eläytymään,
heittäytymään ja pitämään hauskaa!

omaan projektiimme. Taiteen kautta opitaan asioita laaja-alaisesti ja pystytään huomioimaan myös oppimisen eri osa-alueet. Taide avaa ovia monille eri-ikäisille ja erilaisille oppijoille. ”Varhaiskasvatuksen opettaja ensimmäisten joukossa luo lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet taiteisiin ja taitoaineisiin tutustumiseen” (Ruokonen, 2020). Sen lisäksi, että lasta ohjataan omaan luovuuteen ja oivaltamisen löytämiseen, aikuisen esimerkillä on merkityksellinen rooli (Ruismäki, 2008). Aikuinen taidekasvattajana on suurimmassa määrin hoksauttaja ja innostaja ja kokemusten mahdollistaja. Lapsen arvojen ja asenteiden lähtökohtana ovat kokemus, elämys ja mielihyvä. Se, että lapselle kehittyy hyvä taito- ja taidesuhde, vaatii säännöllisiä positiivisia kokemuksia ja elämyksiä (Ruismäki, Hietanen & Sepp, 2022.)

Projektillamme halusimme osallistaa lasten lisäksi myös työyhteisöimme kasvattajat. Kasvattajien mukaan osallistaminen antoi meille mahdollisuuden tuoda nähtäväksi ja koettavaksi erilaisia taidekasvatuksen työtapoja ja samalla myös rohkaista heitä käyttämään niitä. Se, että kasvattajat saivat oma-kohtaisesti kokea projektin eri työtapoja, jätti heil-

le varmasti pysyvemmän jäljen kehoon ja mieleen kuin pelkkä sanallinen kerronta.

TAIDEPEDAGOGINEN PROJEKTIMME – FORSSAN SYNTY

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa sanotaan, että lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen historiallisesta näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä (Opetushallitus 2014.) Projektimme lähtökohtana olikin tuoda oman kotikaupunkimme kulttuurihistoriaa, historiallisia tapahtumia ja henkilöitä lähemmäksi lapsia. Halusimme korostaa oman päiväkotimme ympärillä huokuvaa kulttuurihenkeä ja herättää lapset aistimaan lähi-

Kuva 1. Kudotaan kankaita laulupiirtäen (pysäytyskuva videolta)

ympäristömme historian, nykyajan ja tulevaisuuden ainutlaatuisuutta. Aiemmin käyttämämme lattiatarina "Forssan synty" kaipasi jotain uutta ja monipuolisempia työtapoja. Päätimme ottaa mukaan toiminnallisempaa ja osallistavampaa työkentelyä ja korostaa siinä taiteen merkitystä oppimisessa. Käytimme projektissamme musiikkia, kuvataidetta ja draamaa.

Projektin kohderyhmä

Kohderyhmänä meillä oli päiväkotimme 5-7-vuotiaat lapset ja työyhteisömme aikuiset. Taideprojektin toiminnallinen osuus toteutettiin kesäkuussa yhden viikon aikana niin, että joka päivä projektiin pääsi osallistumaan eri ryhmä. Ryhmäkoko oli käytännön syistä melko suuri, jotta kaikki pääsivät mukaan. Osallistujia oli noin 20 henkilön ryhmä, ja tämä määrä sisälsi sekä lapset että aikuiset. Osa kohderyhmän lapsista oli jo etukäteen toimintavuoden aikana tutustunut "Forssan synty" -lattiatarinaan ja osa ei. Jatkotyöstimme projektia pienryhmien kanssa seuraavilla viikoilla. Tutustuimme uuteen maalaustekniikkaan, vierailimme muun muassa Kuosikeskuksessa ja Forssan museossa sekä teimme retkiä omaan lähiympäristöömme Kehräämöalueella.

Projektin teema ja tavoitteet

Teemana projektissamme oli päiväkotimme ohi virtaava Loimijoki, sen ympärille syntynyt tehdasalue ja alueen kehittyminen historiasta nykypäivään. Tavoitteena oli tarjota kokemuksellinen elämys oman kaupunkimme syntyhistoriasta ja sen kehittymisestä nykyiseen muotoonsa. Lisäksi halusimme nostaa oman lähiympäristömme arvostusta sekä lasten että aikuisten ajatuksissa niin, että kiinnostus siihen säilyisi tulevaisuudessakin. Koemme tärkeänä myös sen, että työyhteisömme aikuiset innostuisivat kulttuurihistoriallisesta lähiympäristöstämme ja ammentaisivat siitä uusia näkökumia ja oppimismahdollisuuksia työhönsä.

Toiminnan sisältö ja toteutus

Kehittelemämme uusi projekti lähti käyntiin päiväkotimme salista. Kokoonnuimme suuren lattiapa-

perin äärelle ja aloimme keskustelemaan siitä, miten eri asiat syntyvät ja kehittyvät. Lapset kertoivat muun muassa, miten he ovat syntyneet ja miten metsä voi syntyä. Keskustelimme tämän jälkeen yhdessä siitä, miten kaupungit syntyvät: muutamasta talosta kyliksi ja sen jälkeen kaupungeiksi. Tämän jälkeen pääsimme kiinni kertomuksemme teemaan eli siihen, miten oma kaupunkimme Forssa on syntynyt. Kerroimme siitä, kuinka pienen kylän läpi virtasi jo kauan sitten joki – se sama joki, jonka näemme tänä päivänäkin päiväkotimme ikkunoista. Lähdimme mielikuvittelemaan joen kulua ja sitä, mitä joki oli matkallaan nähnyt. Lapset osallistuivat tarinaan kertoen omia ajatuksiaan. Joki oli nähnyt lehmiä, autoja, kaloja, ihmisiä ynnä muita lapsille tuttuja arkisia asioita. Tästä tarina kulki eteenpäin seuraten Forssan syntyhistoriaa. Kuvaamme tässä lyhyesti projektimme vaiheet ja sen, mitä taidekasvatuksen muotoa missäkin kohdassa käytimme.

1. Loimijoki syntyy (musiikki, kuvataide)
2. Pikku kylään rakennetaan ja maalataan erilaisia taloja (musiikki, draama)
3. Joen varrelle rakennetaan palikoista omat talot, joita yhdessä tarkastellaan (kuvataide, musiikki)
4. Koski Loimijoessa (musiikki, kuvataide, draama)
5. Axel Wilhelm Wahren saapuu paikalle (draama)
6. Tehtaan rakentaminen (musiikki)
7. Kehruukoneen rakentaminen tehtaaseen (draama, musiikki)
8. Lankatanssi (musiikki, draama)
9. Kutomakoneen rakentaminen (draama, musiikki)
10. Kankaan kuosittaminen (musiikki, kuvataide)
11. Axel Wilhelm Wahrenin kiitosruno työntekijöille (musiikki)
12. Lankamaalaus (kuvataide)
13. Kuosikeskukseen tutustuminen (kuvataide)
14. Rakennetun ympäristön tutkiminen ja valokuvaaminen (kuvataide)
15. Omien valokuvien tutkiminen ja niistä piirtäminen (kuvataide)

Musiikin osuus projektissa

Musiikin osuus projektissamme koostui improvisaatiosta, kuuntelemisesta, liikunnasta, laulamisesta ja soittamisesta. Käytimme musiikkiosuoksissa rytmisoittimia, klassista musiikkia, uusia helppoja lauluja ja ääni-improvisaatiota.

Loimijoen syntykohtaan yhdistimme musiikin ja kuvataiteen laulupiirtämisen muodossa. Tällä tavalla saimme lapset helposti osallistettua tarinan kerrontaan. Työtapana laulupiirtäminen oli meille täysin uutta, mutta innostuimme siitä niin kovasti, että käytimme sitä myös muissa projektimme musiikin osuoksissa, kuten talojen maalauksessa ja kankaiden kuositamisessa (kuva 1). Tunnelmaa loimme klassisen musiikin avulla. Käytimme tuttuja klassisia sävelmiä: Merikannon Kesäillan valssi, Smetanan Moldau ja Vivaldin Kevät. Näiden sävelmien avulla tunnelmoitiin ja ihasteltiin taloja, kosken kuohuja ja tanssittiin lankatanssia. Säestäminen projektissamme tehtiin paljolti improvisoiden. Tehtaan rakentamisessa mukana oli rytmisöitin-improvisaatio ja musiikin ja tauon kokeminen. Lapset miettivät millaisia ääniä rakennustyömaalta kuului ja saivat valita omiin mielikuviinsa sopivan rytmisoittimen. Koneiden rakentamisen yhteydessä keskustelimme siitä, miten lankaa saadaan syntymään ja miten langasta saadaan kangasta. Koneiden äänet syntyivät lasten omista äänistä. Haastoimme itsemme kokeilemaan, miten rohkeasti lapset lähtisivät mukaan tällaiseen ääni-improvisaatioon. Kiitosrunon avulla etsimme yhteistä sykettä. Lähdimme liikkeelle perussykkeen löytä-

misellä, josta jatkoimme sanarytmiin. Kiitosruno lausuttiin kaikuna ja käytimme rytmityksessä keho-soittimia.

Kuvataiteen osuus projektissa

Halusimme laajentaa käsitystä kuvataiteesta käyttämällä muun muassa eri aistikokemuksia, kuten tunnustelua, kuuntelua, visuaalista havainnointia. Tavoitteena oli myös uskaltautua omien tuttujen rajojen yli ja käyttää rohkeasti uusiakin kuvataiteen toimintamenetelmiä. Kuvataidetta käytettiin musiikin kanssa laulupiirtämisessä. Lapset valitsivat mieleisiään värejä ja sävyjä kuvaamaan jokea, koskea ja kankaiden kuositusta. Talojen rakentamiseen käytettiin puisia eri muotoisia ja värisiä palikoita. Lapset miettivät, mihin kohtaan joen vartta he oman talonsa rakentavat. Talojen valmistuttua niiden muotoja, värejä ja kokoja vertailtiin ja tarkasteltiin yhdessä. Pienryhmän kanssa lankamaalattiin. Lankamaalauksista ei kukaan lapsista ollut tehnyt aiemmin, tutustuimme siis uuteen maalaustekniikkaan. Lapset ideoivat itse värejä ja tekivät huomioita värien sekoittumisesta. Näiden lankamaalauksessa syntyneiden kuosien sekä laulupiirtämisessä luotujen kuosien kanssa lähdimme tutustumaan Kuosikeskukseen. Kuosikeskus oli uusi kokemus sekä lapsille että meille projektin vetäjille. Siellä lapset saivat tehtäväkseen muun muassa etsiä yhtäläisyyksiä painettujen kangaskuosien ja omien kuosien välillä. He tutustuivat keskuksen omiin toiminnallisiin työpisteisiin, joita olivat esimerkiksi kankaanpainanta, väripalettiin tutustu-

Kuva 2. Maalataan Forssan taloja

Kuva 3. Axel Wilhelm Wahren rakennuttaa lankatehdasta rakentamisen äänimaiseman säästämänä

Kuva 4. Lankataidetta (pysäytyskuvat videolta, Mona Timonen ja Kaisa Tammi)

Kuva 5. Kankaita kuosimuseossa

minen, kankaan pintojen tutkiminen ja kuosittaminen käyttäen valmiita mallilevyjä. Keskuksen oppaalta saimme lisää tietoa kaupunkimme historiasta ja kankaiden valmistamisesta Forssassa. Lähiympäristöön teimme pieniä retkiä. Löysimme erilaisia kuoseja muun muassa kukkaistutuksista ja rakennusten seiniltä. Valokuvasimme pieniä yksityiskohtia rakennuksista. Lapset tunnustelivat ja vertailivat seinien erilaisia pintoja ja niiden värejä. He saivat valokuvata mielikohteitaan tehdasympäristöstämme. Jatkotyöstimme valokuvia mallipiirtämisen avulla.

Draaman osuus projektissa

Tutustuimme projektissamme myös muutamiin draaman työtapoihin. Osa näistä oli jo entuudestaan tuttuja ja osa uusia kokemuksia. Lapset ottivat projektin myötä itselleen erilaisia rooleja (kyläläiset, tehtaan työntekijät, maalarit, koneen osa). He tekivät pienryhmissä liikkuvia patsaita (tehtaan koneet). Liikeimprovisaatiota he pääsivät kokelemaan joen liikettä kuvatessa ja lankoja tanssittaessaan. Lisäksi toinen projektin vetäjästä kokeili ”opettaja roolissa”-työtappaa toimiessaan Axel Wilhelm Wahrenina.

Dokumentointi

Dokumentointi sisälsi valokuvia, keskustelua, kirjaamista ja videointia. Valokuvassimme projektimme kaikkia vaiheita. Teimme projektin toiminnallisesta osuudesta videon. Videointiin oli kysytty tarvittavat luvat lapsilta ja aikuisilta. Kävimme paljon keskustelua työparina eri projektin vaiheissa. Kirjasimme ylös ajatuksiamme, kehitysideoitamme ja palautetta ”asiakkailta”.

POHDINTAA JA ARVIOINTIA

Kokemuksena tämä koko projekti jätti meille hyvän olon. Projekti oli laaja ja monitahoinen. Yhden ihmisen voimin se olisi ollut ehkä liian haastavaa. Projektimme vaati vahvaa vuorovaikutuksellista yhteistyötä, yhteistä suunnittelua ja vahvuuksien jakamista. Tämä työmalli pohjautui saamiimme kokemuksiin Reggio Emiliassa, jossa pedagogit tekivät projektityöskentelyä tiimeissä tai pareittain koko ajan. Se oli heidän tapansa toimia. Kokemuksemme Reggio Emiliassa siitä, kuinka koko kaupunki toimii lasten hyvän kasvun tukijana, sai mielestämme tässä projektissa hyvän alun. Pääsimme tekemään yhteistyötä Forssan museon ja Kuosikeskuksen kanssa. Haluaisimme laajentaa tätä yhteistyötä tulevaisuudessa ottaen mukaan esimerkiksi teatterin, kirjaston, seurakunnan ja kaupungin eri toimialueita. Koimme erityisen hyvänä sen, että saimme tuoda taidekasvatusta laajemmalla näkökulmalla lähemmäksi lapsia ja aikuisia. Taidekasvatuksen moninaisuus tietyllä tavalla yllätti meidät itsemmekin, vaikka se on kuulunut aina yhtenä osana varhaiskasvatukseen. Taidekasvatuksen käyttöaste on mielestämme kuitenkin ollut laskusuunnassa. Nyt halusimme saada tähän asiaa ryhti liikkeen. Käytimme tässä projektissa joitakin musiikin, kuvataiteen ja draaman eri muotoja. Tulevaisuudessa haluaisimme laajentaa näitä sisältöalueita entisestään esimerkiksi ottamalla mukaan mediakasvatusta, käsitöitä ja esittävää taidetta.

Se, että me osallistimme työyhteisössämme myös aikuiset, oli tarkoituksenmukaista. Aikuisten osallistuminen projektiin mahdollistui valitun ajankohdan myötä. Kesähoito alkoi ja lapsimäärä oli pienempi. Halusimme aktivoida ja rohkaista kaikkia ja

kannustaa heitä toteuttamaan taidetta matalalla kynnyksellä lasten kanssa. Kysyimme heiltä myös palautetta projektimme toiminnallisesta osuudesta heti sen jälkeen, kun he olivat itse siihen osallistuneet. Palaute oli pääsääntöisesti positiivista ja rakentavaa. Saimme myös hyviä kehittämissuhteita tulevaa varten. Taideintegraatio työtapana on jo pienesti juurtunut omaa toimintaamme. Nyt meidän tehtävänäme taideagentteina on pitää tätä työmuotoa yllä ja kehittää sitä eteenpäin.

Ensi vuonna 2023 vietämme kaupungissamme Forssa 100 -juhlavuotta. Forssan kaupunki itsenäistyi emäpitäjästäään Tammelasta 100 vuotta sitten. Forssan varhaiskasvatusyksiköt osallistuvat Forssa 100- ta- pahtumiin jokainen omalla tavallaan. Meidän yksikössämme suunnitelmissa on tuoda esille oman kaupunkimme historiaa ja kehäämölueemme kulttuuria. Itse olemme ehdottaneet, että meidän yksikkömme osallistuisi tähän tapahtumaan käyttäen runkona meidän projektiamme ”Forssan syntyä”. Olisi mahtavaa työyhteisönä saada esitellä ja tarjota kaupunkilaisille kokemus kotikaupunkimme historiasta. Kun peilaamme tätä projektiamme laaja-alaisen oppimisen osa-alueisiin, moni osa-alue näyttäytyi siinä, mutta ajattelun ja oppimisen sekä kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun osa-alueet korostuivat vahvimmin. Projektin teema antaa kuitenkin mahdollisuuden varioida sen sisältöä. Sitä voidaan pilkkoa, laajentaa ja kohdistaa haluttuihin osa-alueisiin. Sen vuoksi se toimii eri-ikäisten ja erilaisten oppijoiden kanssa. Esimerkiksi pienet alle 3-vuotiaat voivat tutustua esimerkiksi Loimijokeen ja sen ”asukkaiisiin” ja 3-4-vuotiaat voivat tutustua ”opettaja roolissa”-työtavan avulla alueen historiaan esimerkiksi jonkun eläinhahmon kertomusten myötä.

Kuva 6. Tehtaan tiiliseinää tutkimassa
(pysäytyskuva videolta, Mona Timonen ja Kaisa Tammi)

Mitä vielä haluamme sanoa?

Osa Loris Malguzzun runosta Lapsella on sata kieltä, (suomentanut Liisa Puurula):

Lapsi on tehty sadasta.

Lapsella on sata kieltä

sata kättä

sata ajatusta

sata tapaa pohtia

leikkiä ja puhua

Sata, aina sata

tapaa kuunnella

ihastella rakastaa

sata iloa

laulaa ja ymmärtää

Sata maailmaa valloittaa

sata maailmaa tutkia

sata maailmaa uneksia.

LÄHTEET

Opetushallitus (2014). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus.

Opetushallitus (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Opetushallitus.

Ruismäki, H. (2008). Taito- ja taideaineiden oikeusturvajulistukset. Teoksessa S. Karppinen, I. Ruokonen & K. Uusikylä (toim.). Nuoret ja taide - ilolla ja innolla, uhmalla ja uholla". Kirjoituksia 13-16-vuotiaiden taidekasvatuksesta (s. 142-151). Finn Lectura.

Ruismäki, H., Hietanen, L. & Sepp, A. (2022). Taito- ja taidekasvatus elämänmittaiseksi eliksiiriksi. Teoksessa I. Ruokonen (toim.), Ilmaisun ilo. Käsikirja 0-8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen (s.87-100). PS-kustannus.

Ruokonen, I. (2020). Varhaiskasvatuksen taidekasvatus – leikkiä, lumousta, oppimista ja hyvää elämää. Varhaiskasvatuksen opettajien liitto (VOL).

Suomen Reggio Emilia yhdistys (2022). Reggio-pedagogiikka.

<https://reggioemiliayhdistyscom.wordpress.com/>

Videokoonti projektistamme Forssan synty:

<https://www.youtube.com/watch?v=VKG6dpYo8Vs>

OLARIN ASUKASPUISTON MAALAUSPAJA – ILOA VÄREISTÄ

•••••
Anni Jääskeläinen

JOHDANTO

Kesällä 2022 toteutin taidepedagogisena projektina Maalauspuiston Olarin asukaspuistossa. Projektin on osa Taidekasvatusta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa -koulutusta. Asukaspuistot taasen ovat Espoon kaupungin tarjoamia ajanviettopaikoja eri-ikäisille lapsille sekä heidän huoltajilleen. Asukaspuistot tarjoavat avointa ja maksutonta varhaiskasvatusta perheille, varhaiskasvatuksen kerhoja 2-5-vuotiaille lapsille sekä aamu- ja iltapäivätoimintaa koululaisille. Itse työskentelen varhaiskasvatuksen opettajana Olarin asukaspuistossa ja siellä toimivissa varhaiskasvatuksen kerhoissa.

Väriin ja maalaamiseen liittyy vahvoja aistikokemuksia, ja lapset nauttivat nähdessään värien sekoittuvan (Rusanen, Kuusela, Rintakorpi & Torkki, 2014). Koulutuksen aikana kävimme muun muassa läpi erilaisia maalaustekniikoita ja teimme niistä monenlaisia harjoituksia. Tekniikoiden kertaaminen inspiroi ajatukseen toteuttaa maalauspuiston avoimen varhaiskasvatuksen asiakkaille. Se riemu, jota itse koen maalattessani, olisi mahtava saada jaettua myös eteenpäin.

Innostus taiteisiin syntyy usein lapsuudessa taiteen äärellä saaduista kokemuksista, joten taiteiden läsnäolo jokapäiväisessä arjessa on olennaista (Ruokonen, 2022). Maalauspuiston yhtenä ajatuksena oli saada avoimen varhaiskasvatuksen asiakkaita sekä innostumaan erilaisista maalaustekniikoista että viemään innostusta mukana kotiin arjessa toteutettavaksi. Tämän vuoksi tein jokaisesta maalaustekniikasta hyvin yksinkertaiset kuvalliset ohjeet, joita on helppo hyödyntää myös kotoa käsin. Tähtöinä oli kannustaa puistomme kaiken ikäisiä asiakkaita innostumaan taiteen luomisesta tarjoamalla siihen matalan kynnyksen mahdollisuus.

Luovat ja esteettiset valmiudet kehittyvät kiireettömässä ja sallivassa ympäristössä, jossa on selkeä perusrakenne ja riittävästi rauhaa ja vuorovaikutusta (Rusanen ym., 2014). Maalauspuiston ajatuksena oli tarjota kaikille taiteilijoille tarpeeksi ohjeistusta.

Kuva 1. Maalausohjeita (kuva Anni Jääskeläinen)

Kuva 2. Materiaalit (kuva Anni Jääskeläinen)

Kuva 3. Teippimaalausohje (kuva Anni Jääskeläinen)

ta, mutta myös aikaa ja rauhaa itse luomistyölle. Toki lasten kanssa taiteen tekeminen voi olla myös ajoittain vauhdikasta touhua, mutta selkeät raamit, valmistautuminen ja pieni pilke silmäkulmassa antavat hyvät edellytykset onnistuneeseen taide-elämykseen.

Kuva 4. Teippimaalaus (kuva Anni Jääskeläinen)

Kuva 5. Teippimaalaus (kuva Anni Jääskeläinen)

TAIDEPEDAGOGINEN PROJEKTI

Maalauspaja järjestettiin Olarin asukaspuiston asiakkaille kesäkuussa 2022 puistomme eteistilassa ja säiden suosiessa puiston etupihalla. Taiteilemassa kävi alle kouluikäisiä lapsia huoltajineen ja myös paljon koululaisia. Pajoja järjestettiin kahtena päivänä viikossa noin parin tunnin jaksoissa. Jokaisella kerralla kokeilimme erilaista maalaustekniikkaa. Maalaustekniikat, joita kokeilimme yhdessä asiakkaiden kanssa, olivat kelmumaalaus, sokerimaalaus, teippimaalaus, roiskemaalaus, sormivärimaalaus ja kuviopainanta.

Maalauspajassa ohjeet, materiaalit, henkilökunnan apu ja positiivinen kannustus olivat kaikki läsnä ja helposti saatavilla (kts. kuvat 1–3). Monenikäisiä taiteilijoita riitti jokaisella kerralla. Henkilökunta huomioi taiteilijoiden työskentelyä ja aikaansaannoksia ihailevin sanankääntein. Riemu ja ylpeys omista taideteoksista todella välittyivät maalaus-pajassa.

Esivalmistelin pajaa tekemällä jokaisesta maalaustavasta mahdollisimman yksinkertaisen kuvitetun A3-kokoisen ohjeen, jossa kerrottiin taiteiluun tarvittavat välineet ja tulevat työvaiheet. Vaikka itse maalauspajan aikana henkilökuntaa oli mukana auttamassa, ohjeistamassa ja kannustamassa, oli

kuvitetujen ohjeiden avulla helppo selittää, mitä kyseiseen työhön tarvitaan ja kuinka sen kanssa edetään. Ohjeet olivat koko ajan esillä ja niihin oli helppo myöhemmin palata. Kokosin ne myös loppuksi yhteen puistomme eteistilan seinälle, josta ohjeita saattoi katsella ja napata vaikka kameral-la kuvan kotiin. Kaikki maalausohjeet laminoitiin ja niitä on helppo käyttää työssä yhä uudestaan. Myöhemmin ne laitetaan jakoon myös puistomme Facebook-sivulla. Kaikka valitsemani maalaustavat ovat paljon käytettyjä ja helppoja toteuttaa lasten kanssa. Tapoja maalata on monia, joista jokaiselle löytyy varmasti mieluisa.

Maalaaminen on hyvin kokonaisvaltainen elämys, ja mitä pienempi lapsi, sitä suurempi voi olla ympäröivä väriiloisto. Monilla aikuisilla itseni mukaan lukien tämä niin sanottu sotkun sieto taidetta tehdessä voi tuoda ajoittain hikikarpaloita otsalle. Maalatessa roiskuu, mutta vaatteet ja työtilan voi aina halutessaan suojata ja rento asenne auttaa aina. Kesällä maalaus onnistuu mainiosti myös ulkotiloissa, jolloin lattia ja seinät välttyvät enemmiltä roiskeilta. Ja mitä nuorempi lapsi, sitä todennäköisempää on, että maalia joutuu myös suuhun. Onkin hyvä varmistaa, että käytettävät maalit sopivat myös pienille taiteilijoille. Myös maalausvälineiden ja paperin valintaan on hyvä kiinnittää huo-

mioita. Pienempien taiteilijoiden käteen soveltuu vähän paksumpi pensseli ja paperin paksuus on myös valttia maalauspuuhissa. Kuvat 4 ja 5 ovat lasten teippimaalauksesta.

Taiteen tekemisessä tärkeintä olisi pystyä nauttimaan itse matkasta murehtimatta etukäteen määränpäähän pääsemisestä eli lopputuloksesta. Vaikkei pidä itseään taiteellisena, se ei silti tarkoita etteikö kannattaisi antaa sille mahdollisuutta. Kaikista meistä löytyy takuulla oma sisäinen taiteilija. Kun ei vaadi itseltään liikoja, voi huomata iloitsevana väreistä. Kuvassa 6 on esimerkki kelmumalauksesta.

LOPUKSI

Maalauspajaa oli todellinen ilo toteuttaa ja palaute asiakkailta oli pelkästään positiivista. Paja toimi mielestäni todella hyvin avoimessa varhaiskasvatuksessa ja puistotoiminnassa eri-ikäisten asiakkaiden kanssa. Projektin ajatuksena oli myös, että se jäsi materiaaleineen elämään ainakin omaan puistoomme ja sitä olisi tulevaisuudessa helppo jatkokehittää haluaamaansa suuntaan. Matalan kynnyksen kuvitettuja materiaaleja olisi periaatteessa helppo tehdä, toteuttaa ja jakaa sekä perheille että muille varhaiskasvatuksen ammattilaisille myös tulevaisuudessa.

LÄHTEET

Rusanen S. Kuusela, M., Rintakorpi, K. & Torkki, K. (2014). Musta tuntuu punaiselta! Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Lasten Keskus.

Ruokonen, Inkeri. (2022). Ilmaisun ilo. Käsikirja 0-8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen. PS-kustannus.

Kuva 6. Kelmumalauks (kuva Anni Jääskeläinen)

”

Tämän Opetushallituksen täydennyskoulutuksen tarkoituksena oli tuottaa kentälle taideagentteja rikastamaan ja herättämään ilmaisutaitojen osaamista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Tämän innoittamana tavoitteenani oli kokeilla uusia, koulutuksen kautta opittuja menetelmiä sekä vanhoja tuttuja, muistin syövereihin painuneita työtapoja 5-vuotiaiden ryhmässä ja herätellä työyhteisö laajemmin taideaineiden pariin. Tavoitteena oli toteuttaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukainen, oppimisen eri osa-alueet huomioiva lapsilähtöinen projekti.

- Jaana Virta

.....

Henkilöstön kyky suunnitella, toteuttaa ja arvioida toimintaa eri oppimisen alueiden valossa ja erityisesti ilmaisun monissa muodoissa syveni, kun toiminnan tarkastelun kohteeksi otettiin myös oppimisympäristö sekä lapsen taiteellisen toimijuuden ulottuvuudet. Kehittämishanke myös mahdollisti sekä velvoitti oman työn ja ammatillisuuden kehittämiseen. Samalla varhaiskasvatuksen henkilöstölle muodostui kollektiivinen lupa innostua, kannustaa tiimikaveria ja oppia uutta.

-Mija Husar-Pihkala

.....

Taiteen tekemisessä tärkeintä olisi pystyä nauttimaan itse matkasta murehtimatta etukäteen määränpäähän pääsemisestä eli lopputuloksesta. Vaikkei pidä itseään taiteilijana, se ei silti tarkoita etteikö kannattaisi antaa sille mahdollisuutta.

Kaikista meistä löytyy takuulla oma sisäinen taiteilija. Kun ei vaadi itseltään liikoja, voi huomata iloitsevansa väreistä.

-Anni Jääskeläinen

.....

”